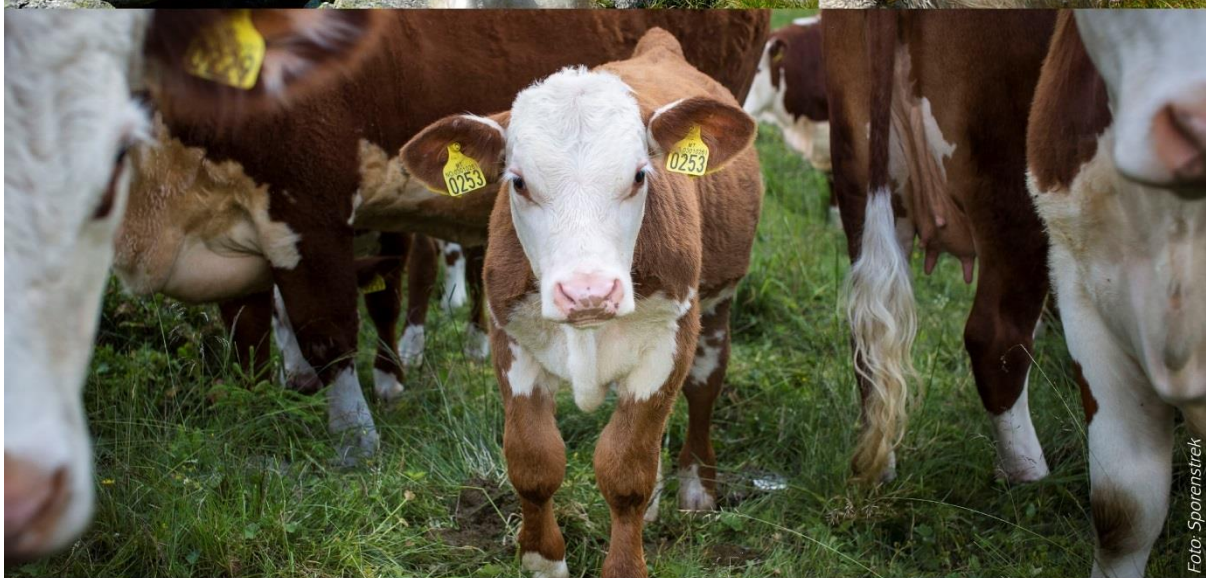

Grunnlagsdokument storfe, sau/lam og egg

- andre halvår 2018

Norfura
bondens selskap

Styrevedtak i Nortura - 25. mai 2018

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe reduseres med kr 0,20 per kg til kr 60,30 per kg for andre halvår 2018.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam videreføres på dagens nivå på kr 64,60 per kg for andre halvår 2018.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg reduseres med kr 0,10 per kg til kr 19,25 per kg for andre halvår 2018. Prisreduksjonen tas på egg fra miljøinnredning med kr 0,20 per kg.

Offentliggjøring av vedtak:

Aktørene i kjøttbransjen ble orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning er fattet. For øvrig vises det til Nortura Totalmarked sine nettsider: <http://totalmarked.nortura.no>

Markedsordningen skal bidra til at det norske markedet tilbys riktige mengder av kjøtt av storfe, sau/lam og egg til rett tid og med rett kvalitet. Prisfastsettingen er det viktigste verktøyet for å lykkes med denne oppgaven. Engrosprisen skal settes slik at det både på kort sikt (førstkommende prisperioder) og mellomlang sikt (2 – 3 år) gir grunnlag for en optimal markedsdekning, der både tilførsler fra innenlands produksjon og vedtatt tollfri import tas hensyn til. Innenfor de rammer som dette til enhver tid vil sette for prisfastsettingen, skal prisen settes slik at markedsinntektene sammen med offentlige virkemidler og generelle rammevilkår bidrar til økonomisk bærekraft i hele varekjeden fram til engrosprispunktet. Nortura skal som markedsregulator forvalte denne oppgaven på en transparent og konkurransenøytral måte.

Innholdsfortegnelse

1	SAMMENDRAG	4
2	GRUNNLAGSDOKUMENTETS FUNKSJON	7
3	ØKONOMISK UTVIKLING, FORBRUKERTRENDER OG RAMMEVILKÅR	8
3.1	INDIKATORER FOR NASJONALØKONOMIEN	8
3.1.1	Utviklingen i norsk økonomi.....	8
3.1.2	Befolkningsveksten	9
3.2	ENDRINGENE I SPISEVANENE PÅVIRKER PRODUKSJONEN AV KJØTT OG EGG	9
3.2.1	Kjøttforbruk per innbygger	10
3.2.2	Kjøttforbruk fordelt på dyreslag.....	11
3.2.3	Volumutvikling på varegruppenivå	13
3.2.4	Utvikling i Norske Mattrender	14
3.3	IMPORT OG INTERNASJONALE BETINGELSER, GRENSEHANDEL	17
3.3.1	Styrken i importvernet	18
3.3.2	Artikkel 19.....	18
3.3.3	Grensehandel med kjøtt	19
3.3.4	Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt.....	20
4	OVERORDNET OM NORSK JORDBRUK OG NÆRINGSMIDDELINDUSTRI	23
4.1	MARKED OG PRIS – PROGNOSE	23
4.1.1	Kjøtt- og eggmarkedet var i 2017 preget av overskudd av gris og ubalanse for sau/lam	23
4.1.2	Prognosen for 2018 viser stort overskudd av gris.....	24
4.2	LANGTIDSUTSIKTER FOR MARKEDSBALANSE KJØTT OG EGG	24
4.2.1	Innledning og sammendrag.....	24
4.2.2	Befolkningsframskrivninger fra Statistisk sentralbyrå	26
4.2.3	Engrossalg av helt slakt og egg.....	27
4.2.4	Forskningsprosjektet Forecast, NIBIO	28
4.2.5		28
4.2.6	3 alternative scenarier for engrossalg av kjøtt og egg i 2025.....	29
4.3	PRISDANNELSEN FOR KJØTT OG EGG	31
4.3.1	Engrospris.....	31
4.3.2	Avregningspris	31
4.4	PRISENE I FORBRUKERMARKEDET	34
4.5	NORSK NÆRINGSMIDDELINDUSTRI	37
5	STORFE	42
5.1	MARKED OG PRISER	42
5.1.1	Markedssituasjonen i 2017.....	43
5.1.2	Prognosen for 2018.....	44
5.1.3	Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift	46
5.1.4	Storfemarked i ubalanse gir prispress.....	46
5.1.5	Import av storfe	48
5.1.6	Internasjonale priser for stykningsdeler	49
5.1.7	Verdensproduksjon og handel med storfekjøtt	50
5.2	PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET	52
5.2.1	Faktiske butikkpriser enkeltvarer	52
5.2.2	Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser.	52
5.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	54
5.3.1	Utviklingen i kutallet	54
5.3.2	Referansebruk nr. 8.....	55
5.3.3	Dekningsbidrag i ammekuproduksjonen	56
6	SAU OG LAM.....	58
6.1	MARKED OG PRISER	58
6.1.1	Markedssituasjonen i 2017.....	59
6.1.2	Prognosen for 2018.....	60
6.1.3	Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift	61

6.1.4	Prisutvikling på sau.....	61
6.1.5	Import av sau og lam.....	63
6.1.6	Verdensproduksjon og handel med saue- og lammekjøtt.....	63
6.2	PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET SAU OG LAM.....	65
6.2.1	Faktiske butikkpriser sau og lam.....	65
6.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	68
6.3.1	Utviklingen i sauetall og struktur.....	68
7.1.1	Referansebruk 3.....	70
6.3.2	Dekningsbidrag for sauebrukene.....	71
7	EGG.....	73
7.1	MARKED OG PRIS.....	73
7.1.1	Markedssituasjonen 2017.....	74
7.1.2	Prognosen for 2018.....	74
7.1.3	Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift.....	75
7.1.4	Markedsutviklingen for egg.....	76
7.1.5	Import av egg innenfor importkvotene.....	77
7.1.6	Verdensproduksjon og handel med egg.....	77
7.2	PRISER OG PRISDANNELSE FOR EGG.....	79
7.2.1	Forbrukerpriser og utvikling i engrospriser.....	84
7.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	85
7.3.1	Struktur og produksjon i ulike innredninger.....	85
7.3.2	Resultat for referansebruk 6 – korn og egg.....	85
7.3.3	Dekningsbidrags- og lønnsomhetskalkyler i eggproduksjonen.....	86
VEDLEGG.....		89

1 Sammendrag

Prisvurdering storfe

Prognosen per 2. mai 2018 viser et underskudd av storfe på ca. 7.600 tonn i 2018 etter at alle importkvotene er forutsatt utnyttet. Det var en uvanlig lang sammenhengende periode uten nedsatt toll fra slutten av august i fjor til slutten av februar i år. Etter 10 uker med underdekning av norsk storfe og nedsatt toll på ettervinteren og våren, ble det igjen markedsdekning i begynnelsen av mai og tollnedsettelsen ble opphevet fra 7. mai. Dermed har periodene med tollnedsettelse vært betydelig kortere det siste året enn det som har vært normalen de siste årene.

I løpet av høsten 2017 kom det ca. 720 tonn på reguleringslager. Prognosen tilsier at det kan bli mer innlegg på reguleringslager høsten 2018.

Det er fortsatt rom for å øke norsk produksjon av storfekjøtt. Det registreres fortsatt stor interesse for å etablere produksjon med ammeku og for å utvide produksjonen hos eksisterende produsenter. Fra 2014 har det vært en netto økning i mordyrtalet ved at bestanden av ammeku har økt mer enn nedgangen i bestanden av melkeku og det prognoseres fortsatt vekst i løpet av 2018. Dette viser at summen av stimulering gjennom pris, tilskudd og andre tiltak de senere årene har hatt effekt og løftet økonomien til ett nivå som øker ammekubestanden. Mye tyder nå på at en vil oppnå markedsdekning for storfe i løpet av få år og veksten i ammekutallet er nå sterkere enn det som er ønskelig med tanke på å kunne bremse opp i tide. Dette må reflekteres i prissettingen framover.

Industrimarkedet opplever et betydelig prispress på en del varianter av biff og filet som har sammenheng med at import kommer inn til lavere pris enn norsk nivå, både via tollkvoter og generelle tollnedsettelse. Det tilsier at det, til tross for stor underdekning av norsk storfe, er utfordrende å løfte pris.

Tollvernet for hele skrotter av storfe i form av ordinære tollsatser er svekket pga. økende prisforskjell mellom Norge og EU. Det er også med på å begrense mulighetene for prisvekst framover.

For å bidra til bedre markedsbalanse er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen er størst. Derfor legges det opp til at prisene skal være høyest i første halvår.

I inneværende prisperiode er planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt på kr 60,50 per kg for representantvaren for storfe (ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgr. 2-, 2 og 2+)).

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe reduseres med kr 0,20 per kg til kr 60,30 per kg for andre halvår 2018.

Prisvurdering sau/lam

Ved fastsetting av engrospris skal Nortura som markedsregulator legge betydelig vekt på prognosene for tilbud og etterspørsel for helt slakt. Prognosen fra mai viser en overdekning av norsk sau/lam i 2018 på ca. 2 100 tonn. Ved inngangen til 2018 var det ca. 2 900 tonn sau og lam på reguleringslager.

Det prognoseres en reduksjon i bestanden av sau og lam ved beiteslipp på om lag 3 prosent fra 2017 til 2018, som hovedsakelig skyldes færre lam per søye. Det er registrert en økning i antall produsenter med sau de siste to årene og besetningsstørrelsen er økende. Det er ikke rom for økning i produksjonen.

Samtidig som produksjonen har økt, har salget gått tilbake eller stagnert de siste 5 årene. De siste to sesongene har forbrukerprisene økt betydelig i forhold til tidligere år på signalrettene av lam. Tradisjonelt har dagligvarekjedene hatt kampanjer og løkketilbud på fårrikål, men dette var nesten ikke tilstede i sesongen i fjor og forfjor.

Det har vært nødvendig å bruke pris aktivt for å stimulere salget av sau og lam tydelig. Engrosprisen på lam er redusert med ca. 6 kr per kg fra 2016. Engrosprisen på sau er redusert enda mer og er nå så lav at avregningsprisen til bonden er tilnærmet 0 kr. I tillegg har det vært benyttet betydelig frysefradrag for å få redusert reguleringslageret.

Tidligere års jordbruksoppgjør og prisøkninger for sau og lam, samt flere programmer for å øke produksjonen landet rundt, er mye av årsaken til økt etableringsvilje i næringen og økt produksjon. Sau og lam er også den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene. Signalene nå er at etableringsviljen er avtakende.

Kombinasjonen av redusert salg og vedvarende overskudd tilsier at det ikke er rom for prisøkning. Det betyr uendret engrospris fra forrige sesong.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam holdes på dagens nivå med kr 64,60 per kg for 2. halvår 2018.

Representantvaren for lammeslakt har inntil nå omfattet alle klasser av kvalitet O og R unntatt R+. I perioden 2014-2016 utgjorde klasse R+ i gjennomsnitt nær 29 pst. av samlet leveranse. I jordbruksoppgjøret ble det enighet om å utvide representantvaren for lammeslakt til også å omfatte klasse R+. Det medfører en økning i oppnådd engrospris på 25-30 øre/kg og en videreføring av Planlagt gjennomsnittlig engrospris betyr i realiteten en prisreduksjon på 25-30 øre/kg.

Prisvurdering egg

Generelt har det flere år vært overkapasitet og store reguleringskostnader i eggproduksjonen. I 2017 var overskuddet ikke særlig mer enn det som kreves for å være forsyningsdyktig med norske egg til høytidene. For 2018 viser prognosen per mai balanse etter at eggproduksjonen er redusert med ca. 560 tonn ved førtidsslakting i vår og sommer. Overskudd av egg fra høner i miljøbur er den klart største utfordringen for eggmarkedet. Førtidsslaktingen rettes kun mot egg fra høner i miljøbur og er en forutsetning for å nå markedsbalanse.

Fra tunge aktører i handelen og industrien er det kommet tydelige krav om at det forventes en omstilling til eggproduksjon fra frittgående høner.

Økonomien i eggproduksjon har i lengre tid vært svært presset på grunn av reduserte priser. Fra andre halvår 2016 er økonomien i eggproduksjonen bedret, særlig for frittgående høner.

Ved fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris må det vises varsomhet med å øke prisene mot et nivå som stimulerer til nyetablering i næringa. Det er viktig at en unngår en ukontrollert oppbygging av produksjonskapasitet. Dette tilsier en varsomhet med prisøkninger. Samtidig må det gis signaler om at produsenter med miljøinnredning må omstille produksjonen til frittgående løsninger i takt med endrede markedskrav.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg reduseres med kr 0,10 per kg til kr 19,25 per kg for andre halvår 2018. Prisreduksjonen tas på egg fra miljøinnredning med kr 0,20 per kg.

2 Grunnlagsdokumentets funksjon

I Grunnlagsdokumentet gjennomgås forhold som har betydning for fastsetting av *gjennomsnittlig planlagt engrospris*.

Den volumbaserte markedsordningen for storfekjøtt ble vedtatt i Stortinget den 19. juni 2009, som en del av Stortingets behandling av St.prp. nr. 75 (2008 -2009) Om Jordbruksoppgjøret 2009. I Jordbruksoppgjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg legges over i volummodellen, jfr. Prop. 164S (2012-2013).

I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura som markedsregulator fastsette *planlagt gjennomsnittlig engrospris på representantvaren for kommende prisperiode*. Datoen for fastsetting og kunngjøring av planlagt gjennomsnittlig engrospris skal være innen 25. mai og 25. oktober hvert år. Som et grunnlag for den interne og eksterne prosessen fram mot beslutning, blir det utarbeidet et *grunnlagsdokument*.

Grunnlagsdokumentets hovedfunksjon er å dokumentere og vurdere alle relevante forhold før Nortura fastsetter planlagt gjennomsnittlig engrospris. Det grunnlagsdokumentet du leser nå, omtaler forhold som er relevante for fastsetting av engrosprisen på storfe, sau/lam og egg for prisperioden 1. juli – 31. desember 2018.

Dokumentet du leser nå er slik dokumentet foreligger etter styrebehandling.

Dokumentet er utarbeidet før resultatet av årets jordbruksforhandlinger er kjent.

I kapittel 3 ses det på makroforhold, forbrukertrender og rammevilkår ellers som påvirker mulighetsområdet, mens det i kapittel 4 ses nærmere på de forhold som er mer spesifikke for jordbruket og næringsmiddelindustrien. I kapittel 5, 6 og 7 gjennomgås de produksjonsspesifikke forholdene for henholdsvis storfe, sau/lam og egg.

3 Økonomisk utvikling, forbrukertrender og rammevilkår

Både tilbuds- og etterspørselssida påvirkes av den generelle økonomiske og sosiale utviklingen og de politiske rammevilkårene. I dette kapitlet peker vi på noen sentrale områder av nasjonaløkonomien generelt. Forhold som forbruks- og befolkningsutvikling, utviklingen i BNP, lønns- og kostnadsvekst og konsumprisutvikling vurderes. I tillegg omtales kort noen viktige trender i forbrukermarkedet og indikatorer på tilstanden hos våre viktigste handelspartnere.

3.1 Indikatorer for nasjonaløkonomien¹

Kapasitetsutnyttingen i økonomien er nå på normalt nivå og prisveksten siste 12 måneder ble 2,2 prosent, som er noe lavere enn forventet. Utsiktene vurderes slik at styringsrenten mest sannsynlig vil bli satt opp etter sommeren.

3.1.1 Utviklingen i norsk økonomi

Norges Banks hovedstyre har besluttet å holde styringsrenten uendret på 0,5 prosent. Hovedstyret vurderer utsiktene og risikobildet slik at styringsrenten mest sannsynlig blir satt opp etter sommeren i år.

Generelt har økonomien hos Norges handelspartnere fortsatt den positive veksten og rentene er på vei opp. Arbeidsmarkedet er i bedring og investeringene har tatt seg opp. Utviklingen den siste tiden tyder på at den økonomiske veksten internasjonalt blir noe høyere i årene fremover enn tidligere anslått. Det er tegn til økning i lønnsveksten, men anslagene på handelspartnernes prisvekst er lite endret. Siden forrige rapport har både de kortsiktige og langsiktige markedsrentene ute steget. Denne økningen bidrar til høyere eksport fra Norge.

Veksten i norsk økonomi tok seg opp i fjor og kapasitetsutnyttingen økte og ser ut til å nå ett normalt nivå tidligere enn forventet i desember. Lav rente, bedret konkurranseevne og ekspansiv finanspolitikk har bidratt til oppgangen. Fastlandsøkonomien har vokst om lag som anslått i forrige rapport. Arbeidsmarkedet har utviklet seg noe sterkere enn ventet. Sysselsettingen har økt med 0,2 prosent poeng, og den registrerte arbeidsledigheten har avtatt

¹ Pengepolitisk rapport 1/18 hvor ikke annet er nevnt; <https://www.norges-bank.no/Publisert/Publikasjoner/Pengepolitisk-rapport-med-vurdering-av-finansiell-stabilitet/2018/118/>

med 0,4 prosent poeng. Terminprisen på olje er lite endret siden forrige rapport og indikerer at oljeprisen vil avta litt i årene som kommer.

Det er utsikter til at veksten i norsk økonomi blir høyere i år enn i fjor og anslagene for BNP er ett prosent poeng. Det er god vekst i foretaksinvesteringene og husholdningenes konsum, og det ligger en forventning til at oljeinvesteringene øker i årene fremover. Videre har boliginvesteringene falt raskere enn ventet og de vil nok avta ytterligere. Prisveksten falt markert i fjor frem til høsten, men siden da har prisveksten økt noe. I februar var tolv månedersveksten i konsumprisene 2,2 prosent, som er litt lavere enn tidligere anslått. Lønnsveksten tok seg opp i fjor og siden forrige rapport har kronen styrket seg om lag som anslått.

Samlet sett er risikobildet samlet sett balansert og god vekst internasjonalt kan bidra til en raskere oppgang i eksporten og foretaksinvesteringene her hjemme enn tidligere lagt til grunn. Pris og lønnsveksten kan forbli moderat selv om den økonomiske aktiviteten tar seg opp, slik tilfellet har vært i andre land de siste årene. Lavere prisvekst over tid som følge av et lavere inflasjonsmål vil gi tilsvarende lavere nominell rente. Inflasjonsstyringen er fleksibel med vekt på utviklingen i produksjonen og sysselsetting. Ett lavere måltall har i seg selv liten betydning for renteutsiktene den nærmeste tiden.

3.1.2 Befolkningsveksten

Befolkningsveksten i 2017 var 0,7 prosent, som er lavere enn forrige år. Folketallet økte med 37 300 personer i 2017. Antallet med utenlandske statsborgerskap økte med 8 500, mot 21000 i 2016.

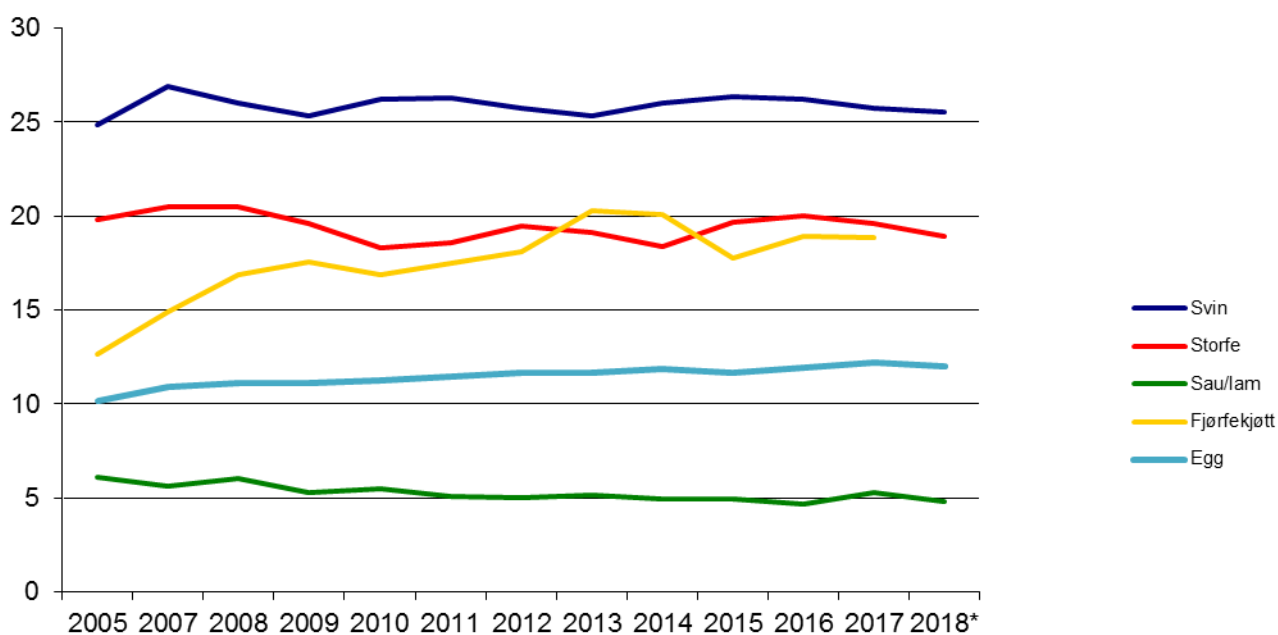
3.2 Endringene i spisevanene påvirker produksjonen av kjøtt og egg

Per capita forbruk av kjøtt er stabilt. Forbruksøkningen sett under ett ser derfor primært ut til å være drevet av befolkningsveksten. Forbruket av hvitt kjøtt (kylling) er tilbake på normalt nivå. I klimadebatten har konsumet av storfekjøtt fått mye oppmerksomhet og nå sees det en nedgang i engrossalget av storfe.

Forbruket av egg har økt noe de siste årene, men veksten har stagnert. Forbruksøkning framover vil trolig følge befolkningsveksten.

3.2.1 Kjøttforbruk per innbygger

Kjøttforbruket per innbygger har vokst relativt kraftig gjennom nittitallet og fram til 2008. Veksten var i stor grad i form av økt forbruk av hvitt kjøtt - kylling. Figur 3-1 viser utviklingen fra 2005-2018, basert på engrossalg og folketall. Kjøttforbruket i 2018 er basert på prognosen for engrossalg per mars 2018 og befolkningsveksten i 2017, hvor det har vært en økning på 0,7 prosent fra 2016 og det forventes en tilsvarende økning i 2018².

Figur 3-1 Kjøtt- og eggforbruk per innbygger. Prognose for 2017.

Figuren viser en utflating av forbruket av svin, sau/lam og egg³. For storfe viser figuren at forbruket per innbygger ser ut til å falle, noe som samsvarer med prognosen for 2018 per mars 2018. Det kan være klimadebatten og fokuset på å redusere kjøttforbruket som er årsaken til nedgangen i forbruket av storfe. Forbruket av fjørfe har holdt seg på samme nivå i 2017 som året før.

² Befolkningsveksten er hentet fra Totalmarkeds markedsprognose fra mars 2018 som baserer seg på SSB statistikk over folketall.

³ Engrossalg tallene inkluderer varer til eggproduktfabrikken og til annen industri.

3.2.2 Kjøttforbruk fordelt på dyreslag⁴

Analyser av forbruket og beregnet reelt inntak av kjøtt viser at i 2016 var gjennomsnittlig inntak av kjøtt per innbygger 54 kg. Det gir i snitt 148 gram per dag, hvor 115 gram var rødt kjøtt. Alt er beregnet som rå vare. Figur 3-2 viser beregnet reelt forbruk av kjøtt både i tonn og kg per innbygger. Konsumet av storfekjøtt økte betydelig fra 2014 til 2015 med ca. 1,3 kg per innbygger. I 2016 har forbruket holdt seg på samme nivå som i 2015. Fjørfe er dyreslaget som har størst endring det siste året med en økning på 6,3 % per innbygger. Nå er forbruket av fjørfe nesten på samme nivå som i 2014 og en kan dermed anta at fjørfe har kommet tilbake etter medieomtalen om antibiotikaresistens på slutten av 2014 og litt inn i 2015.

Det siste året har det vært en nedgang i forbruk per innbygger for svin og lam med henholdsvis 1 % og 4,3 %. Dette utgjør 610 tonn for lam og 183 tonn for svin.

Tabell 6.1.1. Beregnet reelt forbruk av kjøtt								
Beregnet reelt forbruk (tonn)	2008	2009	2010	2013	2014	2015	2016*	Endring siste år (%)
Storfe	67 995	65 131	63 111	68 900	69 519	76 599	77 579	1,3
Lam	18 809	16 633	17 008	17 632	18 006	17 872	17 262	-3,4
Svin	100 204	99 566	102 805	103 064	107 694	111 250	111 067	-0,2
Fjørfe	41 553	40 116	40 285	52 189	51 119	48 467	51 997	7,3
Viltkjøtt	6 244	6 328	6 530	6 128	6 049	5 881	6 070	3,2
Uspesifisert**	15 241	15 833	15 463	17 962	18 631	18 661	18 561	-0,5
Totalt	250 047	243 606	245 201	265 875	271 018	278 730	282 537	1,4
- herav husdyrprodukter	232 227	228 541	229 511	247 415	246 338	254 188	257 905	1,5
- herav rødt kjøtt	202 971	196 774	199 430	206 230	208 301	219 200	219 172	0,0

Beregnet reelt forbruk (kg pr innbygger)	2008	2009	2010	2013	2014	2015	2016*	Endring siste år (%)
Storfe	14,3	13,5	12,9	13,6	13,5	14,8	14,8	0,4
Lam	3,9	3,4	3,5	3,5	3,5	3,4	3,3	-4,3
Svin	21,0	20,6	21,0	20,3	21,0	21,4	21,2	-1,0
Fjørfe	8,7	8,3	8,2	10,3	10,0	9,3	9,9	6,3
Viltkjøtt	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2	1,1	1,2	2,3
Uspesifisert**	3,2	3,3	3,2	3,5	3,6	3,6	3,5	-1,4
Totalt	52,4	50,4	50,2	52,3	52,8	53,7	54,0	0,5
- herav husdyrprodukter	47,7	47,3	46,9	48,7	48,0	49,0	49,3	0,6
- herav rødt kjøtt	42,6	40,7	40,8	40,6	40,5	42,2	41,9	-0,7

* Foreløpige tall.

** Uspesifisert omfatter i all hovedsak privat import/"grensehandel", der trolig det meste er kjøtt fra storfe, svin, lam og fjørfe. I tillegg omfatter kategorien "annet" kjøtt fra øvrige dyreslag som hest, hval, reptiler, frosk og muldyr. Det er usikkert hvor mye grensehandelen som er rent kjøtt og hvor mye som er bein, beinsprosent er derfor ikke tatt bort på denne.

Kilde: NIBIO, basert på tall fra Nortura Totalmarked og beregnet på oppdrag fra Animalia.

Figur 3-2 viser beregnet reelt forbruk av kjøtt i tonn og kg per innbygger.

⁴ Kjøttets tilstand 2017, Animalia

I Figur 3-3 under er det listet opp engrosforbruket per innbygger i kg for en rekke matvarer. Når en ser på fisk, har det vært en nedgang i forbruket de siste årene og en nedgang på 300 gram per innbygger i 2016. Når forbruket av kylling falt i 14/15 så kunne en tro at kylling ble erstattet med fisk, men ut ifra statistikken ser det ikke slik ut.

Kjøttforbruket generelt har holdt seg relativt stabilt og viser ikke tegn til en vedvarende nedgang. I 2016 holdt kjøttforbruket seg på samme nivå som i året før. Konsumet av grønnsaker har økt hele perioden fra 1970 til 2015, men i 2016 har det vært en nedgang i forbruket av grønnsaker med 2,1 kg per innbygger per år.

Tabell 6.1.2. Forbruk av utvalgte matvarer på engrosnivå. Kg. per innbygger per år.									
Matvare	1970	1979	1989	1999	2009	2013	2014	2015*	2016*
Korn, som mel (ekskl. ris)	69,1	75,1	76,4	82,9	81,6	77,7	77,0	77,3	75,2
Poteter, friske	78,7	62,6	52,0	32,1	20,9	23,7	24,3	19,5	22,5
Potetprodukter	7,0	11,3	19,2	29,7	30,4	27,6	27,8	25,5	25,9
Sukker, honning o.l.	42,0	44,7	40,5	43,6	31,9	27,7	27,9	27,0	27,0
Grønnsaker	40,2	44,6	53,2	60,9	68,4	75,5	77,9	78,3	76,2
Frukt og bær	66,8	75,6	77,8	68,7	89,4	90,8	91,6	90,0	89,8
Kjøtt ¹⁾	40,5	51,1	49,7	59,5	69,4	72,0	70,8	71,4	71,4
Kjøttbiprodukter	2,8	3,2	3,1	3,3	5,0	4,6	4,7	4,9	4,8
Egg	9,5	10,8	11,6	10,8	11,9	12,4	12,5	12,5	12,6
Melk	186,2	186,4	175,0	127,2	101,8	92,0	89,9	87,4	85,4
Ost	9,0	12,0	13,3	14,5	16,8	17,7	17,9	18,3	18,3
Fisk ²⁾					50,7	50,7	49,4	49,1	
Middelfolkemengde	3 877	4 073	4 227	4 462	4 829	5 080	5 137	5 190	5 238

Det er foretatt en rekke revisjoner i tallseriene for flere matvaregrupper.

* Foreløpige tall.

1) Ekskl. kjøttbiprodukter og grensehandel, inkl. hval og vilt.

2) Hel urensset

Kilde: Helsedirektoratet, Utviklingen i norsk kosthold 2016.

Figur 3-3 viser forbruk av ulike matvarer på engrosnivå i kg per innbygger.

Når det gjelder tillit til ulike produkter hos forbrukerne er den som følger:

- Tilliten til norsk kjøttbransje og norske kjøttprodukter er høy og har økt i 2017. Det er like tendenser for norske kjøttprodukter. 68 % har stor eller svært stor tillit til kjøttbransjen og 78 % når en spør om norske kjøttprodukter.
- Tilliten til fjørfebransjen og til kylling og kalkunprodukter har økt fra 2016 til 2017, mens andelen nøytrale fortsatt er høy. Av svar i undersøkelsen har 53 % stor eller svært stor tillitt til fjørfebransjen og 55 % når en spør om kylling- og kalkunprodukter.
- Tilliten til egg er svært høy og har holdt seg stabil helt siden målingene startet i 2008. I 2017 uttrykker 86 % at de har stor eller svært stor tillitt til norske egg.

- Tilliten til at norske egg- og kjøttprodukter er tryggere enn utenlandske produkter er også stabilt høy. I 2017 mente 79 % at norske kjøttprodukter er tryggest, 86 % mente at norske kylling- og kalkunprodukter er tryggest og prosenten for egg er 86 %. Personer med høy utdanning mener i større grad at det er like trygt å spise utenlandske som norske produkter og kvinner har større tillit til at norske produkter er tryggere enn menn.

3.2.3 Volumutvikling på varegruppenivå

Tall fra Nielsen på varegruppenivå for området kjøtt og egg hittil i år (pr. uke 12, 2018) viser at totalmarkedet målt i verdi har hatt en økning på 1,7 prosent sammenlignet med samme periode i fjor. Tabell 3-1 nedenfor viser omsetningsutviklingen for noen sentrale produktgrupper så langt i år.

Tabell 3-1 viser verdi- og volumutvikling hittil i år (til og med uke 12 2018) med endring fra samme periode i fjor. Viktige varegrupper kjøtt / egg.⁵

Totalmarkedt hittil i år				
Varegruppe	Verdi i 1 000kr	Endring i %	Volum	Endring i %
RENT KJØTT	831 811	3,3 %	7 624	-1,6 %
DEIGER/FARSER	748 994	1,5 %	7 765	-0,9 %
FERSK FJÆRKRE KATEGORI	728 579	-0,2 %	ikke tilgj.	ikke tilgj.
KJOETTPAALEGG FERSK	524 856	-0,7 %	3 047	-0,8 %
FERSKE PØLSER	535 047	2,7 %	8 035	3,6 %
FORMET BEARBEIDET KJØTT	302 346	2,3 %	3 112	5,3 %
EGG	509 945	5,8 %	10 501	2,0 %
SPEKEPOELSE	405 160	0,3 %	1 600	2,0 %
SPEKEMAT	178 641	4,8 %	540	9,8 %
FERSK BACON/FLESK	232 575	-0,5 %	1 535	4,3 %
FERSK POSTEI	99 444	-7,9 %	856	-4,9 %
DYPFRYST BEARB. KJØTT	95 837	5,3 %	762	9,2 %
Totalt	5 193 235	1,7 %	ikke tilgj.	ikke tilgj.

Alle varegrupper har hatt en økning i verdi bortsett fra ferskt fjørfekjøtt, kjøttpålegg, bacon og postei. Det er egg og dypfryst bearbeidet kjøtt som har hatt størst økning i verdi med henholdsvis 5,8 og 5,3 prosent.

⁵ Nielsen (2018).

Varegruppene rent kjøtt, deiger/farser, kjøttpålegg og fersk postei har hatt en nedgang i volum. Det er fersk postei som har hatt størst volum nedgang på 4,9 prosent. Øvrige varegrupper har hatt volumøkning, hvor dypfryst bearbeidet kjøtt og spekemat har hatt størst økning med henholdsvis 9,2 og 9,8 prosent. Formet bearbeidet kjøtt har hatt en økning på 5,3 prosent.

3.2.4 Utvikling i Norske Mattrender⁶

Kjøttets tilstand 2016 gir god innsikt i forbrukernes holdninger til mat. Teksten nedenfor er basert på årets utgave av kjøttets tilstand fra Animalia. Noe av teksten er også hentet fra Nortura og baserer seg på Ipsos MMI og OEK.

Forbrukernes holdninger til mat strekker seg lengre enn til sunnhet og kalorier. Det inkluderer også temaer som klimabelastning og dyrevelferd i tillegg til egen helse. MatPrat gjennomførte høsten 2015 fire fokusgrupper der forbrukernes holdning til kjøtt ble undersøkt. Resultatet viste en endring i holdningen til bearbeidede kjøttprodukter og det kom frem at mange ønsket å begrense forbruket av bearbeidet kjøtt. Forklaringen til dette ligger i at bearbeidede produkter forbindes med høyt innhold av fett og salt. Dette samsvarer med funnene i IPSOS sin årlige nasjonale undersøkelse om folks matvaner og det blir tydelig at det er i ferd med å skje endringer. Ferdigmat topper listen over produkter man helst ikke vil spise for mye av. Når det gjelder enkelt produkter eller ingredienser kommer salt, fett og pølser høyt.

I fokusgruppene kom det frem at de minste barna er veldig glad i bearbeidede kjøttprodukter, men at preferansen endrer seg ettersom de blir eldre. Da endres preferansen til kjøttprodukter med lavere grad av bearbeiding som oppfattes som sunnere. Tenåringsforeldre fortalte at de spiser mer variert enn når barna var små og at de er mindre preget av tidsklemmen som gir mulighet til å lage mat fra bunnen av. For småbarnsforeldre var det motsatt ettersom barna foretrekker bearbeidede produkter, som farseprodukter og pølser, samt lite tid til matlaging. Dette medfører at denne gruppen spiser mer bearbeide produkter enn ønsket. Om lag 75 prosent har satt ferdigmat på listen over produkter man helst ikke vil spise for mye av. Tett etterfulgt av fett og salt. Halvparten hadde satt opp pølser, mens kjøtt generelt hadde 19 prosent satt opp på denne listen. Andelen som har ført opp kjøtt har økt betydelig fra 2013 til

⁶ Kjøttets tilstand 2016, Animalia

2015 med om lag 5 %. Det kommer frem at kostholdstrendene påvirker sunnhetsoppfattelsen på en grunnleggende måte som strekker seg over flere produktgrupper.

Videre er bearbeide kjøttprodukter også forbundet med økt risiko for livsstilssykdommer og det bidrar ytterligere til å svekke omdømmet. I tillegg bryter denne typen kjøttprodukter forestillingen om naturlig mat. På den andre siden er det disse produktene man tyr til når man ikke har tid eller mulighet til å lage middag fra bunnen av. Bearbeidede produkter forbindes med at maten er raskt ferdig, god smak og matglede, samt det er noe alle liker.

Hva forbruker definerer som sunn eller riktig mat er preget av noe kunnskap og mye følelser. Begrepene som brukes er ofte ikke knyttet til kunnskapsbasert fakta, men til følelser eller verdier. Ett eksempel er ferdigmat vs. naturlig mat. Naturlig mat har i mange sammenhenger erstattet sunt og forbruker forbinder naturlig med sunnhet og bedre kvalitet. Ulike betydninger av naturlig mat finnes, men oppsummert blir det; *"Maten skal komme fra småprodusenter med minst mulig bearbeidingsgrad og være fri for kjemiske tilsetningsstoffer og rester av kjemiske midler brukt under produksjon"*.

Når det gjelder hva som er viktig når man skal handle mat, er ferskhet, naturlige råvarer, sunnhet og lav pris de aspektene som oftest trekkes frem. På topp tre er at maten er fersk/frisk, ser innbydende eller godt ut og lav pris. Produsert i Norge kommer på 4. plass, etter lav pris. På bunnen finner en merket med fairtrade, nytt og spennende og kolesterol innhold.

Driverne for denne utviklingen er sunnhet og samvittighet og den forsterkes. Vi ønsker å spise mat som er bra for oss, som gir helsegevinster og unngå mat som fører til sykdom og redusert livskvalitet. I tillegg ser en at det er en utvikling mot et mer helhetlig helseperspektiv hos forbruker hvor en i større grad inkluderer både fysisk og psykisk helse. I tillegg blir faktorer som dyrevelferd og miljø inkludert. Maten skal være bra for oss, produksjonsdyrene og miljøet. Ett problem med denne vide definisjonen på sunnhet er at det blir vanskelig for forbrukerne å prosessere all informasjon og ta valg. Dette blir spesielt fremtredende når det er massivt med informasjon og gjerne motstriden informasjon. Det finnes mye informasjon fra aktører med kommersielle interesse og aktører uten kompetanse i tillegg til faglig godt begrunnet informasjon. Dette blir forvirrende for forbrukerne når de skal velge hva som er viktigst for dem og hvilken informasjon de ønsker å sette sin lit til.

Til tross for flere motstridende kostholdsråd, er det enighet blant forbrukerne om hva som oppfattes som usunt; produkter med mye fett, salt, sukker og høyt kaloriinnhold. Det som er nytt og verdt å merke seg er at rødt kjøtt langt på vei har fått en posisjon som usunt. Da er det ikke bare knyttet til egen helse, men også miljø og klima. Det er i undersøkelser gjennomført i 2016 av Food and Health, Nordic report 2016 og i MatPrats kvalitative undersøkelser fremtredende enighet blant forbrukere om at man bør begrense inntaket av kjøtt.

Videre kommer det frem i undersøkelser at både kylling og svin i tillegg til storfe er i ferd med å få usunt-stempelet hos forbrukerne. Det er først og fremst storfe som oppfattes som rødt kjøtt med tanke på at helsemyndigheten har advart mot for høyt inntak av rødt kjøtt. Lam og svin oppfattes noe annerledes. Det ser ut til at lam ikke er knyttet til den negative oppfattelsen av rødt kjøtt, men for svin er det andre utfordringer knyttet til at svin oppfattes som fet mat og assosieres med bearbeidede produkter som pølser og bacon. Når det gjelder hvitt kjøtt er det først og fremst knyttet negative assosiasjoner til antibiotika bruk og multiresistente bakterier. Det er dette som gjør at kylling har mistet noe av sitt sunnhetsstempel. Kylling skårer også dårligere på dyrevelferd hos forbrukerne.

Det kommer til syne en skepsis mot industriproduksjon. Forbrukeren er skeptisk til alt som er stort og komplisert i motsetning til det som er lite, enkelt og oversiktlig. Deltagerne i fokusgruppen etterlyste åpenhet i verdikjeden hos kjøttbransjen. Produsentene må i større grad en tidligere gjøre forbrukerne trygge både på kvalitet, helse og etikk.

Figur 3-4 viser oversikt over de 5 megatrendene som påvirker forbrukerne nå.

Figur 3-4 viser oversikt over hovedtrender. Dette er en sammenstilling fra flere ulike kilder, blant annet spisefakta og OEK. Det er sprikende trender ifra økt fokus på EMV varer for å spare penger, til økt bruk av penger på mat gjennom lokale råvarer, bærekraft, etikk og miljø. Kanskje den største trend endringen innen mat er at vi nå også viser hvem vi er og hva vi står for gjennom mat i tillegg til valg bosted, innredning, bil og klesstil. Det er blitt viktig for oss at maten reflekterer våre verdier og holdninger. Dette kommer til syne gjennom trender som at vi ønsker å spise sunnere gjennom å minimere konsumet av bearbeidet mat og lage mat fra bunnen av. Samtidig er trenden med lettvinthet fortsatt viktig, men den har tatt en ny form fra ferdig middag og halvfabrikata til matkasser. Istedenfor å spare på tiden en bruker på matlaging, sparer en tiden en tidligere brukte på å planlegge middag og handle inn. Videre er interessen for norskprodusert, lokale produkter, miljøpåvirkning, bærekraft og matsvinn stor.

3.3 Import og internasjonale betingelser, grensehandel

Importvernet setter begrensninger på framtidig pris og/eller volumvekst for enkelte produkter og varegrupper.

Importkvoter med lav eller ingen toll påvirker norsk prisdannelse og volum allerede i dag. For storfe påvirkes markedet i noe grad av at import ved redusert toll er kommet inn til lavere pris enn norsk pris. Den nye Artikkel 19-avtalen påvirker handlingsrommet for utviklingen av norsk produksjon av storfe.

Import av egg/kjøtt til Norge kan grupperes i tre/fire hovedgrupper:

- Import innenfor fastsatte kvoter med redusert eller ingen toll,
- Import til full toll
- Import til administrativt nedsatt tollsats i perioder
- Grensehandel.

3.3.1 Styrken i importvernet

I Statsbudsjettet for 2013, framlagt høsten 2012, ble det foreslått prosenttoll for biffer og fileter av storfe og for hele og halve skrotter av sau/lam. Dette ble vedtatt med virkning fra 1. januar 2013. Det økte mulighetsrommet for nasjonal prising.

Tabell 3-2 viser oversikt over tollvernet for kjøtt og egg. Det er ordinær toll og priser på kvantum som er importert ved tidspunkt for oppdatering av tabellen som er vist i tabellen. Storfe helt slakt kan importeres til full toll til en pris bare 4 prosent over norsk pris og er dermed i faresonen med tanke på å ha et effektivt tollvern. Storfe indrefilet, skrotter av lam og kyllingfilet fersk har god tollbeskyttelse, mens det for de øvrige er begrenset med handlingsrom for prisøkning. For svin indrefilet er det svakt tollvern.

Tabell 3-2 viser oversikt over tollvernet for storfe, Svin, Lam, Kylling og Egg.

Produkt	Norsk pris kr. Pr kg.	Norsk pris = 100	EU/VM-pris* i % av norsk	Anvendt toll i % el. Kr/kg EU el. GSP*	Importpris + toll i % av norsk pris. Tall > 100 gir prisvern
Storfe skrotter	59,60	100	EU 50 %	EU 62,08	Krone 104 %
Storfe indrefilet	305,60	100	EU 40 %	EU 539,52	Prosent 177 %
Svin, skrotter	32,20	100	EU 42 %	EU 38,24	Krone 119 %
Svin, indrefilet	112,20	100	EU 39 %	EU 108,20	Krone 96 %
Lam, skrotter	63,80	100	EU 66 %	EU 223,28	Prosent 350 %
Lammelår	100,10	100	EU 54 %	EU 139,15	Krone 139 %
Kyllingfilet fryst	82,70	100	EU 32 %	EU 93,08	Krone 113 %
Kyllingfilet fersk	82,70	100	EU 33 %	EU 128,83	Krone 156 %
Konsumegg	16,50	100	EU 66 %	EU 23,45	Krone 142 %

3.3.2 Artikkel 19⁷

Den seneste forhandlingsrunden i h.h.t. EØS-avtalens Artikkel 19 ble avsluttet våren 2017.

Den resulterte i økt kvote for EU for storfe, kylling og ny kvote for ribbe av gris. Den nye

⁷ Landbruks og matdepartementet, <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-og-eu-enige-om-artikkel-19-avtale/id2548843/>, 11.04.2017

avtalen trer formelt i kraft når den er godkjent av begge parter. Ved forrige avtale tok dette nesten 2 år for EUs del.

EUs kvote for storfekjøtt økes med 1.600 tonn til 2.500 tonn. EU har fått en ny kvote for eksport av ribbe på 300 tonn. Kvoten er tidsbegrenset til desember og det er en tollsats innenfor kvoten (15 kr/kg). Det er i tillegg gitt en begrenset økning av eksisterende importkvoter for noen produkter (kylling, skinke, pølse, andebryst, salat til industri, grønne potteplanter). Samlet sett økes importkvotene for kjøttprodukter med 2.550 tonn. Det er ikke gitt konsesjoner til EU for kjøtt av sau/lam.

For ost økes den tollfrie importkvoten med 1.200 tonn til 8.400 tonn. Storparten av økningen (700 tonn) skal fordeles på auksjon.

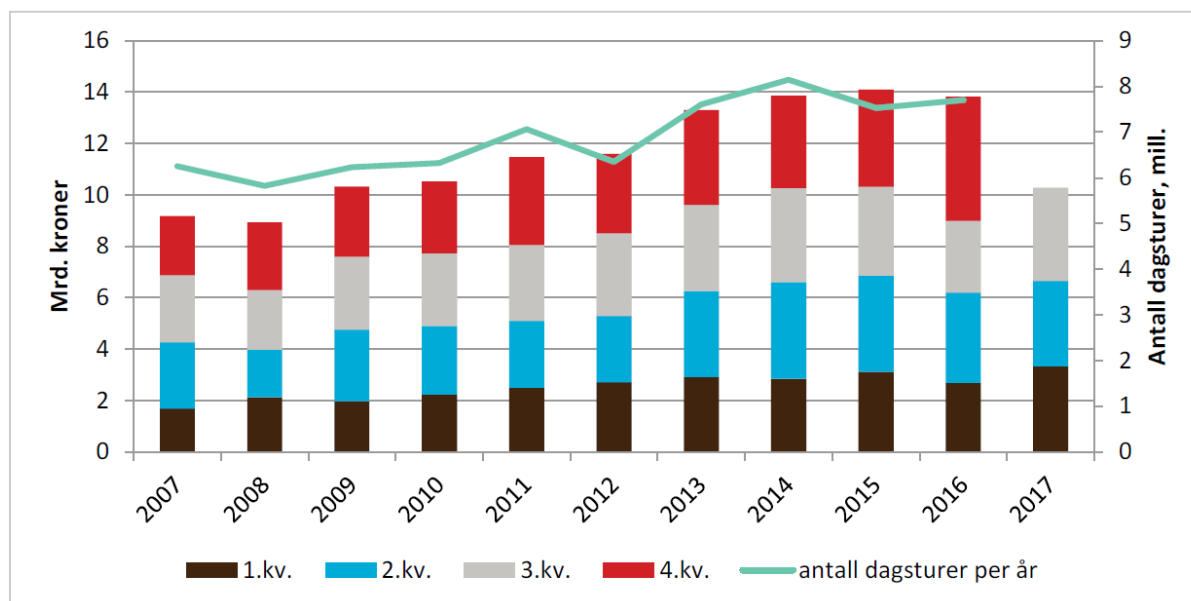
For Norge innebærer forhandlingsresultatet at det inn til EU blir etablert tollfrie kvoter eller tollfrihet for eksport av noen produkter vi allerede eksporterer i dag eller der næringsmiddelindustrien har konkrete eksportplaner.

3.3.3 Grensehandel med kjøtt ⁸

SBB har estimert verdien av grensehandelen i 2016 på 13,8 mrd. kroner. Dette var en nedgang på 2 prosent fra året før, mens antall turer økte med 2 prosent. Per 3. kvartal 2016 var grensehandelen 13 prosent lavere enn samme tid året før, men handelen tok seg opp i 4 kvartal.

Per 3. kvartal 2017 har SSB estimert at grensehandelen var 22 prosent høyere, målt i kroner, enn for samme periode i 2016. Dette er en stor endring, men skyldes nok at handelen falt i 3. kvartal i 2016. Dette sees i Figur 3-5. Hvor handelen i 2017 ligger på om lag samme nivå som i 2014 og 2015.

⁸ Der annet ikke er oppgitt, så er informasjonen i dette avsnittet hentet fra Landbruksdirektoratets rapport "Omverdenrapport 2017; Omverdenen til norsk landbruk og matindustri", utgitt februar 2018.

Figur 3-5 Kvartalsvis verdi av grensehandelen og antall dagsturer per år, 1. kvartal 2007- 3. kvartal 2017 Mrd. Kroner og antall.

3.3.4 Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt⁹

Prognosen fra FAO viser at verdens kjøttproduksjon økte med ca. 1 prosent i 2017, som er en svakere økning enn i 2016. Prisene på verdensmarkedet økte i første halvår, før de var svakt nedadgående i siste halvdel av året. Handelen med kjøtt på verdensmarkedet økte like mye som kjøttproduksjonen økte.

I 2016 la nedgangen i produksjonen av svine- og fjørfekjøtt i Kina og Australia en demper på produksjonen, men i fjor tok den globale kjøttproduksjonen seg opp og FAO estimerer at verdens kjøttproduksjon økte med 3,5 mill. tonn og dette tilsvarer en vekst på om lag 1 prosent.

Prisene på verdensmarkedet var historisk høye i 2014 og falt gjennom 2015 og 2016. I første halvår av 2017 økte prisene på de fleste kjøttslag som følge av sterk importetterspørsel. FAO's prisindeks gikk opp med om lag 11 prosent fra januar til juni. Begrensede mengder storfe og sau/lam tilgjengelig for eksport fra Oceania bidro til økt pris. Gjennom siste halvår var spesielt tilførselene av svinekjøtt til verdensmarkedet større enn etterspørselen og det bidro til at verdensmarkedsprisene gikk svakt ned.

⁹ Der annet ikke er oppgitt, så er informasjonen i dette avsnittet hentet fra Landbruksdirektoratets rapport "Omverdenrapport 2017; Omverdenen til norsk landbruk og matindustri", utgitt februar 2018.

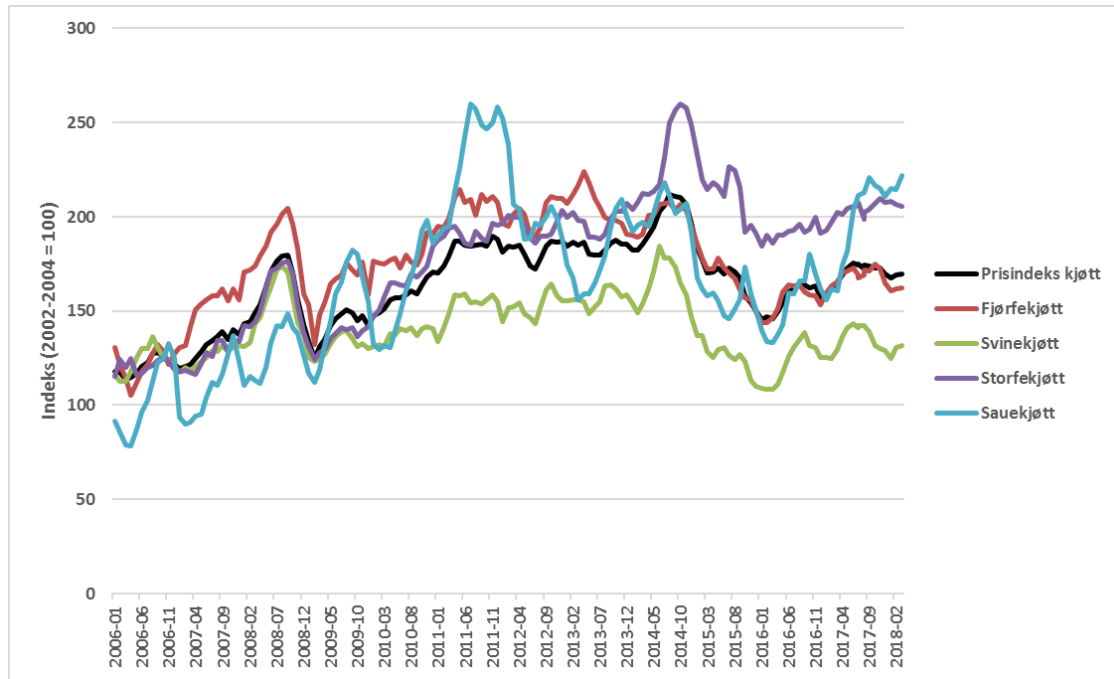
Veksten i verdenshandelen ble mindre i 2017 enn tidligere år, med en økning på 1,2 prosent mot 4 prosent i 2016. En nedgang i importen av svinekjøtt til Kina bidro til at handelsveksten ble lav.

På verdensbasis har fjørfeproduksjonen økt sterkest de siste årene, mens veksten i den grôvforbaserte, arealkrevende produksjonen av storfe- og småfekjøtt har flatet ut. Den samlende globale produksjonen av kjøtt har økt om lag 20 prosent det siste tiåret. Det er prognoserte en lavere vekst den kommende tiårsperioden og at den vil ligge på om lag 13 prosent i perioden 2017-2026, sammenliknet med referanseårene 2014-2016. Prisene på fôrkorn har falt de siste årene og holdes dette prisnivået vil det gi stabile produksjonskostnader til regioner som har kjøttproduksjon basert på intensiv bruk av fôrkorn, som Europa, Australia og Amerika.

FAOs kjøttprisindeks¹⁰

FAOs indeks for kjøttpriser (sort graf i figur 3-6) har økt med 2,77 prosent fra mars 17 til mars i år. Indeksen er nesten uforandret fra februar og ligger 3 prosent over mars måned i fjor, men fremdeles langt unna pristoppen i august 2014. Det har vært en betydelig prisøkning for lam og sauekjøtt med 38,13 prosent. Svinekjøtt og storfekjøtt økte med henholdsvis 1,38 og 1,59 prosent, mens fjørfekjøtt hadde en prisnedgang på 1,86 prosent siste rullerende år.

¹⁰ <http://www.fao.org/economic/est/est-commodities/meat/en/>, 11.04.2018

Figur 3-6 FAOs kjøttprisindeks

Sett over en 10 års periode, så har svin hatt den svakeste prisutviklingen, mens storfe har hatt kraftigst prisvekst. Prisoppgangen fram mot juli 2014 var i stor grad drevet av økte priser på nettopp storfe.

4 Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri

4.1 Marked og pris – prognoser

Prognosene utarbeides av Totalmarked kjøtt og egg. Prognosen som legges til grunn ble lagt fram 2. mai 2018.

Hovedtrekkene i prognosene for 2018 er: Økende og stort overskudd av gris. En krevende markedssituasjon også for sau og lam. Tilnærmet balanse for egg etter førtidsslaktning av verpehøner før tiden. Det prognoseres fortsatt underdekning av storfe, men underdekningen og importbehovet er minkende.

4.1.1 Kjøtt- og eggmarkedet var i 2017 preget av overskudd av gris og ubalanse for sau/lam

Tabell 4-1 nedenfor viser salgsproduksjon og salg av kjøtt og egg i 2017.

Tabell 4-1 Produksjon og salg i 2017

	Salgs- produksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse	Adm. og annen import	Markeds- dekning inkl. adm.import
	Tonn	%		Tonn	%			
Storfe/kalv	84 900	104	7 500 ¹⁾	102 100	98	-9 700	10 400	700
Sau/lam	26 800	106	392 ²⁾	27 500	112	-350		-
Gris	136 800	100	1 481 ³⁾	136 300	100	2 000		-
Egg	63 150	103	489 ⁴⁾	63 600	102	100		-

1) Omfatter bl.a. SACU-import på 4.853 tonn storfekjøtt omregnet m/ben samt WTO-, EU- og GSP-kvoter.

2) Fra Island: 85 tonn. WTO-kvoter på 206 tonn og 101 tonn SACU m/ben.

3) Spekk utgjør 754 tonn og 727 tonn av WTO/EU-kvoter.

4) Import på 489 tonn. (WTO-kvoter på 1.295 tonn og EU-kvoter på 290 tonn skallegg).

Totalmarkedet for kjøtt og egg var i 2017 preget av overskudd av gris og ubalanse for sau/lam. Nesten hele eksportkvoten på nærmere 1.900 tonn svinekjøtt ble benyttet, og det ble gjennomført tiltak for å sikre norsk ribbe til jul. Reduserte priser og ellers kraftig salgsstimulering reduserte reguleringslageret av sau/lam med 350 tonn i løpet av 2017. Uttak av nærmere 600 tonn som følge av utslaktning av verpehøner før tiden ga tilnærmet balanse i eggmarkedet i 2017. For storfe var det åpning for import med administrativ tollnedsettelse fram til utgangen av august. Det var i likhet med året før ikke tollnedsettelse for import av sideflesk/ribbe av gris i 2017. Detaljer for hvert dyreslag følger i senere kapitler.

4.1.2 Prognosen for 2018 viser stort overskudd av gris

Vurderingene av **markedsutsiktene** bygger på prognoser for kjøttproduksjon og engrossalg, justert for import. Tabell 4-2 viser prognosen for 2018.

Tabell 4-2 Prognose for 2018 per 2. mai 2018.

	Salgsproduksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse
	tonn	18/17		tonn	18/17	
Storfe/kalv	85 700	101	7 570 ¹⁾	100 800	99	-7 600
Sau/lam	25 200	94	906 ²⁾	24 000	87	2 100
Gris	138 100	101	1 500 ³⁾	135 300	99	4 300
Egg	63 600	101	290 ⁴⁾	63 900	101	0

Reduksjonen i engrossalget av sau/lam i 2018 må sees i sammenheng med at salget i 2017 var kraftig stimulert ved bruk av frysefradrag og prisreduksjon

1) For storfe er det inkludert en antatt SACU-import av 4.921 tonn storfekjøtt m/ben. Videre er WTO- kvoten på 1084 tonn, EU-kvote på 900 tonn og GSP-kvote på 665 tonn biffer og fileter (omregnet til storfekjøtt m/ben) tatt med.

2) Importen inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn, import av 600 tonn fra Island og 100 tonn SACU m/ben.

3) Inkludert spekk på 750 tonn og 150 tonn av WTO-kvoten på 1.381 tonn. Inkluderer også EU-kvote på 600 tonn.

4) Forutsetter i prognosen inntak av EU-kvoten på 290 tonn egg.

Stort og økende overskudd av gris, og fortsatt krevende markedssituasjon for sau og lam. For storfe ventes fortsatt underskudd, men underdekningen er minkende i 2018.

Detaljer for hvert dyreslag følger i senere kapitler.

4.2 Langtidsutsikter for markedsbalanse kjøtt og egg

4.2.1 Innledning og sammendrag

Bortsett fra storfekjøtt er vi i dag selvforsynte av kjøtt og egg. Det er en målsetting å dekke norsk forbruk av kjøtt og egg. Med begrensede eksportmuligheter er det innenlandske salget, med fradrag for de faste importkvotene, en maksgrense for produksjonen. Importkvotene følger av internasjonale avtaler og forventes å bli lagt til rette for å tas inn.

Totalmarked kjøtt og egg har til dette Grunnlagsdokumentet laget en analyse som har til hensikt å beskrive ulike scenarier for utvikling av forbruket av de ulike kjøttslagene samt egg.

Vi har valgt år 2025 som horisont her. Ambisjonen er å oppdatere denne analysen årlig med de siste faktiske data for produksjon og salg.

Totalmarked kjøtt og egg presenterer oppdaterte prognoser ca. hver andre måned. Sannsynligvis klarer vi da å fange opp større og mindre skift i utviklingen på et tidlig tidspunkt, og kan derfor være raskt ute med styringssignaler og mulige tiltak. Langtids-utsiktene bygger på de første offisielle prognosene for året 2018 som ble lagt fram 6. september.

I mulighetsrommet for norsk produksjon er det forutsatt et tilstrekkelig importvern og at det i bunn ligger mulighet for en lønnsomhet i produksjonene i Norge. Det forutsettes at tilgang på kapital, arbeidskraft og areal ikke er en begrensning for produksjonen. Vi har høyt kostnadsnivå og kaldt klima, men også fortrinn som f.eks. rikelig rent vann og lav forekomst av dyresykdommer.

Det er tatt utgangspunkt i et forbruk per innbygger som septemberprognosen for 2018. Videre er det forutsatt en vekst i folketallet i Norge fra 5,258 mill. pr. 1.1.2017 til 5,5 mill. ved inngangen til 2025, en økning på i underkant av 5 %.

Resultater fra forskningsprosjektet "Forecast" i NIBIO viser at det er en langsiktig trend nedover for innkjøp av rent storfe/lam og svin i dagligvarehandelen. Yngre generasjoner kjøper mindre enn eldre. Samtidig er det en langsiktig trend oppover for kylling. Yngre handler mer kylling enn eldre. For egg er det ikke noen spesiell trend. Det er imidlertid svært usikre estimer for kvantifisering av disse trendene. Det fremgår også av internasjonale rapporter (OECD-FAO) en forventning om at en fortsatt større andel av kjøttforbruket i verden vil være fjørfekjøtt.

Ut i fra dette samt utviklingen de siste årene tyder på at det kan bli krevende å holde tritt med befolkningsveksten for storfe- og svinekjøtt. Det kan synes mer sannsynlig med en økning per innbygger for kylling og egg.

Utviklingen i melkeproduksjonen har stor betydning for produksjonen av storfekjøtt.

Med valgte forutsetninger om melkebehov og melkeytelse per ku er det beregnet et scenario på at det trengs 112.000 ammekyr for å dekke forventet behov av norskprodusert storfekjøtt i 2025.

Beregningen på 112.000 ammekyr vil si en økning på 20.000 fra gjennomsnittlig siste registrerte tall på 92.000 pr. 1. mai og 1. oktober 2017.

Med totalforbruk av storfekjøtt i 2025 som prognosert for 2018, altså en nedgang per innbygger, er det beregnet at det trengs om lag 100.000 ammekyr.

For svinekjøtt er det med forutsatt effektivitetsøkning beregnet et scenario på at det er nødvendig med en ytterligere årlig reduksjon i purketallet på om lag 1 %. Dagens produksjon av sau/lam er med gitte forutsetninger tilstrekkelig til å dekke forbruket også i 2025. For egg og særlig kylling er det sannsynlig med en forbruksvekst ut over økningen i folketallet.

4.2.2 Befolkningsframskrivninger fra Statistisk sentralbyrå

Befolkningsframskrivninger er beregninger av hvordan befolkningen utvikler seg framover, gitt ulike forutsetninger om fruktbarhet, dødelighet og inn – og utvandring. I hovedalternativet for utviklingen passerer Norge 6 millioner like etter 2030, som i så fall blir den raskeste millionpasseringen. Det forventes at veksten framover først og fremst kommer i sentrale strøk. Det blir flere innvandrere, men hvor mange er usikkert. Og det blir flere eldre – spesielt i distriktene og blant innvandrere.

SSB presenterte i juni 2016 tre alternativer for befolkningsframskrivninger helt fram til 2100. Mellomalternativet for befolkningsprognosen viser en økning på 8 % fra 1. januar 2017 til 1. januar 2025. Vi har valgt å bruke det laveste alternativet med en økning på i underkant av 5 % som et hovedalternativ i denne prognosen. Dette stemmer også best med de siste tallene for folketilveksten i hele 2016 og hittil i 2017, som er den svakeste veksten siden 2006 da EU utvidet seg østover.

Det er selvfølgelig mange andre faktorer og trender enn folketallet som er bestemmende for kjøtt- og eggforbruket framover. Det kan nevnes stikkord som:

- Generelle endrede forbrukertrender og -vaner
- Omdømme
- Klimabelastning (evt. økonomiske/klimapolitiske virkemidler)
- Politikktrender
- Dyrevelferd
- Helse og ernæring
- Substitutter til kjøtt
- Utviklingen i privat konsum og priser på de ulike produktene

Mange av disse faktorene peker mot at kjøtt, og kanskje særlig rødt kjøtt oppfattes å ha mange negative egenskaper. Det er å forvente at dette over tid vil påvirke kjøttforbruket i negativ retning. Vi har ikke kvantifisert dette i denne rapporten, men vi har scenarier som viser nedgang i kjøttforbruk per innbygger.

4.2.3 Engrossalg av helt slakt og egg

Engrossalget er en beregnet størrelse for **innenlandsk salg** og angir volumet på salg av hele slakt, og for egg salg av egg fra engrosleddet. Utgangspunktet for beregningen av engrossalgsvolumet er tilførslene og salget beregnes som følger:

	Salgsproduksjon
+	Uttak reguleringslager
-	Innlegg reguleringslager
+	Import
-	Eksport
=	Engrossalg

I tallene for salgsproduksjon inngår nesten alt av tilførsler i hele landet. Direkte salg samt retur av slakt tilbake til bonden er ikke tatt med her. Importen omfatter totalimport for de enkelte vareslag og baserer seg på statistikk fra Statistisk Sentralbyrå.

Ut i fra tallene for engrossalg av helt slakt og egg er det beregnet salg per innbygger. Dette ligger under det faktiske forbruket siden helt slakt inneholder bein og det er svinn og avskjær fram til det vi faktisk spiser fra tallerkenen.

Beregnet engrossalg per innbygger (prognose for 2018):

Storfe:	19,1 kg
Svin	26,0 kg
Sau/lam	4,8 kg
Kylling:	17,9 kg
Egg:	12,0 kg

Det reelle forbruket ligger noe under disse tallene. Helt slakt inneholder f.eks. bein og det er svinn og avskjær fram til det vi faktisk spiser fra tallerkenen.

4.2.4 Forskningsprosjektet Forecast, NIBIO

4.2.5

NIBIO har i et 3-årig prosjekt finansiert av Norges Forskningsråd med bidrag fra blant annet Nortura kartlagt og kvantifisert demografiske og andre viktige trender for salget av kjøtt, egg og meieriprodukter. Ambisjonen er at disse kvantifiseringene kan brukes til å utvikle forbedrede prognosemodeller for salget. Norske og amerikanske forbrukere er også sammenlignet. Det er brukt data fra USA for å se på betydningen av etnisk bakgrunn og religion. Videre er det på grunnlag av tall fra Norsk Monitor funnet ut at både ungdom og voksne er blitt mer helsebevisste enn før og at dette har påvirket forbruket av matvarer.

Foruten utvikling i folketall og andre demografiske endringer er det blant annet undersøkt hva og hvilke egenskaper ved maten som har betydning for folk ved valg av matvarer. Ca. 1.000 individer deltok i undersøkelsen.

Egenskaper ved maten for forbrukeren i Norge. Rangert etter viktighet

Verdier	Preferanseandel %
• Trygt å spise	31
• Naturlighet	13
• Smak	11
• Dyrevelferd	10
• Ernæring	9
• Pris	7
• Rettferdig handel	6
• Opprinnelse	5
• Miljøpåvirkning	5
• Utseende	2
• Enkelhet	1
• Nyhet	0

Det er ikke uventet mange faktorer i tillegg til utvikling i folketall og andre demografiske endringer som kan påvirke salget av kjøtt og egg framover. Klimaspørsmål, helse, ernæring, utvikling i privat konsum og priser på de ulike produktene har også betydning. Andre faktorer i tillegg til de over som kan påvirke behovet for norsk produksjon kan være kjøttsubstitutter og målsettinger om bedre utnyttelse av råvarene og redusert matsvinn. Kjøtt og egg som en naturlig kilde for næringsstoffer, mineraler og vitaminer kan dra i motsatt retning.

Det er videre brukt data fra Statistisk sentralbyrå sine forbruksundersøkelser til å lage modeller for langtidsprognoser. Det er brukt data for pris og inntekt samt demografiske data som befolkningsvekst og alderseffekter.

Resultatene viser at det er en langsiktig trend nedover for innkjøp av **rent** storfe/lam og svin i dagligvarehandelen. Yngre generasjoner kjøper mindre enn eldre. Samtidig er det en langsiktig trend oppover for kylling. Yngre handler mer kylling enn eldre. For egg er det ikke noen spesiell trend. Ut i fra dette samt utviklingen de siste årene tyder på at det kan bli krevende å holde tritt med befolkningsveksten for storfe- og svinekjøtt. Det kan synes mer sannsynlig med en økning per innbygger for kylling og egg.

Det fremgår av internasjonale rapporter (OECD-FAO) en forventning om at en fortsatt større andel av kjøttforbruket i verden vil være fjørfekjøtt.

4.2.6 3 alternative scenarier for engrossalg av kjøtt og egg i 2025

På grunnlag av befolkningsframskrivningene til Statistisk sentralbyrå og med støtte i langtidsprognosene til NIBIO er det med utgangspunkt i prognosene for salget i 2018 estimert 3 alternativer for engrossalget i 2025. Vi har valgt å bruke prognosene med det laveste alternativet for befolkningsvekst som et hovedalternativ i disse langtidsutsiktene. Dette fordi det samstemmer best med utviklingen i folketallet i det siste og at vi mener det er riktig å legge en forsiktig utvikling til grunn.

På grunn av usikkerheten i NIBIO-beregningene er Totalmarked sine offisielle prognoser for 2018 lagt til grunn i det ene alternativet for salget av storfe, svin og sau/lam i år 2025. For kylling og egg er det i dette scenariet lagt til grunn 1 % årlig forbruksvekst.

Med en relativt stor prisdifferanse i forhold til omverdenen og bortfall av eksportstøtte øker risikoen i produksjon av husdyrprodukter. Dette er produkter med lav priselastisitet som gjør det kostbart med en prisreduksjon innenlands for å omsette større kvanta.

Tabell 4-3 Oversikt over ulike senarioer for engrossalg helt slakt kjøtt og egg i 2025 med ulik befolkningsvekst. .

Alternative scenarier for engrossalg helt slakt kjøtt og egg. Tonn			
	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2018
Storfe/kalv	107 900	105 300	101 300
Svin	146 900	143 400	138 000
Sau/lam	27 300	26 600	25 600
Kylling	101 100	98 700	101 900
Egg	67 500	65 900	68 000

1 % årlig vekst for kylling og egg

Tabell4-4 Oversikt over antatte importkvoter for kjøtt og egg i 2025.

Antatte importkvoter/-tak kjøtt (omregnet til helt slakt) og egg i tonn							
	WTO	EU	Island	SACU	GSP	Spekk	SUM
Storfekjøtt	1 084	2 500		4 921	665		9 170
Svin	1 381	900				750	3 031
Sau/lam	206		600	530			1 336
Kylling	221	800					1 021
Egg	1 295	290					1 585

Det er antatt at den nye artikkel 19-avtalen mellom Norge og EU er gjeldende i 2025. Dette innebærer en økning i importkvoten for storfekjøtt fra EU på 1.600 tonn til 2.500 tonn. EU har også fått en ny kvote på 300 tonn ribbe. For svin importeres det årlig om lag 750 tonn svinefett (spekk) som inngår i beregnet engrossalg. Det er ikke alle kvotene som blir utnyttet fullt ut alle år. Dette skyldes både markedssituasjonen i Norge og opprinnelsesland samt forbrukerne sine preferanser.

Med bakgrunn i blant annet dagens fordeling av storfekjøttproduksjon og salg gjennom året er det lagt inn en sikkerhetsmargin i 2025 på 2.500 tonn opp til full dekning av årsforbruket i Norge. Dette blant annet på grunn av lavere preferanse i markedet for frossent helt slakt av storfe.

Tabell4-5 Oversikt over disponibelt norsk kjøtt og egg for engrossalg i 2025.

Disponibelt engrossalg for norskprodusert vare

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2018
Storfe/kalv	96 200	93 600	89 600
Svin	145 100	141 600	136 200
Sau/lam	26 300	25 600	24 600
Kylling	100 600	98 200	101 400
Egg	67 000	65 400	67 500

1 % årlig vekst for kylling og egg

Det er som i gjeldende prognose for 2018 ikke lagt inn full utnyttelse av WTO-kvotene på svin og egg, og heller ikke inntak av hele volumet av SACU-sau/lam.

4.3 Prisdannelsen for kjøtt og egg

Storfe har hatt en underdekning og en positiv utvikling i engros- og avregningspriser. Det har så langt ikke medført at produksjonen har økt så mye at det dekker markedet, men utviklingen tyder på at en når markedsdekning innen relativt kort tid. Det må tas hensyn til i prissettingen framover.

For produksjoner preget av overskudd må man i prissettingen ta hensyn til produsentenes behov for å dekke kostander, samt vederlag til arbeid og egenkapital, men samtidig må prissettingen gjennomføres slik at det ikke stimuleres til økt produksjon.

4.3.1 Engrospris

Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes av markedsregulator med sikte på at en i gjennomsnitt for året (prisperioden) oppnår målpris eller gjennomsnittlig planlagt engrospris.

Engrosprisen kan betraktes som balansepunktet i verdikjeden for egg og kjøtt. Engrosprisen danner utgangspunkt for prisen både forover og bakover i verdikjeden. Engrosprisen spiller i tillegg en avgjørende rolle i forvaltningen av importvernet.

4.3.2 Avregningspris

Avregningsprisen til bonde (Norturas produsenter) avledes av engrosprisen via "Nettonoteringen". Nettonoteringen er en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i

engrosprisen for helt slakt /egg. Verdi av andre produkter fra slaktet som for eksempel hud, skinn og innmat legges til engrosprisen, mens kostnader ved slakting inntransport og offentlige avgifter trekkes fra. Når enkeltelementer i kalkylen endres, endres dermed også avregningsprisen.

Nettonoteringen har følgende prinsipielle oppbygging for kjøtt:

Notert engrospris

- Kjøttkontrollavgift
- Forskningsavgift
- = **Engrospris justert for offentlige avgifter *)**
- + Verdi av hud/skinn og biprodukter (ikke ull)
- Slaktekostnader
- Inntransportkostnader
- Spesielle trekk (avtaletrekk, nødslakt etc.)
- Omsetningsavgift
- = **Veiledende avregningspris for slaktedyr fra Nortura**
- + Norturatillegg
- + Eventuell etterbetaling
- = **Utbetalingspris til produsent**

I tillegg kommer grunntilskudd (sau/lam og geit/kje), kvalitetstilskudd for storfe og sonedifferensiert distriktstilskudd

*) Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris

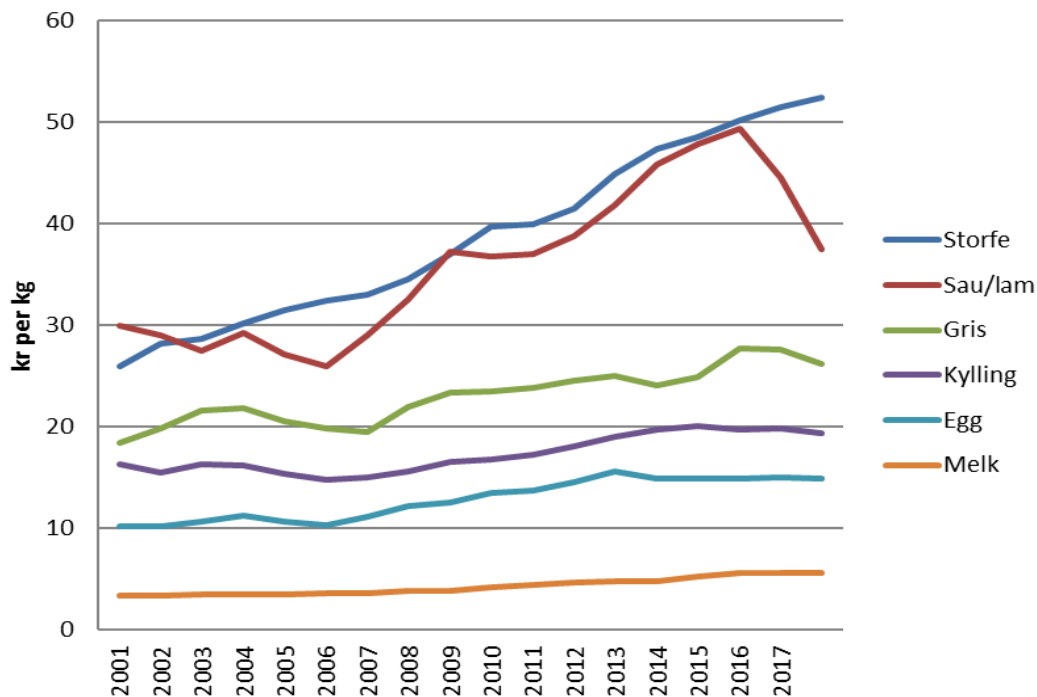
Nettonoteringen for egg er litt annerledes enn den for kjøtt:

Engrospris

- Forskningsavgift
- = **Engrospris justert for offentlige avgifter *)**
- Sorteringskostnader
- Inntransportkostnader
- Finansiering av plastbrett
- Omsetningsavgift
- = **avregningspris egg fra Nortura**
- + Kvantumstillegg
- = **Utbetalings pris til produsent**

*) Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris

Figur 4-1 viser utviklingen i gjennomsnittlig utbetalingspris for kjøtt, egg og melk fra 2000 til 2017¹¹.

Figur 4-1 Utvikling i utbetalingspris (avregningspris) til bonde for ulike husdyrprodukter

Utviklingen i utbetalingspris for storfe og lam har vært betydelig sterkere enn for de øvrige husdyrproduktene, men lam har hatt en prisnedgang i 2016 og 2017 på grunn av overproduksjon av lam. Gris har økt noe igjen i 2014 og 2015, da markedssituasjonen bedret seg etter flere år med produksjonsoverskudd. I 2017 ble det nytt overskudd av gris og prisen falt noe som konsekvens av dette.

¹¹ BFJ - Totalkalkylen 2018

4.4 Prisene i forbrukermarkedet

Prisutviklingen i forbrukermarkedet gjenspeiler ofte ikke utviklingen i engrospris. Prisøkninger på engrosnivå overveltes ufullstendig videre i verdikjeden. På sikt er det likevel prisuttaket i forbrukermarkedet som skal dekke kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Det siste året målt i fra mars har det vært en positiv utvikling i pris i forbrukermarkedet for lam, storfe biff/filet og kjøttdeig, mens svin fjørfe og egg har hatt en negativ prisutvikling.

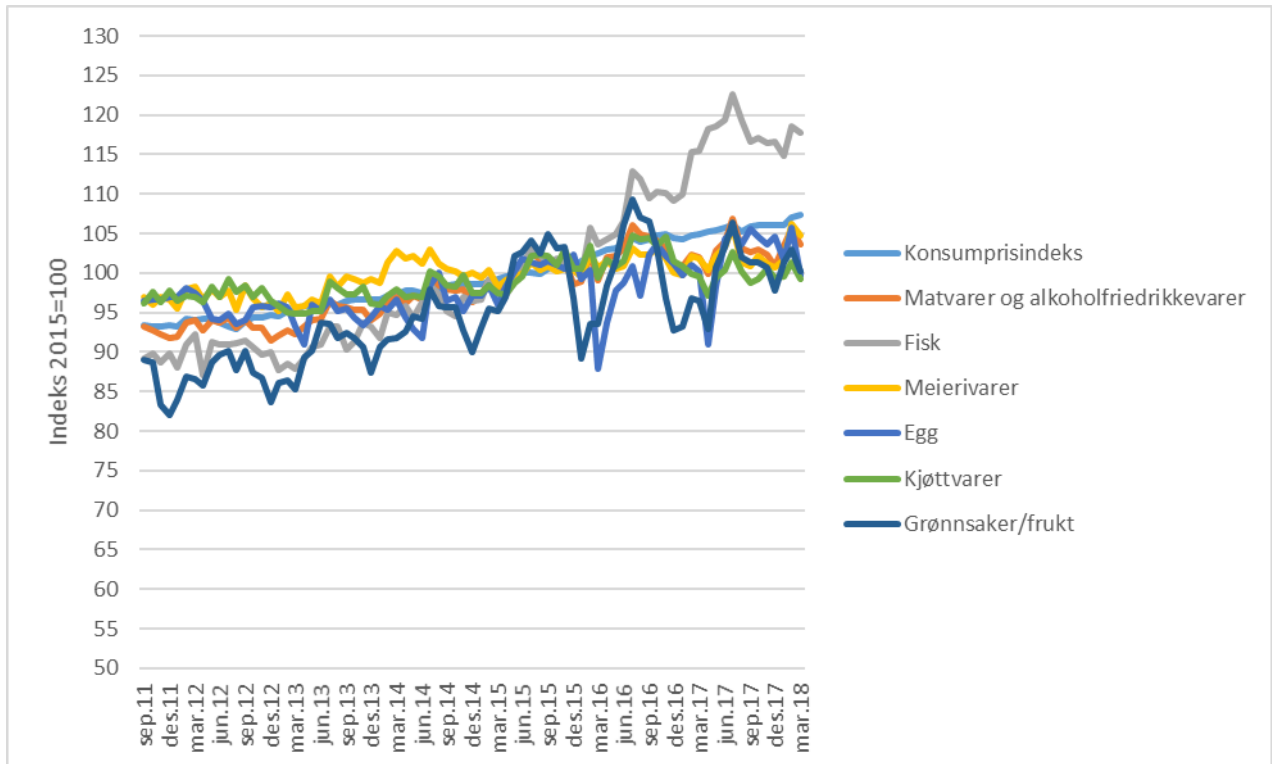
KPI økte med 2,19 prosent fra mars 2017 til mars 2018. Matvareprisene steg med 1,57 prosent de siste tolv månedene. Meierivarer økte i pris med 2,85 prosent, mens kjøtt og egg falt i pris med henholdsvis 0,2 og 0,5 prosent¹².

Det er prisuttaket i forbrukermarkedet, i dagligvare, storkjøkken eller KBS¹³, som i sum skal gi dekning av kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Sisteledet står likevel fritt til å sette forbrukerprisen. Dette er grunnen til at butikker i perioder tilbyr enkeltvarer som ligger betydelig under produksjonskostnaden. Dette gjelder spesielt produkter fra lam som er sesongvare, som fårikålkjøtt, men vi har også sett “ribbekrig” på gris fram mot julesesongen. Langvarige kampanjer og priskriger på populære varer, kan medføre at forbrukerne venner seg til et kunstig lavt prisnivå. Det er risiko for at dette kan forplante seg og påvirke prisuttaket bakover i verdikjeden.

Figur 4-2 viser prisindeksen for matvarer og matvaregrupper for perioden september 2011 – mars 2018, med 2015 som referanseår. Figuren viser at varegruppene matvarer og alkoholfriedrikkevarer, Meierivarer, egg og kjøttvarer har en svakere prisutvikling enn den generelle konsumprisindeksen. Denne utviklingen kommer til syne i slutten av desember. Prisen for kjøtt har ikke økt i perioden, men har hatt noe variasjon i prisnivå. Prisutviklingen på fisk skiller seg fra de øvrige varegruppene med en sterkere prisvekst fra høsten 2016.

¹² Tall hentet i fra NIBIO sin statistikk om matvarepriser;
<https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser>, 10.04.2018

¹³ KBS= kiosk og bensinstasjoner

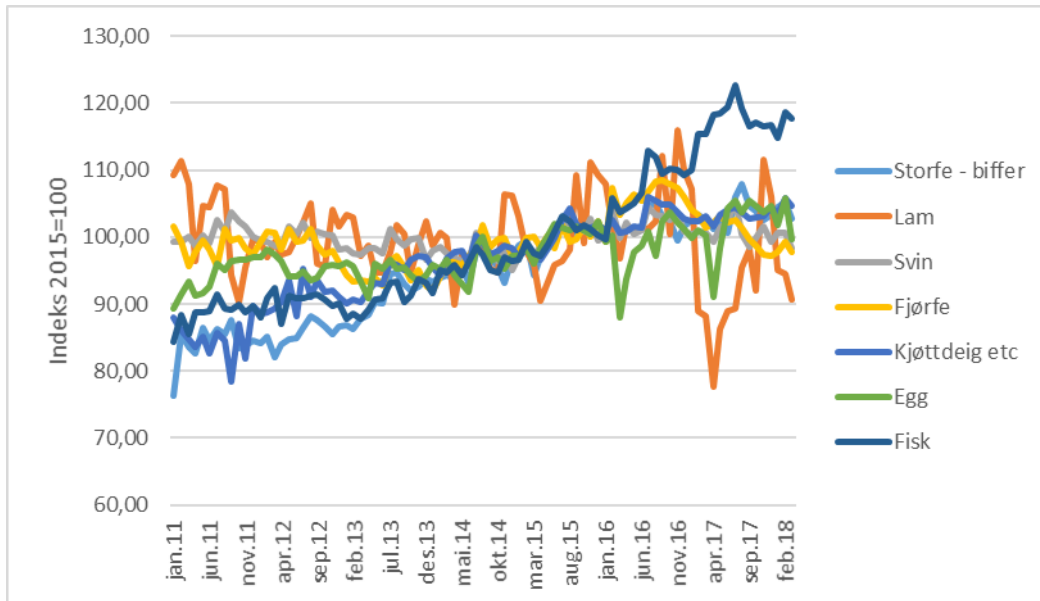
Figur 4-2 Utvikling i matvareprisindekser¹⁴

Figur 4-3 under viser utviklingen i forbrukerpriser for kjøttvarer og egg siden 2011¹⁵.

Indeksene for storfe, lam, svin og fjørfe dekker produkter av rent kjøtt, som biffer og fileter. Indeksen for ”kjøttdeig etc.” dekker bearbeidede kjøttvarer, som kjøttdeiger, kjøttkaker mv. Indeksen består av bearbeidede kjøttvarer fra flere dyreslag, men storfe veier klart tyngst i indeksen.

¹⁴ SSB data hentet fra NILF,
http://www.nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_hovedgrupper_av_matvarer-tabell, 24.04.2017

¹⁵ Tall hentet i fra NIBIO sin statistikk om matvarepriser;
<https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser>, 10.04.2018

Figur 4-3 Konsumprisutvikling for kjøtt, egg og fisk

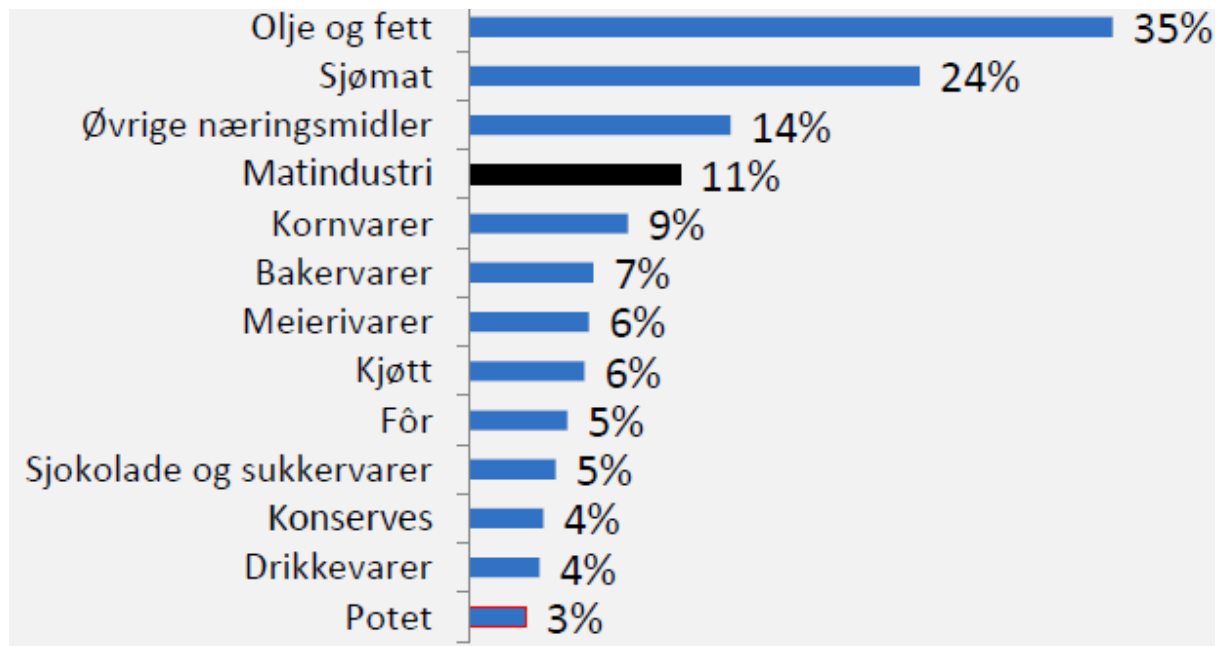
Det har vært en moderat prisutvikling på alle grupper det siste rullerende året for alle varegrupper bortsett fra for fisk. Lam, storfe, biff/filet og kjøttdeig etc. har hatt en positiv vekst det siste rullerende året, mens det har vært en negativutvikling for fjørfe, egg og svin. Egg og lam har store variasjoner i pris gjennom året. Den lave forbrukerprisen på lam i april 2017 må sees i sammenheng med ekstraordinært frysefradrag for å tømme lager og stort kampanjetrykk på bl.a. salt lammekjøtt.

Se kapitel 5, 6 og 7 for en nærmere beskrivelse av priser og prisfastsettelse for hhv storfe, sau/lam og egg.

4.5 Norsk næringsmiddelindustri

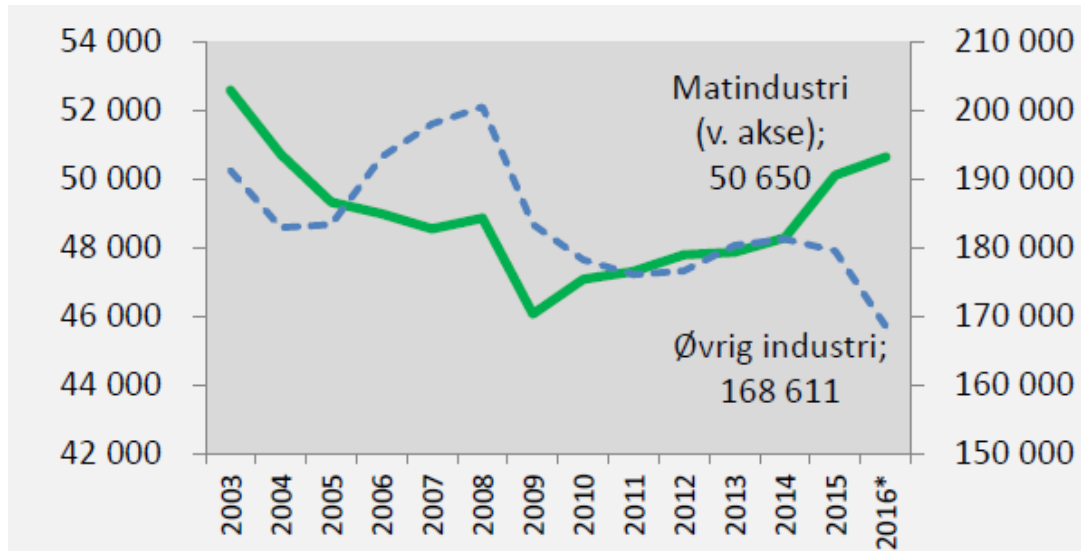
Matindustrien har hatt en positiv utvikling fra 2016-2017 for omsetning, bearbeidingsverdi og sysselsetting. Matindustrien er mindre følsom for konjunkturer enn andre bransjer og utgjør en betydelig andel av industrier som baserer seg på biologiske råvarer.

Matindustrien økte sin omsetning med 11 prosent¹⁶ fra 2015 til 2016. Med det økte veksttakten fra foregående år. Bearbeidingsverdien har økt med 7 prosent og sysselsettingen med 3 prosent. Alle delsektorer vokser, som er positivt for næringen som helhet.

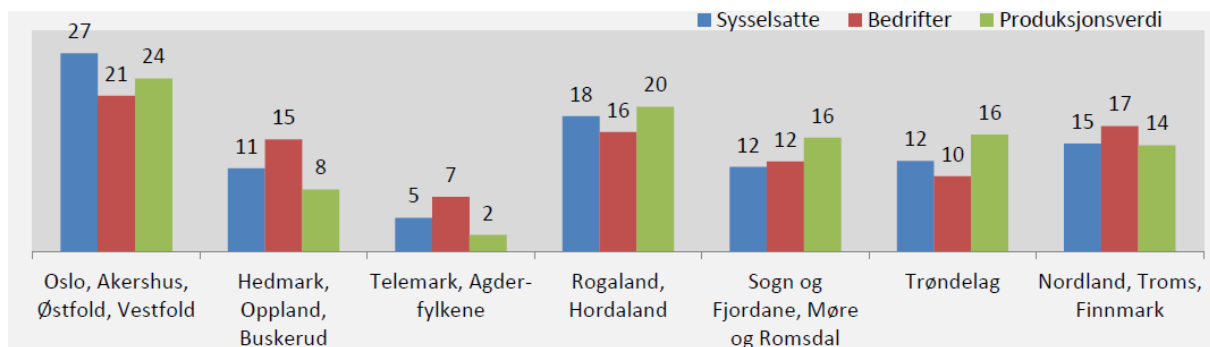
Figur 4-4 Omsetningsvekst fra 2015 til 2016 etter bransjer i prosent.

¹⁶ NIBIO, Mat og industri 2016.

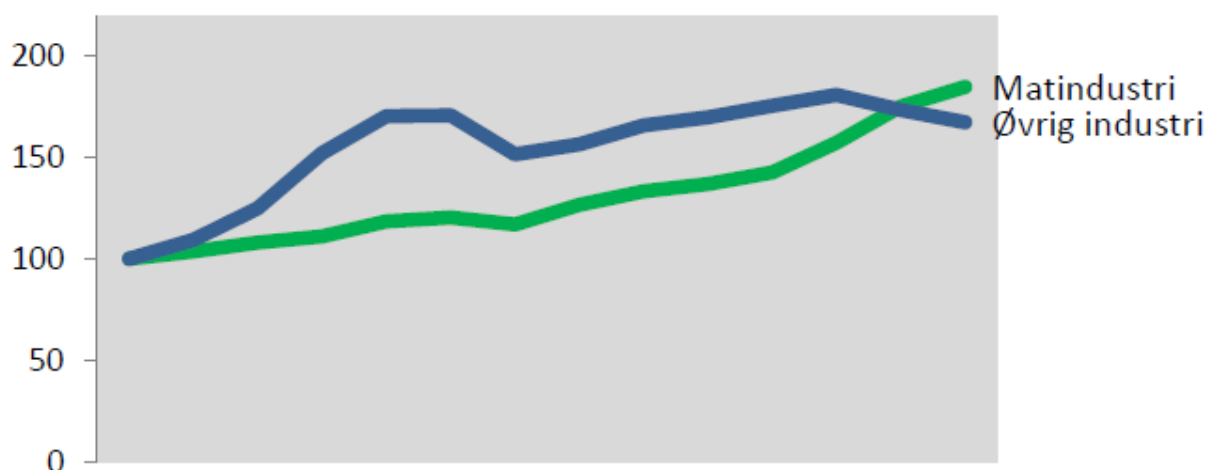
Figur 4-5 Sysselsatte i norsk matindustri og øvrig industri. Matindustri på venstre akse og annen industri på høyre akse.

Per 2016 hadde matindustrien 50 650 ansatte på arbeidsplasser spredt over hele landet. Matindustriens sysselsetting økt med 3 600 personer fra 2009 til 2016. Innen øvrig industri har det i samme periode vært en nedgang i antall sysselsatte på 9 500 personer. Figuren nedenfor viser sysselsetting, antall bedrifter og produksjonsverdi i prosent fordelt på region for 2015.

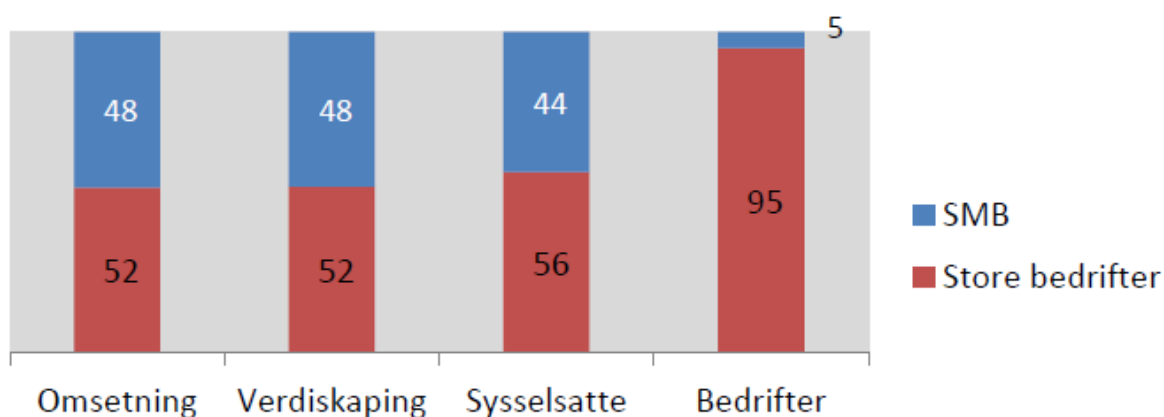
Figur 4-6 Sysselsetting, antall bedrifter og produksjonsverdi i matindustrien, prosent fordelt på region for 2015.

Omsetningen i matindustrien har økt med 85 % siden 2003 og med 5,5 prosent siste år. Øvrig industri har hatt en reduksjon på 3,5 prosent siste år. Verdiskapningen økte med 54 prosent fra 2003, mens øvrig industri har hatt en økning på 41 prosent. Det har vært en spesielt stor økning i olje- og fettindustrien, sjømat, sjokolade og sukkervareindustrien og 10 % i fôrindustrien.

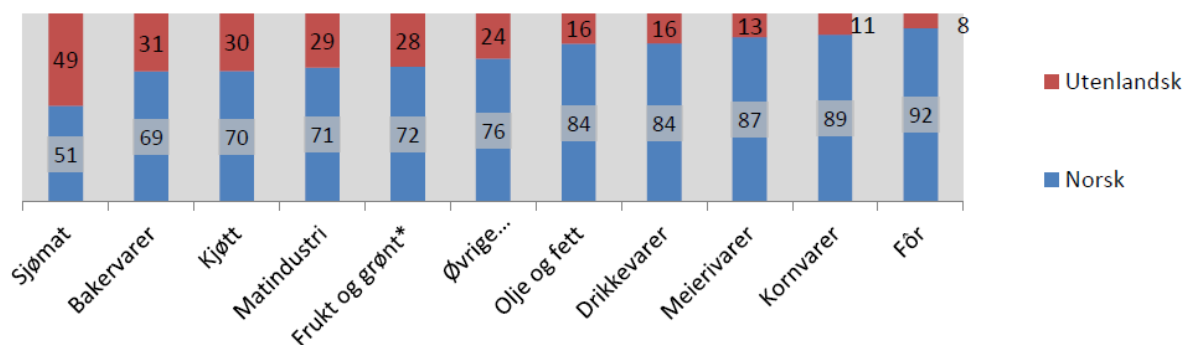
Figur 4-7 Utviklingen fra 2003 til 2016 for omsetningen i matindustri og øvrig industri, 100=2003

Strukturen i matindustrien er variert og består av mange små og mikrobedrifter. 95 prosent av bedriftene er små eller mellomstore (SMB), og nær halvparten av verdiskapningen skjer i SMB-er. Mikrobedrifter er bedrifter med mindre enn fire ansatte og utgjør 38 prosent av SMB-ene. Store bedrifter, som er bedrifter med mer enn 100 ansatte, står for mer enn halvparten av verdiskapningen og sysselsettingen.

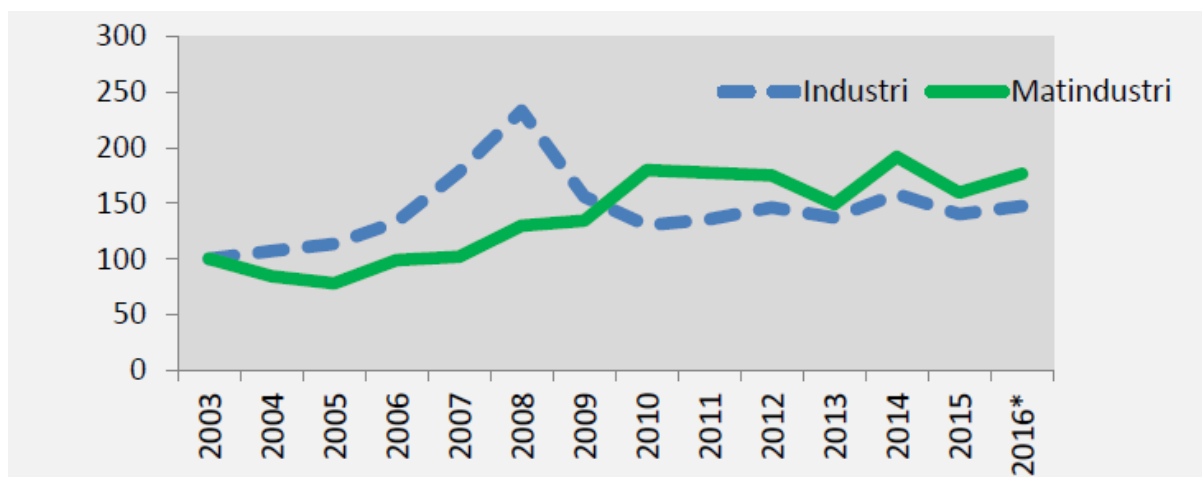
Figur 4-8 Prosentvis fordelingen mellom SMB og store bedrifter i matindustrien

En av seks sysselsatte har universitets- og høyskoleutdanning, men matindustrien gir også sysselsettingsmuligheter for personer med begrenset teoretisk bakgrunn. Hver tredje sysselsatte har grunnskole som høyeste utdanning. I sjømatindustrien utgjør arbeidstagerne med utenlandsk bakgrunn halvparten av alle sysselsatte.

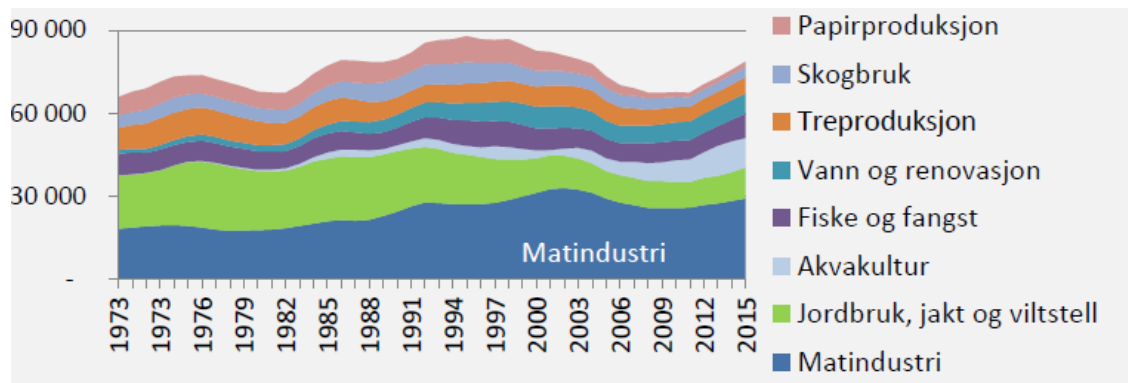
Figur 4-9 Oversikt over andelen utenlandske arbeidstagere i ulike industrier i Norge

Investeringene i matindustrien er om lag 6 milliarder kroner årlig og investeringene ligger på ett betydelig høyere nivå etter 2010 enn i perioden 2003-2010. Investeringene i matindustrien er høyere enn for industrien samlet sett. Det er sjømat, meieri- og kjøttindustri som investerer mest.

Figur 4-10 Bruttoinvesteringene fra 2003 til 2016. Indeks 2003=100

Figuren nedenfor viser oversikt over verdiskapningen i norsk bioøkonomi, som først og fremst er industriell bearbeiding av biologiske råvarer. Matindustrien står for en betydelig andel av denne verdiskapningen. Ser man matindustrien i sammenheng med primærproduksjonen innen jordbruk, utgjør norsk matproduksjon om lag halvparten av norsk bioøkonomi.

Figur 4-11 Verdiskapning 1973-2015, millioner kroner, faste 2015 priser. *Verdiskapning til basispriser (priser uten tilskudd og avgifter), deflatert med prisindeks for alle næringer.

5 Storfe

Prognosen per 2. mai 2018 viser et underskudd av storfe på ca. 7.600 tonn i 2018 etter at alle importkvotene er forutsatt utnyttet. Det var en uvanlig lang sammenhengende periode uten nedsatt toll fra slutten av august i fjor til slutten av februar i år. Etter 10 uker med underdekning av norsk storfe og nedsatt toll på ettervinteren og våren, ble det igjen markedsdekning i begynnelsen av mai og tollnedsettelsen ble opphevet fra 7. mai. Dermed har periodene med tollnedsettelse vært betydelig kortere det siste året enn det som har vært normalen de siste årene.

I løpet av høsten 2017 kom det ca. 720 tonn på reguleringslager. Prognosen tilsier at det kan bli mer innlegg på reguleringslager høsten 2018.

Det er fortsatt rom for å øke norsk produksjon av storfekjøtt. Det registreres fortsatt stor interesse for å etablere produksjon med ammeku og for å utvide produksjonen hos eksisterende produsenter. Fra 2014 har det vært en netto økning i mordyrtallet ved at bestanden av ammeku har økt mer enn nedgangen i bestanden av melkeku og det prognoseres fortsatt vekst i løpet av 2018. Dette viser at summen av stimulering gjennom pris, tilskudd og andre tiltak de senere årene har hatt effekt og løftet økonomien til ett nivå som øker ammekubestanden. Mye tyder nå på at en vil oppnå markedsdekning for storfe i løpet av få år og veksten i ammekutallet er nå sterkere enn det som er ønskelig med tanke på å kunne bremse opp i tide. Dette må reflekteres i prissettingen framover.

Industrimarkedet opplever et betydelig prispress på en del varianter av biff og filet som har sammenheng med at import kommer inn til lavere pris enn norsk nivå, både via tollkvoter og generelle tollnedsettelser. Det tilsier at det, til tross for stor underdekning av norsk storfe, er utfordrende å løfte pris.

Tollvernet for hele skrotter av storfe i form av ordinære tollsatser er svekket pga. økende prisforskjell mellom Norge og EU. Det er også med på å begrense mulighetene for prisvekst framover.

For å bidra til bedre markedsbalanse er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen er størst. Derfor legges det opp til at prisene skal være høyest i første halvår.

I inneværende prisperiode er planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt på kr 60,50 per kg for representantvaren for storfe (ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgr. 2-, 2 og 2+)).

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe reduseres med kr 0,20 per kg til kr 60,30 per kg for andre halvår 2018.

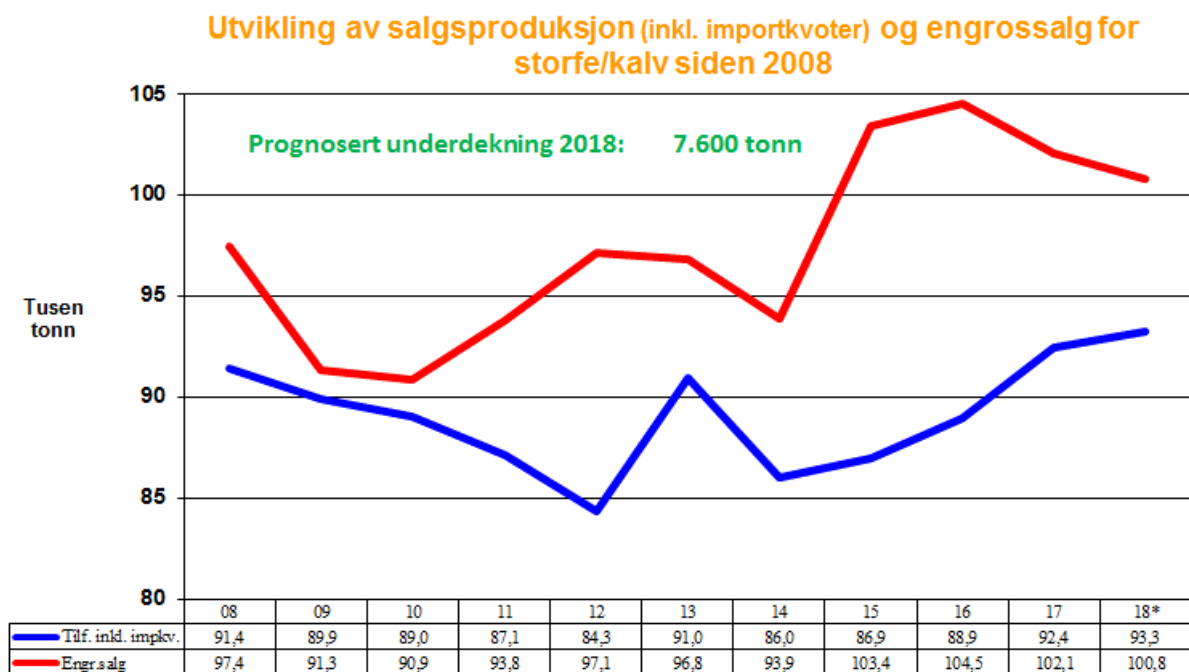
5.1 Marked og priser

Underdekningen, etter inntak av de faste importkvotene, ble i 2017 på 9.700 tonn som ble dekket opp av import til nedsatte tollsatser. For 2018 viser prognosen per mai en

underdekning på 7.600 tonn etter inntak av importkvotene. Det innebærer at underdekningen på storfe er redusert med om lag 8.000 tonn fra 2016.

Industrimarkedet opplever et betydelig prispress på en del varianter av biff og filet som har sammenheng med at import kommer inn til lavere pris enn norsk nivå, både via tollkvoter og generelle tollnedsettelse.

Figur 5-1 viser utviklingen i produksjon inkl. importkvoter og engrossalg av storfe og kalv fra 2008. Som det fremgår av figuren har det de siste 10 årene vært en sammenhengende periode med underdekning av norsk storfe. Underdekningen var størst i 2015, og det forventes at ytterligere mer av engrossalget dekkes opp av norsk produksjon i 2018.

Figur 5-1 Utvikling i produksjon inkl.kvoteimport og engrossalg av storfe/kalv siden 2008. Importkvoter 2018: SACU-4.921 tonn, WTO-1084 tonn, EU-900 tonn og GSP-kvote på 665. Til sammen 7.600 tonn.

5.1.1 Markedssituasjonen i 2017

Antall storfe til slakt økte med om lag 12.000 fra året før. Sammen med en moderat økning i slaktevektene ga dette en økning i tilførslene på 3 500 tonn, tilsvarende vel 4 % fra 2016.

Beregnet engrossalg av helt slakt gikk ned med om lag 2 %. Til sammen ga dette en underdekning av norskprodusert storfe og kvoteimport på om lag 9.700 tonn.

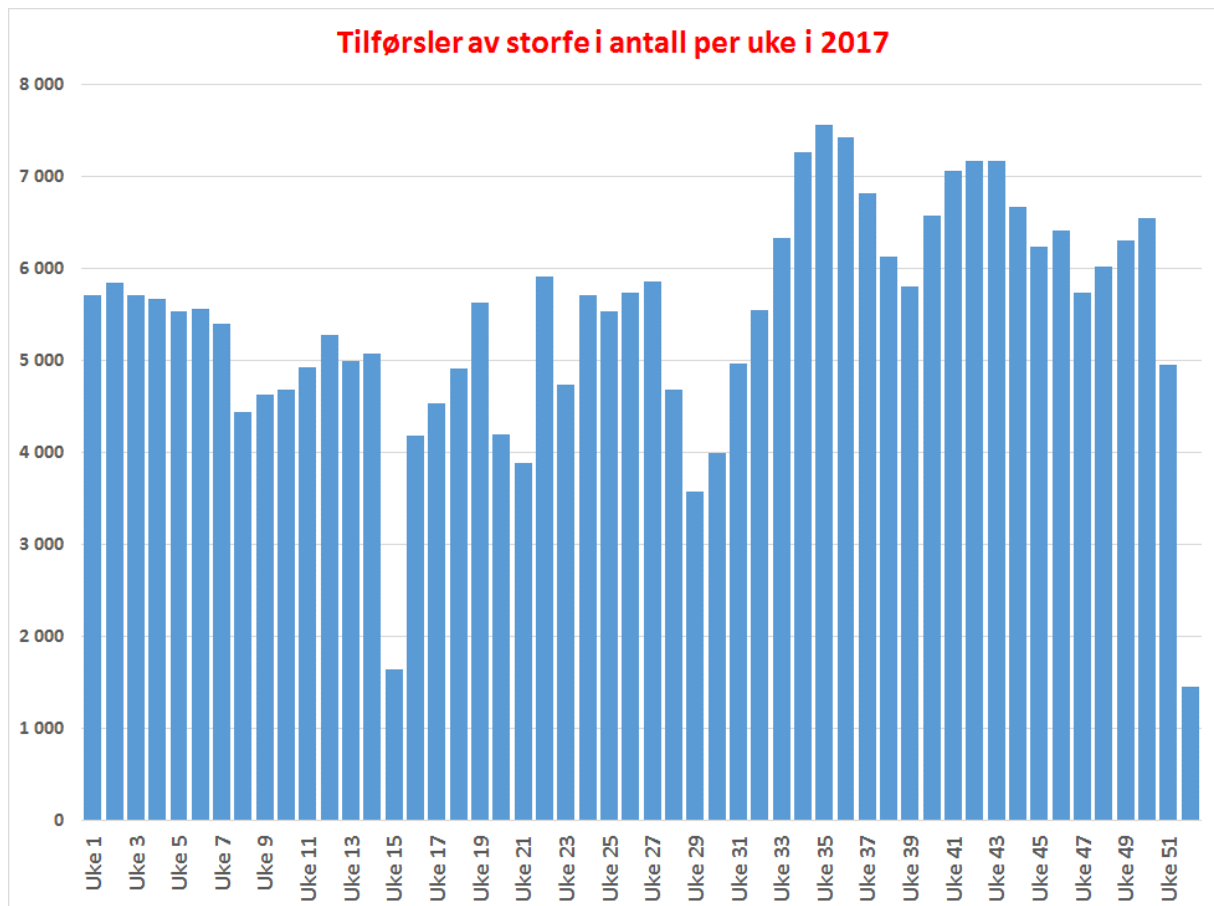
Med bare 21 tonn på reguleringslager ved inngangen til året var det med unntak av siste uka i februar åpning for import med administrative tollnedsettelse fram til og med 28. august. Høsten 2017 var markedet dekket opp med norsk storfe, og det ble lagt inn vel 700 tonn storfe på reguleringslager.

5.1.2 Prognosen for 2018

Prognosen viser at enda mer av salget dekkes opp av norsk produksjon i 2018. Tilførslene av storfe forventes å gå opp med ytterligere 1 prosent. Det skyldes en prognosert økning i antall okser til slakt og økte slaktevekter på disse. Kubestanden prognoseres å gå noe opp også i 2018 på grunn av forventet økning i antall ammekyr. Antall melkekyr er prognosert å stabilisere seg etter en tilpasning til lavere melkekvoter i 2017.

Økte tilførsler gir sammen med en prognosert nedgang i engrossalget på vel 1 % om lag 3.000 tonn mindre importbehov enn i 2017; ca. 7.600 tonn i tillegg til de faste kvotene. Kvoteimport er på 7.570 tonn – dette inkluderer import fra SACU på 4.921 tonn, WTO-kvote på 1.084 tonn, GSP kvote på 665 tonn biffer og fileter og 900 tonn fra EU. Alle kvotene er omregnet til helt slakt, altså med ben.

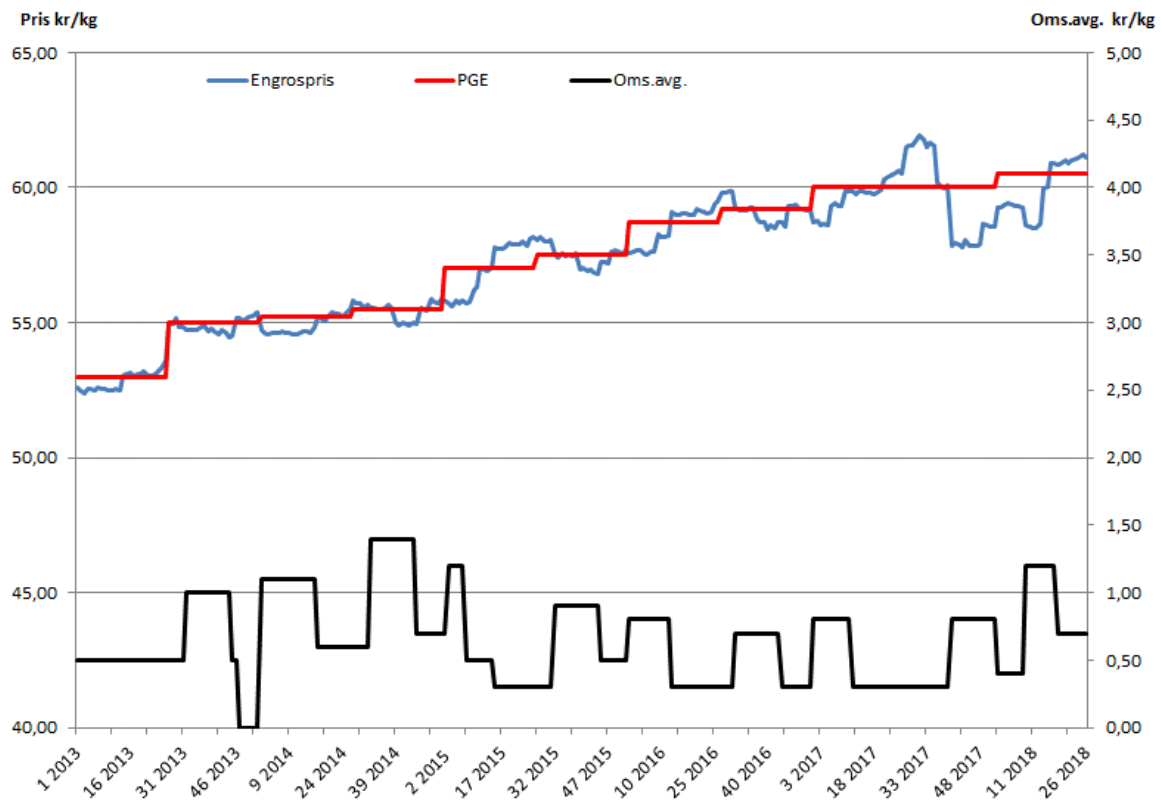
I løpet av 2017 økte mordyrbestanden med vel 2.000. Det forventes en fortsatt økning i mordyrtallet i løpet av 2018. Slaktingen av storfe er naturlig størst på høsten.

Figur 5-2 Slakting av storfe i landet per uke i 2017.

5.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 5-3 vises utvikling i PGE, prisuttak og omsetningsavgift. Prisprognose fra uke 18 i 1. halvår 2018.

Figur 5-3 Utvikling i oppnådd engrospris, planlagt gjennomsnittlig engrospris og omsetningsavgift for storfe fra 2013 – 1. halvår 2018

Som det framgår av figuren har det vært en betydelig økning i engrosprisen. Avviket mellom planlagt gjennomsnittlig engrospris og beregnet prisuttak varierer mindre enn for lam (kapittel 5.3.2) hvor det er store sesongvariasjoner i leveransene.

5.1.4 Storfemarked i ubalanse gir prispress

Storfemarkedet er preget av underdekning for året under ett og stort behov for import. Samtidig er det stor ubalanse gjennom året med varierende grad av underdekning og det kan oppstå betydelige overskudd på høsten. Tilførslene er lave på våren og sommeren når etterspørselen er størst, mens det er slaktes mye storfe på høsten når etterspørselen er lavere. I den mest hektiske lammesesonen på høsten er det kapasitetsproblemer i industrien som tilsier at det er ønskelig med lavere tilførsler.

Til tross for at det er stor underdekning i markedet for norsk storfeslakt er det sterk priskonkurranse på enkelte varianter av skåret vare, der det tidvis oppnås priser som ligger langt under normal markedspris. Det skyldes i stor grad at storfe er blitt importert til priser langt under norsk pris. Importen utgjør om lag 20 prosent av innenlandsk forbruk. Når mye av importen kommer inn med lavere pris enn norsk vare, skaper det store forstyrrelser i det norske markedet.

Det er etablert betydelige importkvoter for storfe og disse utnyttes i hovedsak til å importere biffer og fileter, og til et prisnivå som ligger under norsk pris. I tillegg er det generelle tollnedsettelse på storfeslakt i store deler av året. Forutsetningen ved tollnedsettelse er at tollene skal settes slik at importen kommer inn til tilnærmet samme pris som norsk vare. I perioder ser vi at importen utvikler seg på en måte som dagens regelverk ikke fanger opp. Resultatet er at tollene blir satt for lavt og mye av importen kommer inn til priser godt under norsk pris. Årsaken er at tollsatsen settes ut fra representantvaren ung okse, mens tollvarenummeret som tollnedsettelsen gjelder for omfatter alt storfe, også ku. Prisforskjellen mellom okse og ku er større i Europa enn i Norge og den varierer også mye mer enn hos oss. I perioder vil det være lønnsomt å importere ku, men det er forstyrrende for det norske markedet. Ulike løsninger har vært diskutert med myndighetene, for eksempel å splitte tolltariffen på ku og okse og sette ulike tollsatser, men foreløpig er en ikke i mål med dette.

Ved generelle tollnedsettelse er det ikke begrensning på kvantum som kan importeres i den perioden tollene er satt ned. I perioder hvor prisforholdene gjør det gunstige å importere er det lett at det hentes inn mer enn det som strengt tatt er behovet, noe som også er med på å presse prisene i neste omgang.

Når markedet venner seg til at det tollnedsettelse store deler av året, ligger forholdene til rette for å etablere mer permanente varestrømmer og dynamikken i markedet endres. Generelle tollnedsettelse er ment som en sikkerhetsventil for å sikre industrien råvarer når det er underdekning av norsk vare. Regelverket er ikke tilpasset en situasjon hvor ventilen blir stående åpen i lange perioder. Med en annen fordeling av tilførslene av norsk storfe gjennom året kunne perioden med tollnedsettelse, og dermed også de negative virkningene vært

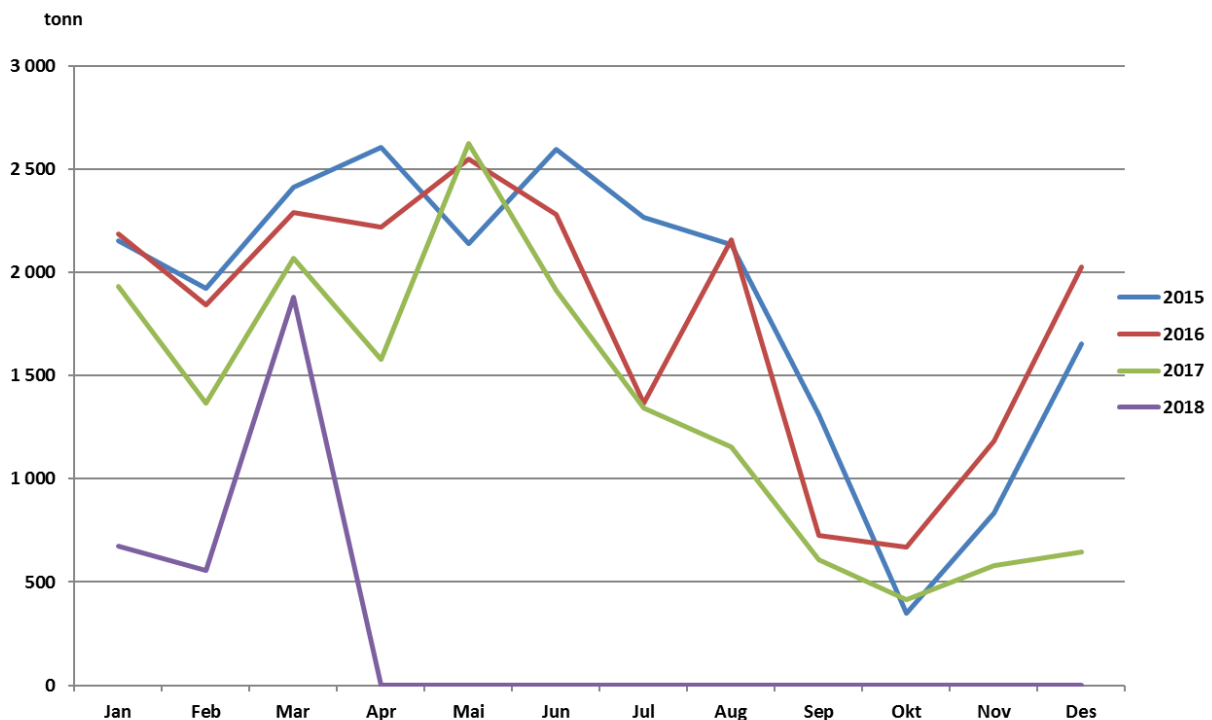
redusert. Bedre markedsdekning av norsk storfekjøtt vil uansett være den beste løsningen på lang sikt.

Ser vi bort fra den økte importen, er ubalansen mellom tilbud og etterspørsel for norsk storfe gjennom året også i seg selv hemmende for prisuttaket i markedet. Det er for lite norsk storfekjøtt å tilby når betalingsvilligheten i markedet er størst, og for lav betalingsvillighet når det er mye norsk storfekjøtt å tilby. Det er med på å trekke ned det gjennomsnittlig prisuttak og begrenser muligheten til å øke pris.

5.1.5 Import av storfe

Totalimporten av storfe i 2017 var 16 229 tonn, som var ca. 5 000 tonn lavere enn i 2016. Hittil i 2018 (t.o.m. mars) har det vært importert 3 100 tonn storfekjøtt. Det er 2 261 tonn mindre enn i samme periode i fjor. Denne reduksjonen må bl.a. sees i sammenheng med at det har gått ut 700 tonn storfe fra reguleringslager i denne perioden.

Figur 5-4 viser den offisielle importen av ferskt og fryst storfekjøtt per måned fra januar 2015 – mars 2018.

Figur 5-4 Import av ferskt og fryst storfekjøtt (tollposisjon 0201 og 0202). Januar 2015 – mars 2018

Tabell 5-1 viser import av storfekjøtt for 2017 og perioden januar – mars 2018 per land og tollposisjon.

Tabell 5-1 Import av storfe per posisjon og land for 2017 og frem til og med mars 2018.

Radetiketter	FR	AR	AU	BE	BR	BW	DE	DK	ES	GB	HR	IE	IT	JP	LT	LV	NA	NL	NZ	PL	SE	SZ	US	UY	Totalsum
2017																									
201 - Storfe, ferskt																									
1000 - hele el halve skrotter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	414	-	-	-	-	-	-	-	-	-	414
2001 - kvarter skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	10 586	11	-	-	-	-	-	-	61	3	-	-	-	-	-	-	-	-	10 660
2002 - forpart	-	-	-	-	-	-	183	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	183
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	122	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	122
2008 - andre kjøttstykker m bein	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
3001 - biffer og fileter	-	1	-	-	-	1 094	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	1 124	1	-	3	81	-	266	-	2 570
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0	-	-	-	-	-	-	0	-	0	-	-	1
201 - Storfe, ferskt Totalt	-	1	-	-	-	1 094	10 892	11	2	-	-	1	0	-	474	3	1 124	1	-	3	81	0	266	-	13 953
202 - Storfe, fryst																									
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
2008 - andre kjøttstykker m bein	0	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-	-	-	2	-	-	7
3001 - biffer og fileter	0	1	1	4	57	84	0	0	2	0	0	4	3	3	11	-	232	83	53	-	1	39	13	577	1 171
3009 - annet uten bein	1	-	0	16	-	464	6	-	-	-	-	12	-	-	1	-	173	13	5	40	2	357	-	8	1 097
202 - Storfe, fryst Totalt	1	1	1	20	57	548	9	0	2	0	0	16	3	3	12	-	405	100	58	40	3	396	15	585	2 277
2017 Totalt	1	1	1	20	57	1 642	10 900	11	4	0	0	18	4	3	486	3	1 529	101	58	40	6	477	15	851	16 229
2018																									
201 - Storfe, ferskt																									
2001 - kvarter skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	2 099	-	-	-	-	-	-	-	288	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 387
2002 - forpart	-	-	-	-	-	-	85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	85
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	64	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	64
2008 - andre kjøttstykker m bein	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
3001 - biffer og fileter	-	-	-	-	-	154	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	108	-	-	-	-	-	76	-	339
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
201 - Storfe, ferskt Totalt	-	-	-	-	-	154	2 248	-	0	-	-	-	0	-	288	-	108	-	-	-	-	-	76	-	2 875
202 - Storfe, fryst																									
2008 - andre kjøttstykker m bein	0	-	-	-	-	-	-	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
3001 - biffer og fileter	-	-	0	1	16	-	-	0	1	-	-	0	0	0	1	-	20	17	1	-	-	4	58	-	121
3009 - annet uten bein	-	-	-	1	-	92	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	13	-	-	1	-	-	111
202 - Storfe, fryst Totalt	0	-	0	2	16	92	3	0	2	-	-	1	-	0	1	-	20	17	1	13	-	6	58	-	233
2018 Totalt	0	-	0	2	16	246	2 251	0	2	-	-	1	0	0	289	-	128	17	1	13	-	6	134	-	3 108

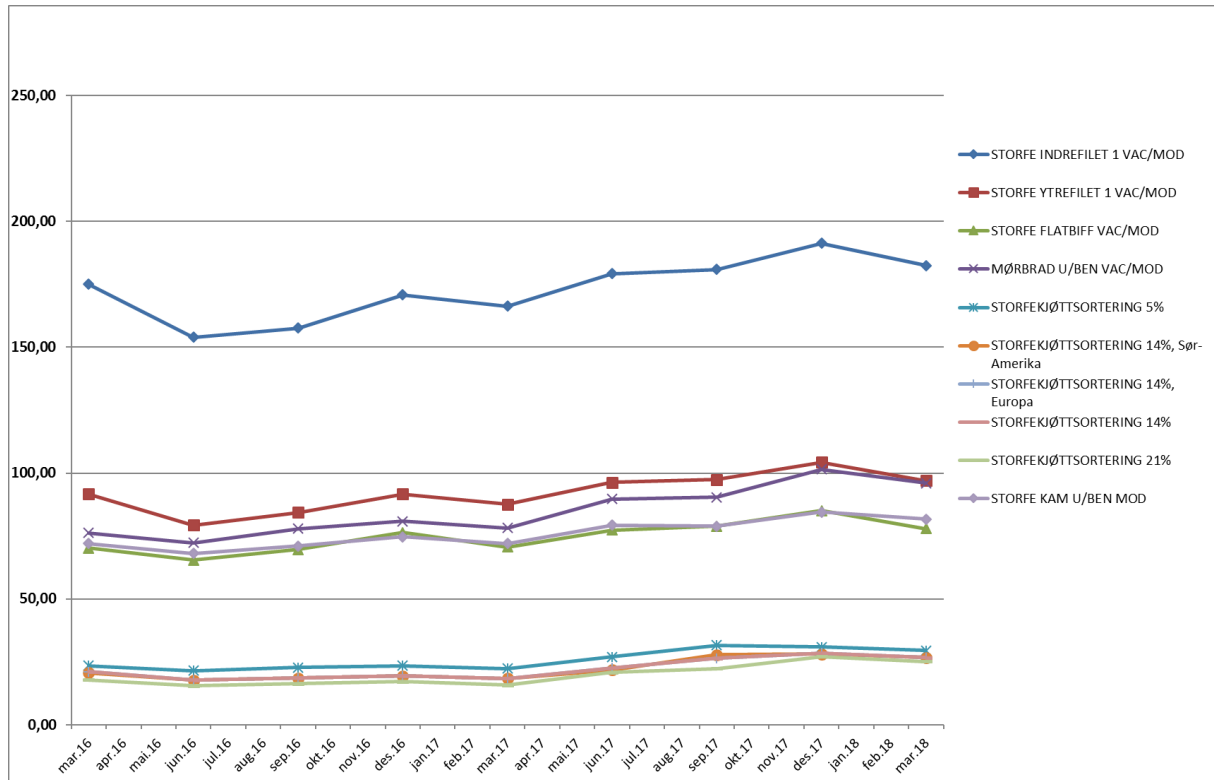
Så langt i år er det importert mest fra Tyskland som er det absolutt viktigste eksportlandet. Det har også blitt importert en del biffer og fileter fra Botswana, Swaziland og Namibia innenfor de tollfrie kvotene¹⁷.

5.1.6 Internasjonale priser for stykningsdeler

Internasjonale storfepriser lå på et historisk høyt nivå i 2014 og fikk et stort prisfall i 2015. Etter omleggingen av tollvernet har man tatt ut mer av prisøkningen på hele slakt på stykningsdeler av høy kvalitet, dvs. på biffer, fileter, mørbrad mm. Figur 5-5 viser utviklingen i internasjonale priser for enkelte stykningsdeler¹⁸.

¹⁷ Se grunnlagsdokument 2. halvår 2016 for oversikt over tollkvotene.

¹⁸ Prisene er hentet inn av NoriDane Danmark på forespørsel fra Nortura.

Figur 5-5 Utviklingen i internasjonale priser for et utvalg stykningsdeler av storfe, NOK/kg

Figuren viser utvikling de siste to årene. Indrefiletet har økt mest i pris, men i inneværende år har prisen falt noe. De øvrige biffene og filetene følger prisutviklingen for indrefiletet, men gjerne med noe mer moderate prisendringer. I perioden har prisen på sorteringer vært relativt stabil med noe prisøkning i perioden mars 17 til desember 17.

Prisene som er brukt er priser på et gitt tidspunkt og for en spesifikk opprinnelse, men prisene kan variere mye gjennom året og mellom lik vare med ulik opprinnelse. Det er derfor svært vanskelig å etablere eller stadfeste en verdensmarkedspris.

5.1.7 Verdensproduksjon og handel med storfekjøtt¹⁹

Storfeproduksjonen økte med 1,7 prosent og hovedårsaken var økt produksjon på det amerikanske kontinentet. Dette skyldes en kombinasjon av økt dyretall, økte slaktevekter, gode værforhold og rimelige fôrkostander. I Oseania fortsatte produksjonen å falle i 2017 etter en nedgang på om lag 14 prosent året før. Årsaken er at produksjonen i Australia har falt

¹⁹ Landbruksdirektoratets rapport "Omverdenrapport 2017; Omverdenen til norsk landbruk og matindustri", utgitt februar 2018.

med 1 prosent på tross av oppbygging av storfebestanden og økningen i slaktevekter i New Zealand har ikke klart å utjevne dette.

Verdensmarkedsprisene økte gjennom 2017 blant annet fordi det var begrensede volumer tilgjengelig for eksport fra store eksportland som New Zealand og Australia. Storfeprisene i FAO's prisindeks økte med 7 prosent fra januar til oktober. Prisene økte også i EU i fjor, spesielt for kyslakt ettersom det ble slaktet færre kyr enn i 2016.

Verdenshandelen økte med 2 prosent i 2017 sammenlignet med 2017 og var drevet av stor etterspørsel fra Asia. EU økte sin eksport av storfekjøtt med 10 prosent og den nådde det høyeste nivået siden 2011.

5.2 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet

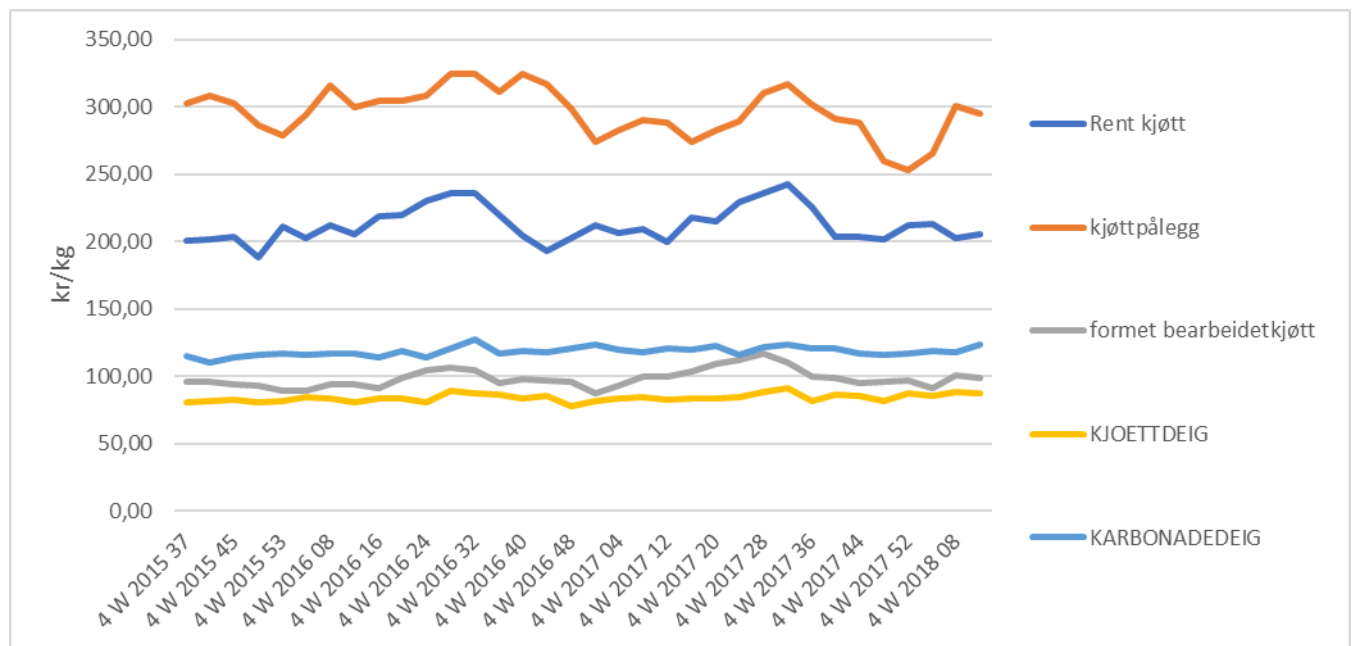
I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret. Mulighetene til å ta ut økt pris på ulike stykningsdeler må tillegges vekt i prisfastsettingen.

5.2.1 Faktiske butikkpriser enkeltvarer²⁰

Konsumprisindeksen (KPI) for kjøtt og egg er beskrevet i avsnitt 4.4.

Figur 5-6 nedenfor viser prisutviklingen for de viktigste produktgruppene for storfe²¹ fra 2015 til uke 12 2018, basert på omsetningstall.

For alle varegrupper av storfe har det vært stabil prisutvikling i perioden bortsett fra for kjøttpålegg som har hatt noe prisnedgang.

Figur 5-6 Forbrukerprisutvikling for utvalgte storfeprodukter

5.2.2 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser.

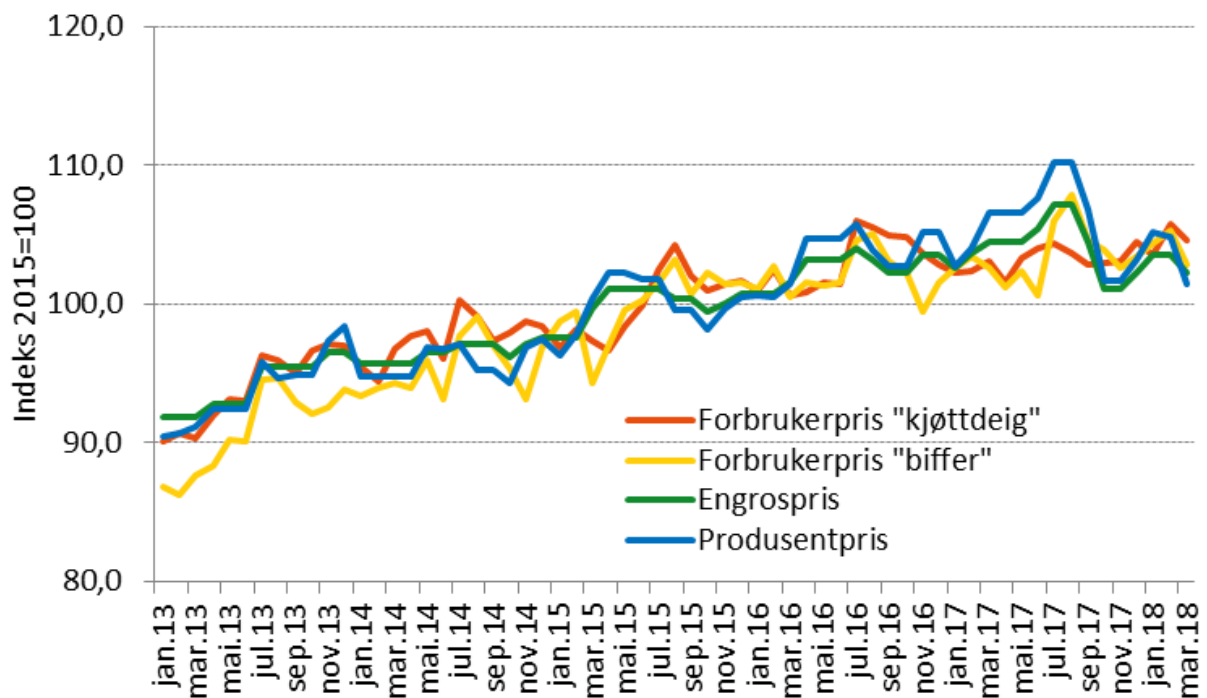
Tall fra Resultatkontrollen viser at forbrukerprisene har økt med 1,3 prosent fra 2016 til 2017, mens engros og produsentpris økte med henholdsvis 1,4 og 1,7 prosent. For varegruppen

²⁰ Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen.

²¹ Tallene for biffer og fileter dekker bare en mindre andel av den totale omsetningen av biffer og fileter.

kjøtt- og karbonadekaker økte forbrukerprisen 2,3 prosent etter en økning på 3 prosent fra 2015-2016.

Figur 5-7 viser en sammenstilling av prisutvikling på ulike ledd i verdikjeden. Alle pristypene har siden 2013 økt jevnt, men det har vært en utflating det siste året. Figuren viser at prisen på biff/filet og kjøttdeig normalt faller på høsten, med størst prisfall for biffer/fileter.

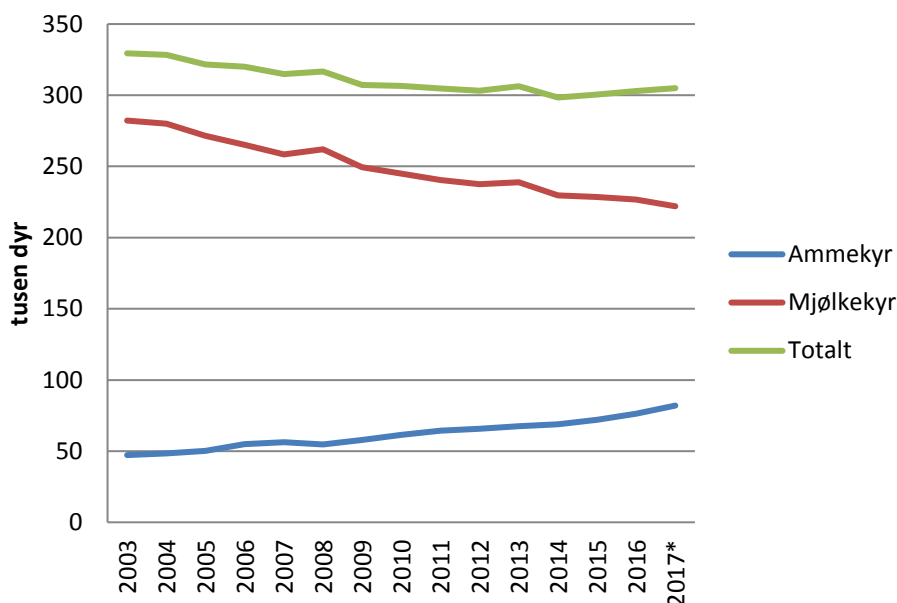
Figur 5-7 Utviklingen i produsentpris, engrospris og forbrukerpris for storfe fra 2013 til mars 2018.²²

²² NILF – matpriser http://nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_produkter_av_sau-lam_pa_forbrukerniva-figur, 25.04.17

5.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det er stor interesse for å utvide og etablere ny ammekuproduksjon. Tidligere tiltak har virket for å gjøre produksjon av storfekjøtt mer interessant. Det er fortsatt behov for økning i norsk produksjon av storfekjøtt, men utsiktene er at en vil nå markedsdekning om relativt kort tid. Det tilsier at en ikke kan fortsette å stimulere økonomien i produksjonen på samme måte som tidligere.

5.3.1 Utviklingen i kutallet

Figur 5-8 Utvikling i antall kyr 2003-2017²³

Det har de siste 10 årene vært en nedgang i totalt antall kyr på 3 prosent, men når det sees på melkekyr og ammekyr adskilt har antallet melkekyr gått ned med 14 prosent og antallet ammekyr har økt med 49 prosent. Nedgangen i kutallet var størst fram til ca. 2009, da kurven flatet ut og de siste tre årene viser utviklingen en svak økning i antall kyr.

Besetningstørrelsene har de siste 10 årene økt med henholdsvis 49 prosent for ammeku og 45 prosent for melkeku. Selv om besetningstørrelsene med ammeku har økt jevnt, er

²³ SSBs statistikkbank "Husdyrhald", tabell 03789 og 03802, 21.04.2017. Tall for 2017 er foreløpige.
<https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabellHjem.asp?KortNavnWeb=jordhus&CMSSubjectArea=jord-skog-jakt-og-fiskeri&checked=true>

gjennomsnittsbetningen fortsatt bare på 16 dyr. Gjennomsnittsbetningen for melkekyr er på nesten 27 dyr.

Det ble ved søknadsomgangen per 1. januar 2017 registrert 304 830 kyr, hvorav 222 441 melkekyr og 82 389 ammekyr. Det var en nedgang på 4 343 melkekyr fra samme tidspunkt i 2016. For ammekyr var det en økning fra foregående år på 6 209 dyr.

I perioden 2008-2017 har den totale økningen i ammekyr vært på 26 053 dyr og for melkekyr har endringen vært en nedgang på 36 009 kyr. For perioden sett under ett har reduksjonen i antall kyr vært på 9 956 kyr.

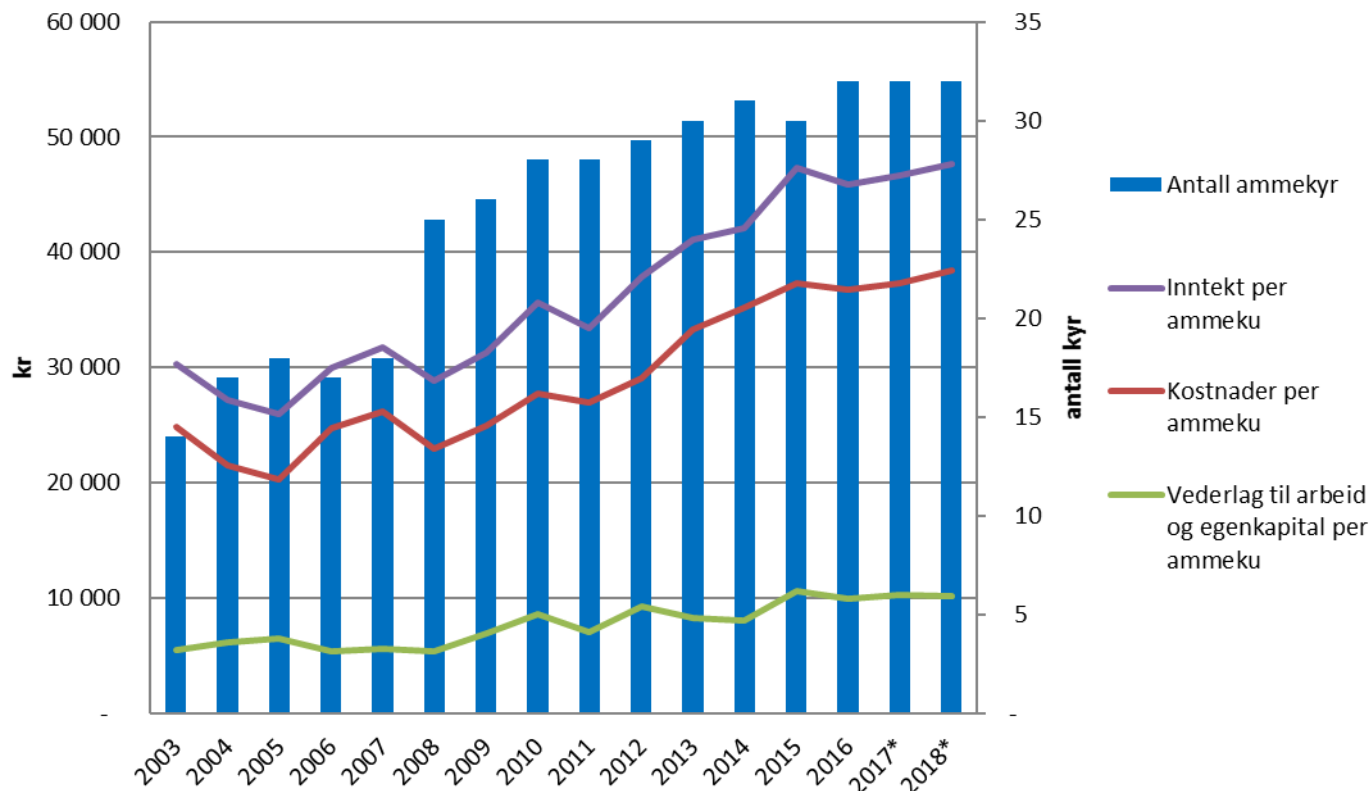
Kuttallet varierer en del gjennom året og særlig ammekuttallet er noe høyere på sommeren enn på vinteren. Det er naturlig at særlig ammekuproduksjonen i stor grad nyttiggjør seg av beitesesongen.

Det registreres stor interesse for å etablere ammeku produksjon og utvidelse av driften hos eksisterende produsenter. Dette viser at økningen i pris, sammen med tilskudd, har gjort det interessant å starte med ammekuproduksjon.

5.3.2 Referansebruk nr. 8

Tallene for referansebruk 8²⁴ viser at vederlaget per ku har vært stabilt de siste tre årene. I 2015 økte vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk med 32 prosent fra året før, mens i 2016 og 2017 har vederlaget til arbeid og egenkapital holdt seg på om lag samme nivå som i 2015. I 2018 er det estimert en reduksjon på om lag 1 prosent *før* jordbruksavtalen.

²⁴ Referansebruk 8 består i 2018 av bruk med 32 ammekyr.

Figur 5-9 viser utvikling i sentrale nøkkeltall for ammekuproduksjon basert på referansebruk 8 ²⁵

5.3.3 Dekningsbidrag i ammekuproduksjonen

Nedenfor i tabell 5-2 viser dekningsbidragskalkyler fra Nortura for bruk med 25 ammekyr. Som det framgår er det noe bedre dekningsbidrag for tung rase som følge av høyere produksjonsinntekter.

Tabell 5-2 viser dekningsbidrag for ammekuproduksjon, hhv. tung og lett rase. Dataene er for produksjon i sone 1 ²⁶ (kr per ku).

	Tung rase 25 kyr ²⁷	Lett rase 25 kyr ²⁸
Produksjonsinntekter	20 685	16 387
Variable kostnader	13 265	10 421
Dekningsbidrag 1	7 420	5 966
Tilskudd	11 595	11 451
Dekningsbidrag 2	19 016	17 418

²⁵ 2017* = Fram regnede tall, 2018* = Budsjetterte tall

²⁶ Verdien av kjøttet er satt til forventet noteringspris i avtaleåret, inklusive diverse tillegg. Det er ingen distriktstilskudd.

²⁷ Slaktevekter og -kvalitet: Ku – klasse O+/R-, 355 kg. Okse – klasse R+, 350 kg. Kviqe – klasse R, 245 kg.

²⁸ Slaktevekter og -kvalitet: Ku – klasse O, 300 kg. Okse – klasse O+/R-, 280 kg. Kviqe – klasse O/O+, 200 kg.

Basert på disse kalkylene, utgjør produksjonsinntekter 64 prosent og tilskudd 36 prosent av inntekten for tunge raser. Tilsvarende tall for lett rase er 59 prosent produksjonsinntekt og 41 prosent tilskudd. Kvalitetstilskuddet er beregnet inn i produksjonsinntekten.

Produksjonsinntektene har økt for både tung og lett rase det siste året. Dette skyldes økning i kvalitetstilskuddet og økt engrospris. Dette har gitt en økning i produksjons inntekt for tung rase med 905 kr og 947 kr for lett rase og denne økningen sees igjen på dekningsbidrag 2.

6 Sau og lam

Ved fastsetting av engrospris skal Nortura som markedsregulator legge betydelig vekt på prognosene for tilbud og etterspørsel for helt slakt. Prognosen fra mai viser en overdekning av norsk sau/lam i 2018 på ca. 2 100 tonn. Ved inngangen til 2018 var det ca. 2 900 tonn sau og lam på reguleringslager.

Det prognoseres en reduksjon i bestanden av sau og lam ved beiteslipp på om lag 3 prosent fra 2017 til 2018, som hovedsakelig skyldes færre lam per søye. Det er registrert en økning i antall produsenter med sau de siste to årene og besetningsstørrelsen er økende. Det er ikke rom for økning i produksjonen.

Samtidig som produksjonen har økt, har salget gått tilbake eller stagnert de siste 5 årene. De siste to sesongene har forbrukerprisene økt betydelig i forhold til tidligere år på signalrettene av lam. Tradisjonelt har dagligvarekjedene hatt kampanjer og lokketilbud på fårrikål, men dette var nesten ikke tilstede i sesongen i fjor og forfjor.

Det har vært nødvendig å bruke pris aktivt for å stimulere salget av sau og lam tydelig. Engrosprisen på lam er redusert med ca. 6 kr per kg fra 2016. Engrosprisen på sau er redusert enda mer og er nå så lav at avregningsprisen til bonden er tilnærmet 0 kr. I tillegg har det vært benyttet betydelig frysefradrag for å få redusert reguleringslageret.

Tidligere års jordbruksoppgjør og prisøkninger for sau og lam, samt flere programmer for å øke produksjonen landet rundt, er mye av årsaken til økt etableringsvilje i næringen og økt produksjon. Sau og lam er også den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene. Signalene nå er at etableringsviljen er avtakende.

Kombinasjonen av redusert salg og vedvarende overskudd tilsier at det ikke er rom for prisøkning. Det betyr uendret engrospris fra forrige sesong.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam holdes på dagens nivå med kr 64,60 per kg for 2. halvår 2018.

Representantvaren for lammeslakt har inntil nå omfattet alle klasser av kvalitet O og R unntatt R+. I perioden 2014-2016 utgjorde klasse R+ i gjennomsnitt nær 29 pst. av samlet leveranse. I jordbruksoppgjøret ble det enighet om å utvide representantvaren for lammeslakt til også å omfatte klasse R+. Det medfører en økning i oppnådd engrospris på 25-30 øre/kg og en videreføring av Planlagt gjennomsnittlig engrospris betyr i realiteten en prisreduksjon på 25-30 øre/kg.

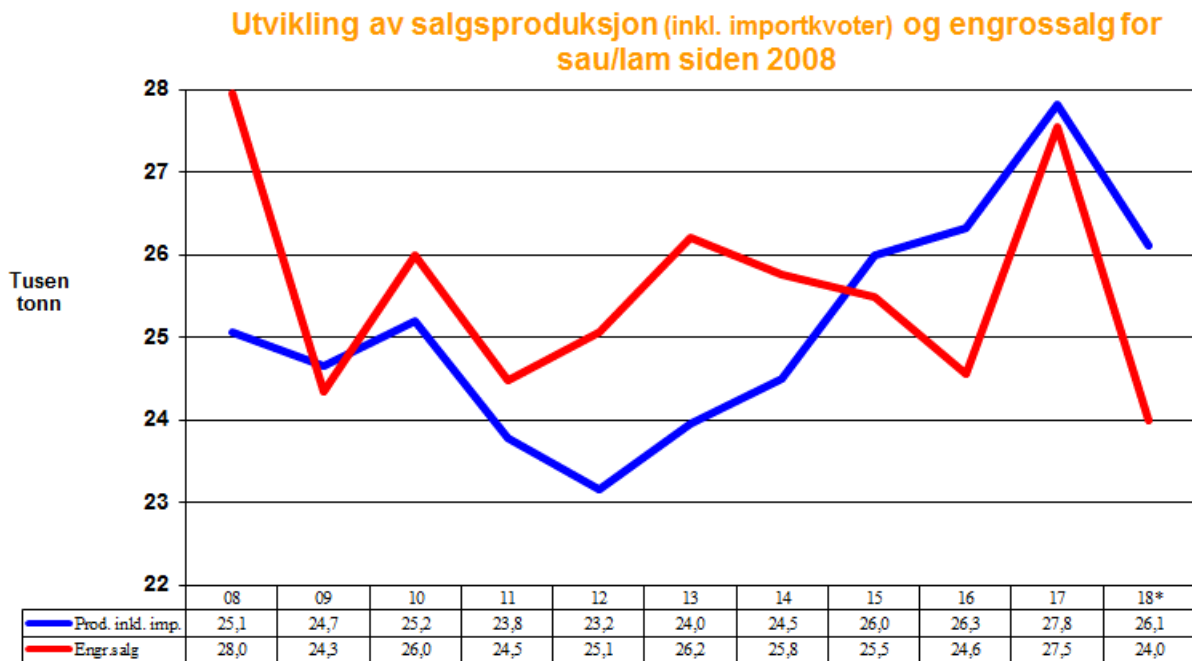
6.1 Marked og priser

Det var ubalanse i markedet for sau og lam også i 2017. Kraftig prisreduksjon og bruk av frysefradrag reduserte reguleringslageret med 350 tonn i løpet av året til 2.850 tonn ved inngangen til 2018, hvorav 1.300 tonn lam og vel 1.500 tonn sau.

Til tross for nesten halvert slakting fra 1.1.2018 i forhold til i fjor, er reguleringslageret redusert med bare 200 tonn til 2.650 tonn pr. 7. mai 2018. Dette tyder på at bransjen har hatt behov for å redusere egne lagre framfor å ta ut helt slakt fra reguleringslager. For 2018 som

helhet viser prognosen en overdekning på om lag 2.100 tonn. Importkvotene inngår i dette overskuddet.

I Figur 6-1 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av sau/lam fra 2008. Etter mange år med underdekning har vi fra høsten 2015 vært selvforsynte med sau og lam.

Figur 6-1 Utvikling i produksjon inkl. kvoteimport og engrossalg av sau/lam siden 2008. Importkvoter 2018: Island-600 tonn, WTO-206 tonn og anslag på 100 tonn av SACU kvote.

6.1.1 Markedssituasjonen i 2017

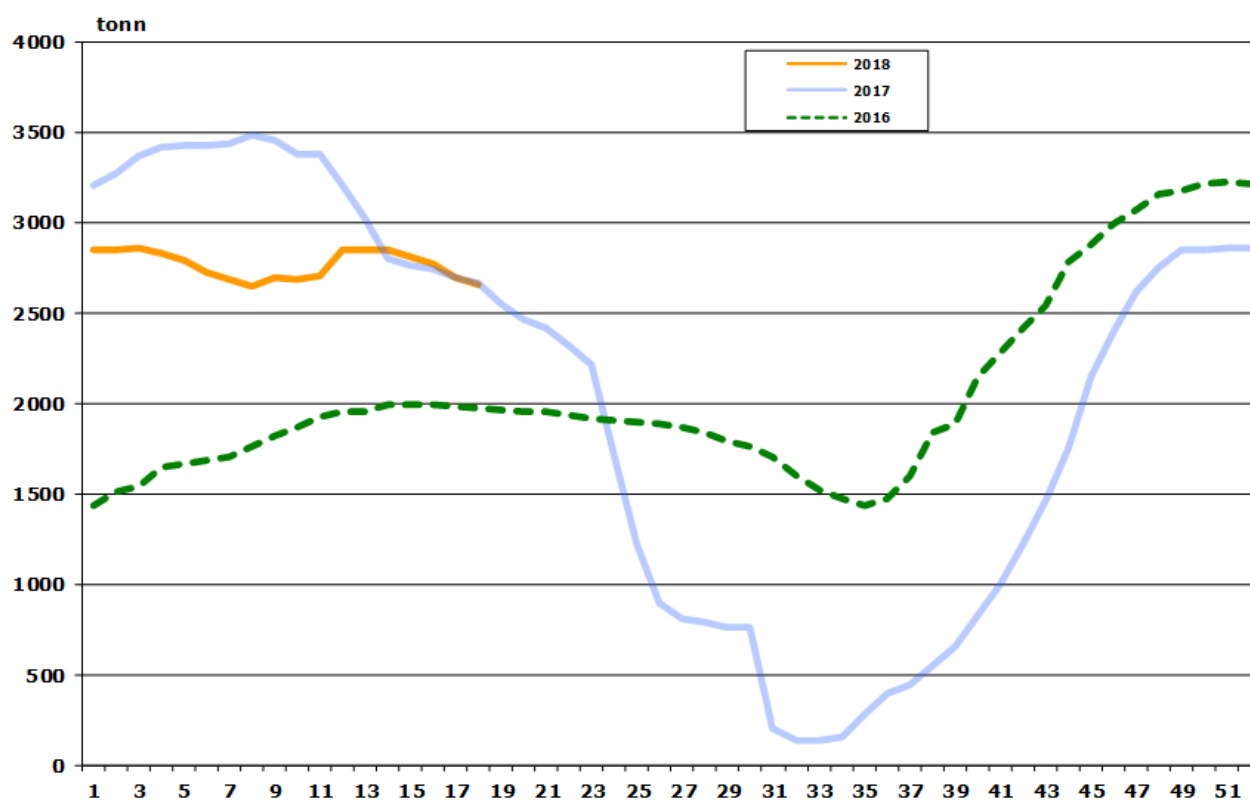
Året startet med store reguleringslagre; 3 200 tonn sau/lam i alt. Stimulering til tidlig slakting ga god tilgang på lam fra starten av slaktesesongen også i 2017. Kvalitet og mengde på sommer- og høstbeite ga lave slaktevekter. Reduserte priser og ellers kraftig salgsstimulering reduserte reguleringslageret av lam med 900 tonn til vel 1.300 tonn i løpet av 2017. Fremskyndet slakting av sau til før årsskiftet ga en økning i reguleringslageret av sau på om lag 500 tonn. Dette skyldtes endret telledato for produksjonstilskudd.

Slaktingen i antall økte med hele 7 prosent, men lavere slaktevekter ga en økning i tilførslene av sau/lam på 5,5 prosent fra foregående år. Beregnet engrossalg av helt slakt ble 12 prosent høyere enn i 2016.

6.1.2 Prognosen for 2018

Reguleringslageret ved inngangen til året var på 2.850 tonn. Per mai prognoseres det en overdekning av norskprodusert vare og kvoteimport på om lag 2.100 tonn i 2018. Det prognoseres en nedgang i tilførslene på om lag 6 prosent til om lag 25.200 tonn. Nedgangen fra 2017 skyldes høye sauetilførsler før årsskiftet som følge av flytting av telledato fra 1. januar til 1. mars. Bestanden av sau og lam til sommeren forventes å være om lag 3 prosent lavere enn i 2017. Prognosen forutsetter slaktevekter som snittet de siste 5 årene som gir 6-7 hektogram høyere vekt enn i fjor. Engrossalget av helt slakt prognoseres å gå ned fra det kraftig stimulerte salget i 2017.

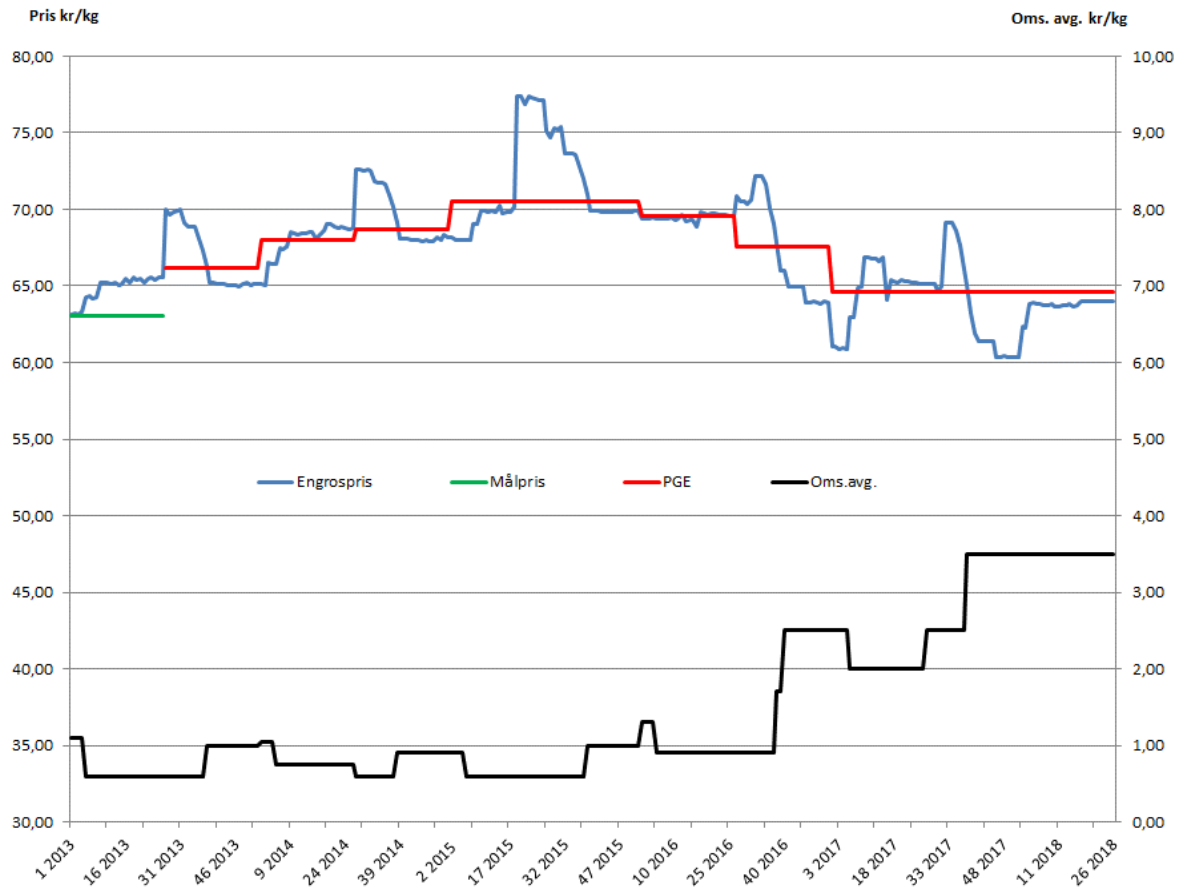
Det var 2.850 tonn sau og lam på reguleringslager ved starten på 2017. Lageret er redusert til 2.650 tonn pr. 7 mai. se Figur 6-2.

Figur 6-2 Reguleringslager sau og lam per uke 2016-2018

6.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 6-3 vises utviklingen i målpris/PGE, oppnådd pris og omsetningsavgift for de siste årene for lam. Prisprognose fra uke 18 i 1. halvår 2018.

Figur 6-3 Utviklingen av målpris/engrospris/omsetningsavgift for lam fra 2013 – 1. halvår 2018

Det var til og med 1. halvår 2015 betydelige prisøkninger på lam. På grunn av markedssituasjonen er planlagt gjennomsnittlig engrospris siden redusert. Det er store sesongvariasjoner i prisnivået som er naturlig ved en sesongbasert produksjon. Prisen er høy sommer/tidlig høst for å få flere lam til slakt tidligere i sesongen.

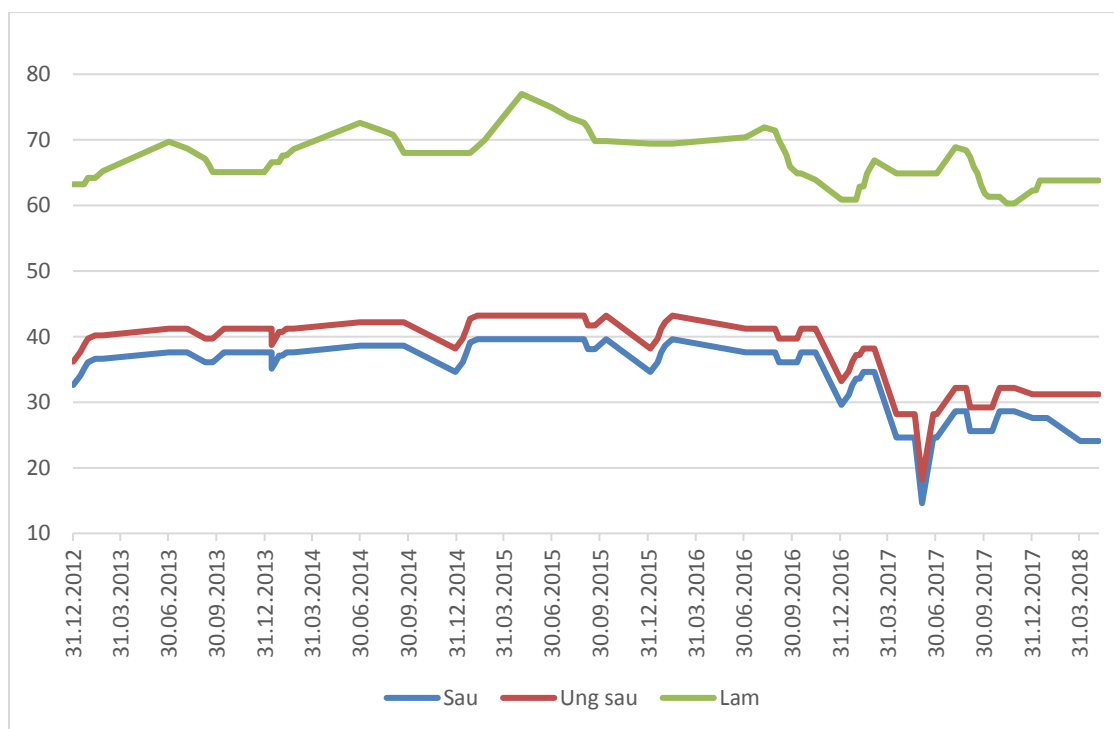
6.1.4 Prisutvikling på sau

Sau utgjør om lag 20 prosent av totalproduksjonen av sau og lam. Det er et svært krevende marked for sau, og over halvparten av reguleringslageret på småfe er nå sau. Hovedmengden av sau går til bearbejdede produkter som spekemat og industriprodukter. Dette er produkter

som de senere årene har fått redusert volum. Samtidig har salget av rent kjøtt fra sau stanset mer eller mindre opp. Overproduksjon av lam bidrar negativt til å få avsetning for sauen.

Figur 6-4 viser utviklingen i engrospriser for lam, ung sau og sau fra 2013. Lam har hatt en nedgang i pris fra sesongen 2015 til 2017 på om lag 6 kroner, mens ung sau og sau har hatt en nedgang på 9,5 kroner i samme periode. I januar 2018 ble sau og ung sau redusert med 1 kr og ved siste prisendring i april ble sau satt ned 3,5 kr, mens ung sau ble holdt uendret.

Prisreduksjonen på sau må sees i sammenheng med det store reguleringslageret på sau, og behovet for å få fart på salget av sau. Omsetningsrådet har også godkjent bruk av ekstraordinært frysefradrag på sau opp til 30 Prosent av engrospris ut 2018.

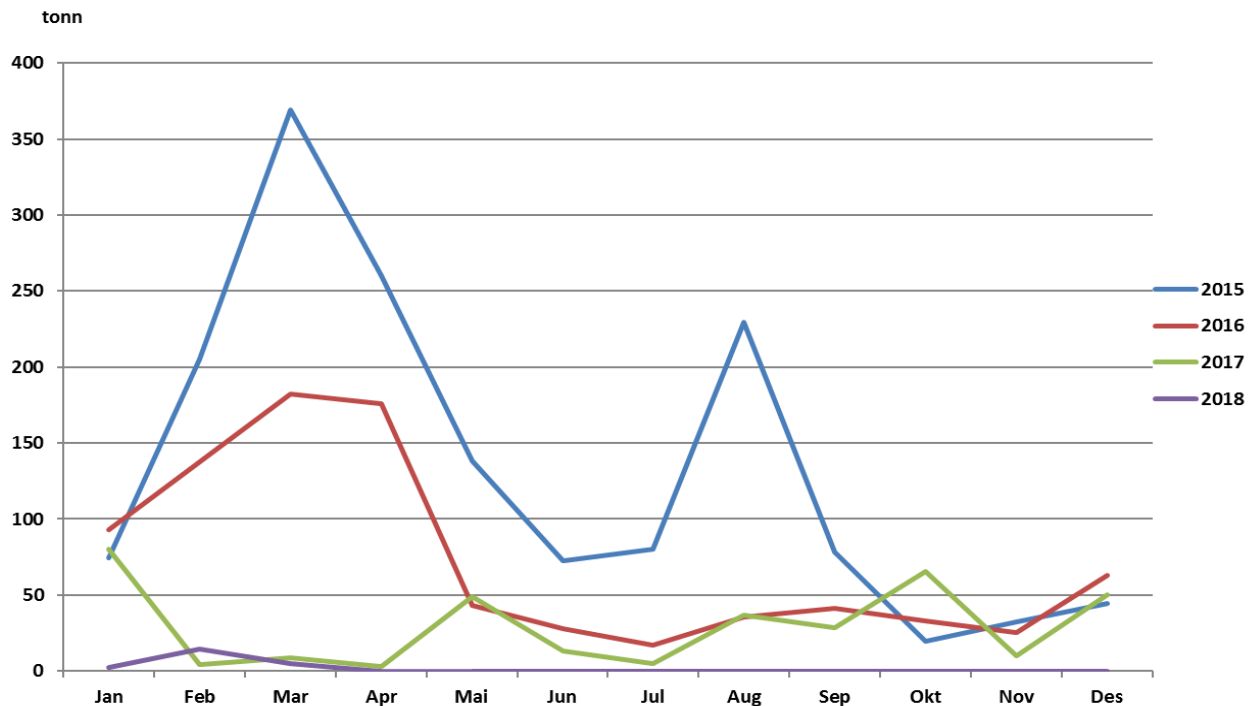
Figur 6-4 Utviklingen i engrospris for lam, ung sau og sau fra 2013-2017.

Etter den siste prisreduksjonen på sau er avregningsprisen til bonde er nå i praksis et null-oppgjør. I tillegg er det innført et ekstraordinært frysefradrag på sau for å stimulere til uttak av sau på reguleringslager. Den kraftige prisreduksjonen på sau og ung sau har så langt ikke løftet salget. Dersom salget av sau ikke bedres vil destruksjon fort bli en realitet.

Markedssituasjonen tilsier at det ikke er rom for å løfte prisen på sau med det første.

6.1.5 Import av sau og lam

Figur 6-5 viser importen av ferskt og fryst saue- og lammekjøtt fra 2015 til og med mars 2018. Hittil i 2018 har importen vært på 22 tonn mot 92 tonn i samme periode i 2017.

Figur 6-5 Importen av ferskt og frossent saue- og lammekjøtt fra januar 2015- mars 2018

Så langt i år er det importert 20 tonn fryst lammekjøtt fra New Zealand og 1 tonn fra Tyskland. I fjor var det import fra New Zealand og Namibia som var størst, utenom Island.

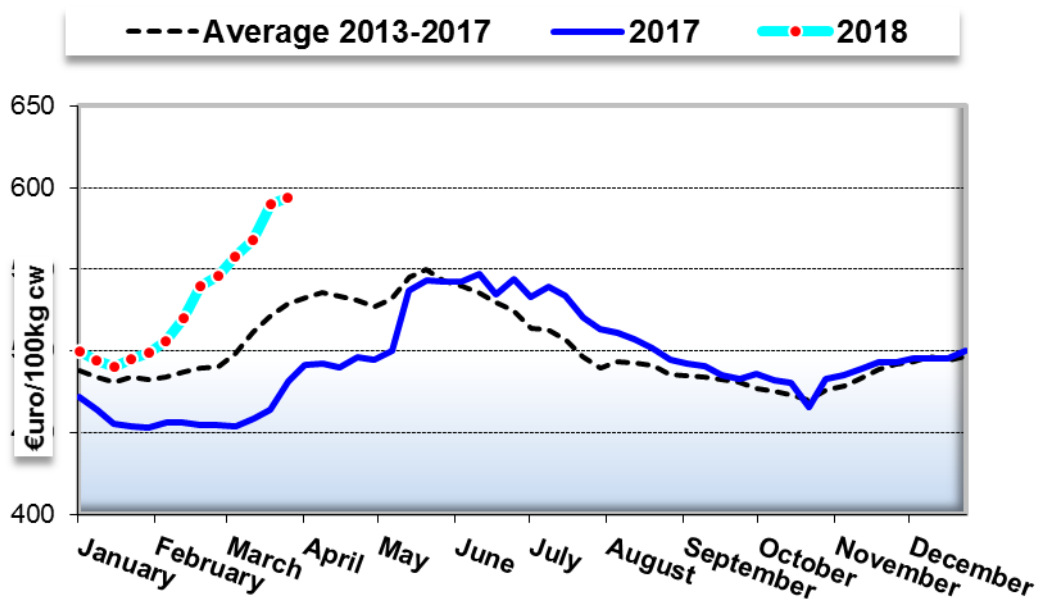
6.1.6 Verdensproduksjon og handel med saue- og lammekjøtt²⁹

Verdensproduksjonen av sau/lam ser ut til å ha økt med 0,5 prosent fra 2016. Tilnærmet 80 prosent av produksjonen av sau og lam foregår i utviklingsland, og Asia står for over halvparten av produksjonen. New Zealand og Australia har den største eksportrettede produksjonen og dominerer verdenshandelen. Produksjonene i Oseania falt med 4 prosent i fjor. Det skyldes bl.a. oppbygning av bestanden slik at det var færre lam tilgjengelig for slakt og New Zealand sin mangeårige omlegging fra sau/lam til melkekuproduksjon. I EU økte produksjonen med 4 prosent i første halvdel av fjoråret og hovedmengden av økningen

²⁹ Landbruksdirektoratets rapport "Omverdenrapport 2017; Omverdenen til norsk landbruk og matindustri", utgitt februar 2018.

skjedde i England og Nord-Irland. Den totale økningen for året ble 2,6 prosent. Nedgangen i verdenshandelen fra 2016 fortsatt i fjor og er knyttet til lite saue- og lammekjøtt tilgjengelig for eksport i Oceania. Etterspørslene i store importland som Kina, Saudi-Arabia og Malaysia økte, mens importbehovet i EU falt. I perioden januar til juli sank importen til EU med 18 prosent, men eksporten av levende dyr økte med 8 prosent. Totalt økte eksporten av levende dyr med 5 prosent i fjor og eksporten av kjøtt økte også. Storbritannia økte sin eksport med 75 prosent knyttet til svakt pund og dermed økt konkurransevne. Verdensmarkedsprisene økte i fjor gjennom året og de internasjonale prisene som er med i FAO's prisindeks økte med 39 prosent mellom januar og oktober.

Figur 6-6 viser utviklingen i prisene i EU fram til uke 13 2018. Som i Norge varierer prisene mye gjennom året, men i år har prisen ligget langt over gjennomsnitt for årene 2013-2017 fra januar til april. Sammenliknet med samme tid i fjor er prisene 23,4 prosent høyere.

Figur 6-6 Prisutvikling for lammekjøtt i EU 2013-2018 (uke 13) for tunge lam (EUR/tonn)³⁰.

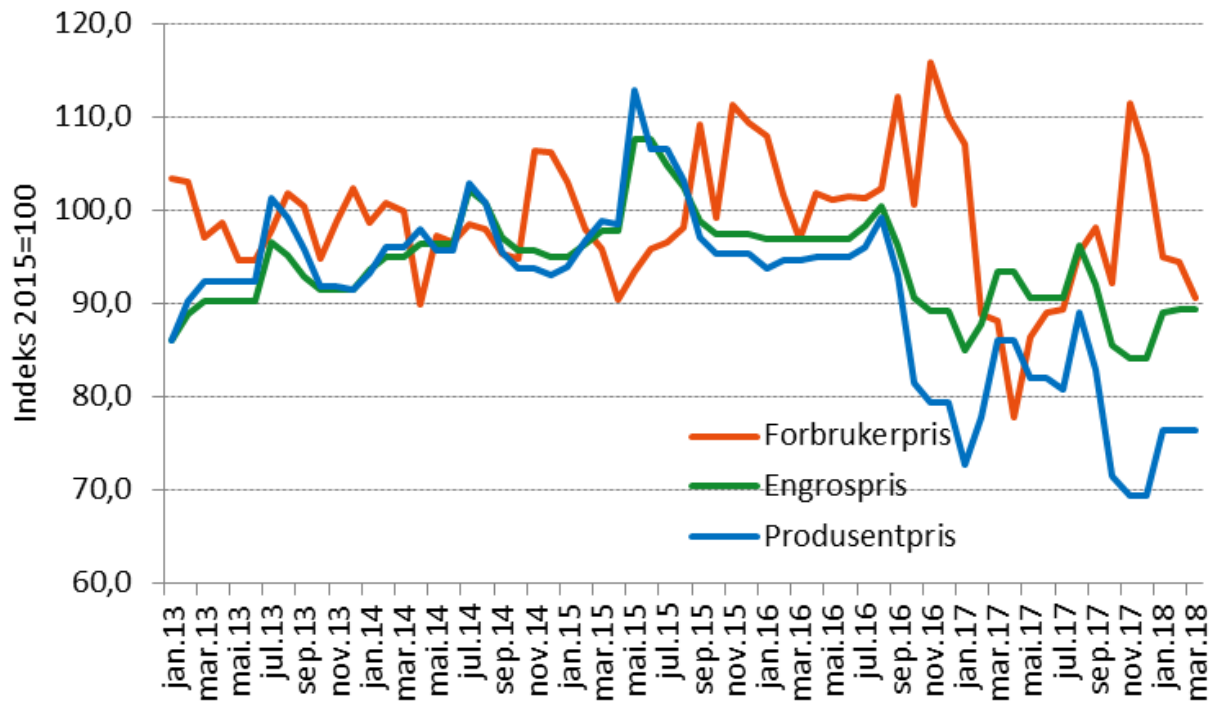
³⁰ EU-kommisjonen (2018); http://ec.europa.eu/agriculture/sheep-goats/presentations/index_en.htm "Weekly market prices for sheep and goat meat"

6.2 Prisdannelse etter engrosprispunktet sau og lam

I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret og prisutviklingen i forbrukermarkedet samsvarer ikke med engrosprisen. Dette må hensyntas ved vurdering av engrosprisfastsetting og mulighetsrommet ved prissetting på de ulike stykningsdelene.

6.2.1 Faktiske butikkpriser sau og lam³¹

Figur 6-7 viser engrospris, produsentpris og forbrukerpris for sau og lam. Det er tydelig i figuren at det er overproduksjon av sau/lam og engrosprisen ble satt ned første gang i januar 2016. Butikkprisene har ikke fulgt etter like raskt. Reduksjon i prisene i butikk sees ikke før i 2017³². For lammesesongen i 2017 er forbrukerprisene lavere enn tidligere år, men prisene i desember er relativt uendret.

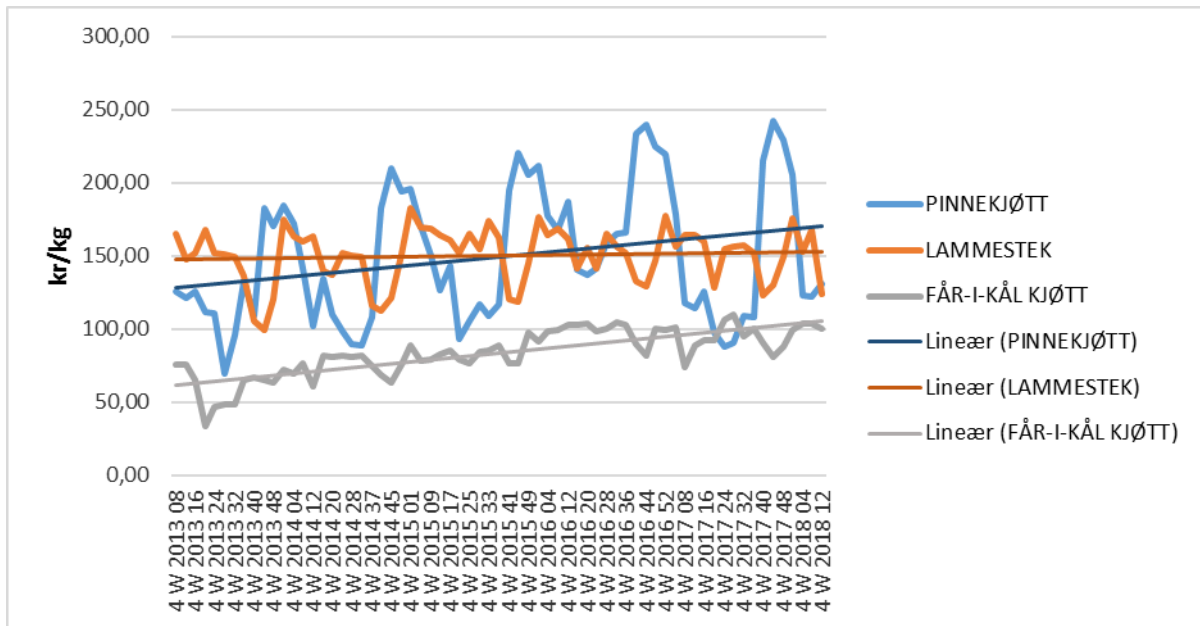
Figur 6-7 Engrospris, produsentpris og forbrukerpris for sau og lam fra 2013 til mars 2018

³¹ Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen

³² Norsk Institutt for landbruksøkonomisk forskning, Statistikk- matvarepriser; http://nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_produkter_av_sau-lam_pa_forbrukerniva-figur 25.04.2017.

I følge resultatkontrollen har forbrukerprisene falt fra 2016 til 2017 med 9,9 prosent. Engrosprisen har falt med 6,3 prosent og produsentprisen med 15,9 prosent. Siden 2010 har forbrukerprisen falt med 22,5 prosent, mens engros – og produsentpriser har økt med henholdsvis 7,7 og 1,2 prosent³³. Denne historikken viser tydelig at forbrukerpris ikke har fulgt engrosprisen og at lam i stor grad har blitt benyttet som kampanjevare.

Figur 6-8 nedenfor viser butikkpriser for viktige produktgrupper av sau og lam.

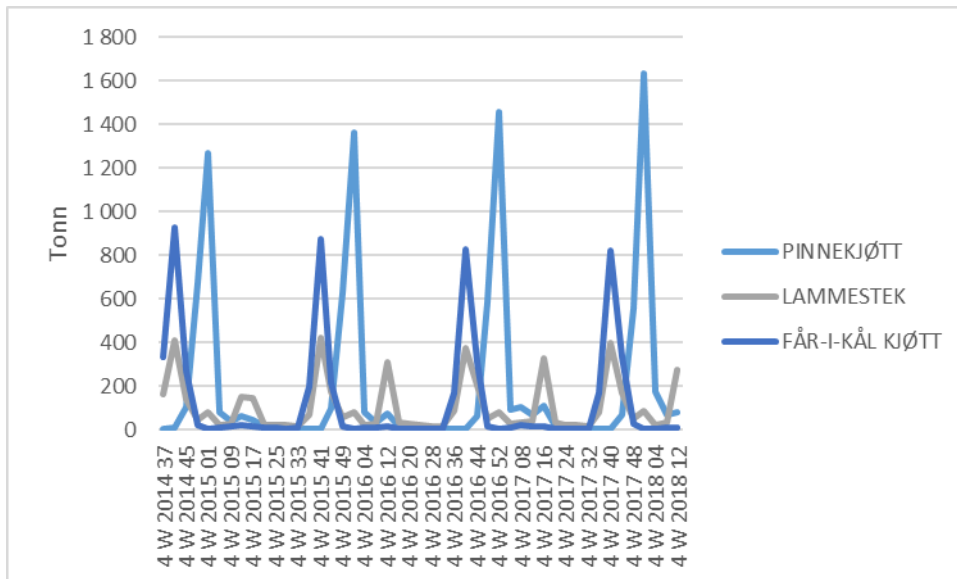
Figur 6-8 Verdien av saue- og lammekjøtt i dagligvaren fordelt på produkttype i kroner per kg.

Prisene for pinnekjøtt og lammestek varierer veldig gjennom året etter sesongene. Pinnekjøttet har naturlig nok høyest pris til jul. Da ligger prisen mellom 200-250 kr per kg. Prisen for lammestek varierer også i forhold til sesongene og har høyest pris i jule- og påskesesongen. Det er lagt til trendlinjer i figuren for å vise at prisen på lammestek, i vist periode, har endret seg lite, mens prisen på pinnekjøtt og fårrikål har økt. Det er en større prisøkning for pinnekjøtt enn for fårrikålkjøtt.

Figur 6-9 viser omsetningen av lam i dagligvarehandelen fra 2014 til uke 12 2018. Det er ikke overraskende at hovedmengden av volum selges i korte perioder. Salget av fårrikålkjøtt har vært fallende siden 2013, men i 2017 ble det solgt like mye som i 2016. I samme periode har prisen om lag doblet seg. Det har vært en økning i salget av pinnekjøtt hvert år selv om prisen

³³ Budsjettnemnda for jordbruket, Resultatkontrollen for gjennomføring av landbrukspolitikken, April 2018.

har økt jevnt. Salget av lammestek til påske økte både i 2016 og 2017, men volumet per år har endret seg lite.

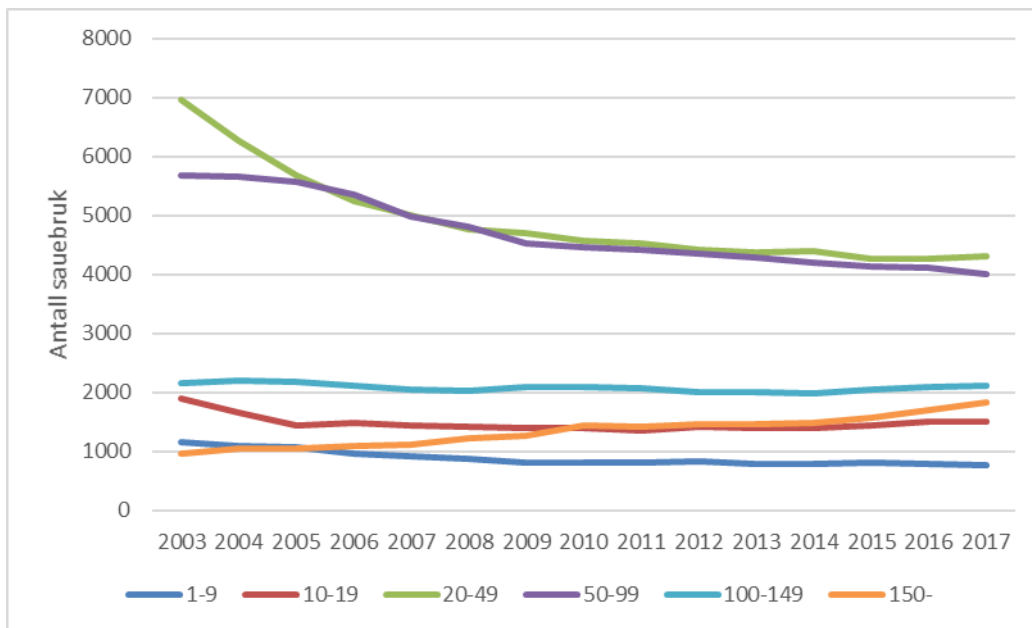
Figur 6-9 Omsetning i dagligvarehandelen i volum for de ulike produktene av lam.

6.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det har vært en økning i antall produsenter med sau og betydelig økning i antall vinterfôra sauer de siste årene. Det har vært stor etableringsvilje i næringen og det har skjedd en betydelig strukturendring. Sammen med prognoserte overskudd og store reguleringslagre tilsier dette at man må sette en pris som demper produksjonsviljen. Sau og lam er den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene.

6.3.1 Utviklingen i sauetall og struktur

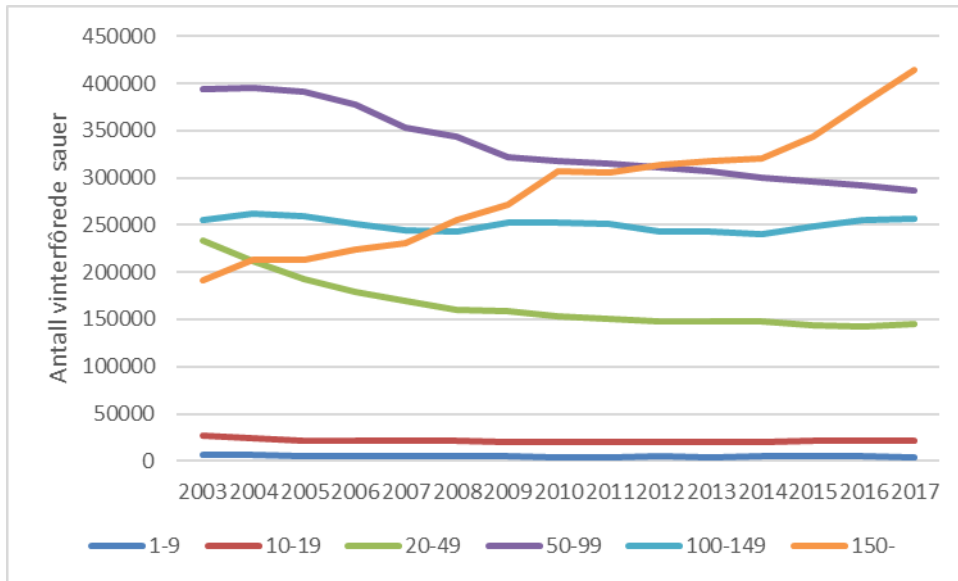
Det har vært en jevn nedgang i antall jordbruksbedrifter med sau i de små og mellomstore besetningene, som vist i Figur 6-10. Det er ikke enkelt å måle utviklingen i antall sauebruk på grunn av endring i telledatoer i 2017 og 2018. Det mest sammenlignbare tallet er antall bruk som slipper sau på beite 31/7 i 2016 og 1/10 i 2017. Disse tellingene viser en nedgang på 786 bruk. Dette tilsvarer en nedgang på 5,46 %. Det skjer også en betydelig strukturendring. Bruk med 100-149 og > 150 søyer øker, mens det er gruppa 20-49 og 50-99 som har størst nedgang.

Figur 6-10 Antall sauebruk fra 2003-2017 fordelt etter besetningsstørrelse³⁴.

En stadig økende andel av sauen står på bruk med over 150 vinterfôra søyer. I 2017 utgjorde dette 37 % av sauen.

³⁴ SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31. desember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall.
<https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabellHjem.asp?KortNavnWeb=jordhus&CMSSubjectArea=jord-skog-jakt-og-fiskeri&checked=true>, tabell 03803, 19.04.2017

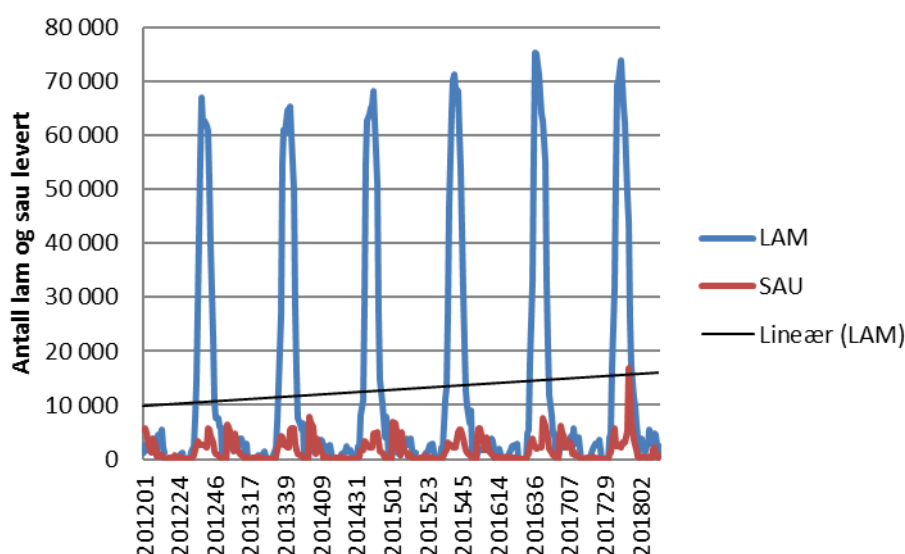

Figur 6-11 Antall vinterfôra sauer fra 2003 til 2017³⁵ fordelt på besetningsstørrelse

Det har skjedd en betydelig økning i antall sau fram til 2017. Det er heller ikke enkelt å måle utviklingen i sauetallet på grunn av endring i telledato. Sammenligner en antall sau sluppet på beite med telledato 1/7 i 2016 og 1/10 i 2017, så viser dette en nedgang på 45 549 sau eller 4,82%. Det virker derfor som om antall sau er på vei ned etter å ha økt med i underkant av 8% fram til 2017.

Siden lam/sau er en produksjon som følger sesongen, så er det store variasjoner gjennom året hvor mye som leveres til slakting. Dette har betydning for produsentens inntekt som dermed i all hovedsak kommer på høsten. Tidligere ble en god del av sauene levert på nyåret, men etter at telledato ble flyttet fra 1. januar til 1. mars fra 2018, valgte mange å slaktes sauene på høsten. Dette forventes å bli normalt slaktemønster for sau framover.

³⁵ SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd.

Figur 6-12 Variasjonen i levering av lam og sau til slakt fra 2012 til i dag³⁶

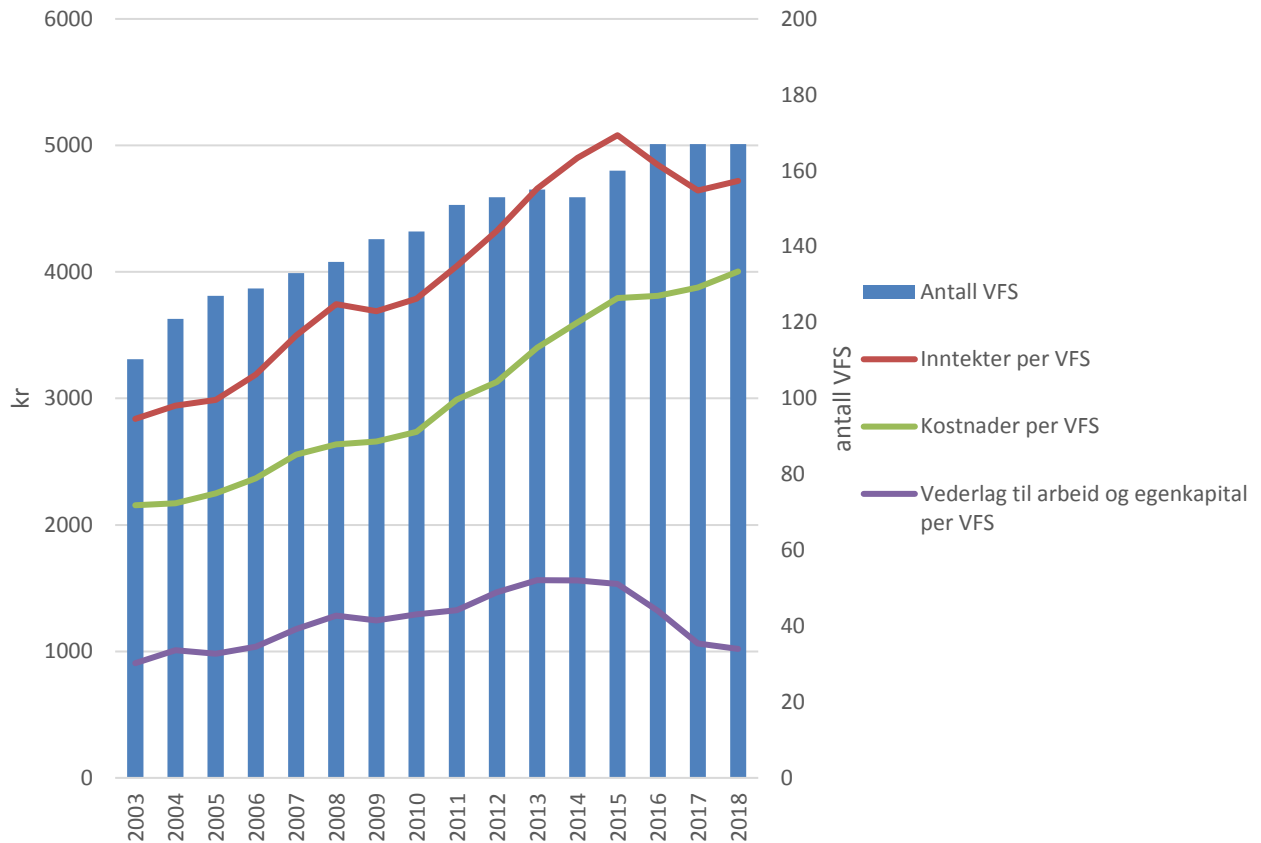
Gjennomsnittlig planlagt engrospris settes for et halvt år om gangen, hvor det altså er svært begrenset med slakt i det første halvåret.

7.1.1 Referansebruk 3

Tallene for referansebruk 3³⁷ viser at en langvarig bedret økonomien for sauebrukene ble brutt i 2016. Da gikk vederlaget til arbeid og egenkapital ned med 215 kroner pr vfs. eller 14%. I 2017 fortsatte nedgangen og endte på 20 % eller 258 kr per vfs. I 2018 er det estimert (før jordbruksoppgjøret) en ytterligere nedgang på 4 % som utgjør 43 kr per vfs.

³⁶ Sau til slakt er summen av kategorien ung sau og voksen sau. Animalia.no, 28.04.2016.

³⁷ Referansebruk 3 består i 2018 av bruk med 167 vinterfôra sau.

Figur 6-13 Utviklingen i sentrale nøkkeltall for sauehold basert på referansebruk 3

6.3.2 Dekningsbidrag for sauebrukene

Utgangspunktet for de økonomiske vurderingene her er Norturas dekningsbidragskalkyle for et sauebruk med 130 vinterførede sauer. Utgangspunktet for å velge et bruk med 130 sauer er at dette tilsvarer ca. 1 årsverk i de ulike referansebrukene Nibio har for rene sauebruk. Ut fra tall fra SSB, har et gjennomsnittlig sauebruk i Norge i dag omkring 77 vinterførede sauer.

Beregningene forutsetter at bruket ligger i arealtilskuddssone 5 og distriktstilskuddssone 2. 95,5 prosent av lamma er klasse O eller bedre³⁸. Avdråttene per sau er satt til ca. det samme som en gjennomsnittlig medlem i Sauekontrollen.

Tabell 6-1 Oversikt over dekningsbidraget til et sauebruk med 130 vinterførede sauer.

	2016/2017	2017/2018
Produksjonsinntekter ⁶	1 872	1 701
Variable kostnader	1 340	1 423

38

Beregningene er gjort med reelle priser og tillegg fra Nortura. Det er gjort forutsetninger om framtidig prisutvikling og skinnverdi. Inkludert i produksjonsinntekter er grunntilskuddet og ulltilskuddet. Endringer fra jordbruksoppgjøret 2018 er ikke innarbeidet.

Dekningsbidrag 1	532	278
Tilskudd	2 512	2 701
Dekningsbidrag 2	3 044	2 979
Hele bruket:	395 720	387 270

I 2017/2018 utgjør produksjonsinntektene³⁹ om lag 39 prosent av inntektene, 3% mindre enn året før. Kalkylene er ikke oppdatert med endringene for jordbruksoppgjøret 2018. De to siste årene har derfor tilskudda blitt stadig viktigere for å holde oppe inntektsnivået på sauebruket.

³⁹ Inkludert grunntilskudd og ulltilskudd

7 Egg

Generelt har det flere år vært overkapasitet og store reguleringskostnader i eggproduksjonen. I 2017 var overskuddet ikke særlig mer enn det som kreves for å være forsyningsdyktig med norske egg til høytidene. For 2018 viser prognosen per mai balanse etter at eggproduksjonen er redusert med ca. 560 tonn ved førtidsslakting i vår og sommer. Overskudd av egg fra høner i miljøbur er den klart største utfordringen for eggmarkedet. Førtidsslaktingen rettes kun mot egg fra høner i miljøbur og er en forutsetning for å nå markedsbalanse.

Fra tunge aktører i handelen og industrien er det kommet tydelige krav om at det forventes en omstilling til eggproduksjon fra frittgående høner.

Økonomien i eggproduksjon har i lengre tid vært svært presset på grunn av reduserte priser. Fra andre halvår 2016 er økonomien i eggproduksjonen bedret, særlig for frittgående høner.

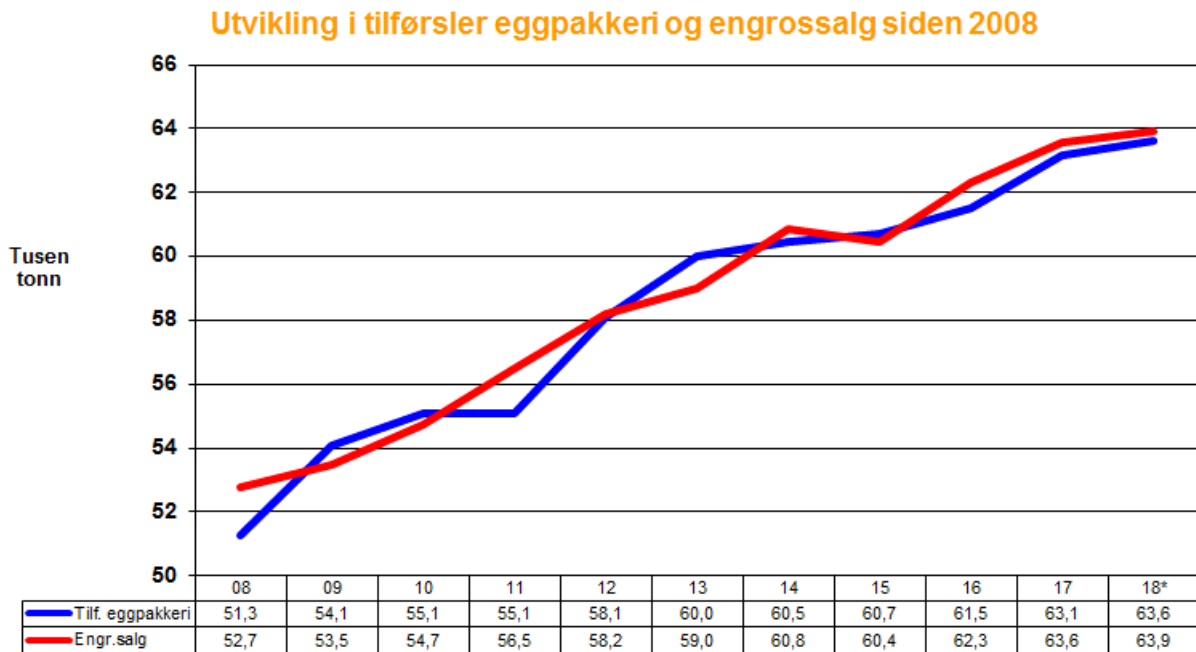
Ved fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris må det vises varsomhet med å øke prisene mot et nivå som stimulerer til nyetablering i næringa. Det er viktig at en unngår en ukontrollert oppbygging av produksjonskapasitet. Dette tilsier en varsomhet med prisøkninger. Samtidig må det gis signaler om at produsenter med miljøinnredning må omstille produksjonen til frittgående løsninger i takt med endrede markedskrav.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg reduseres med kr 0,10 per kg til kr 19,25 per kg for andre halvår 2018. Prisreduksjonen tas på egg fra miljøinnredning med kr 0,20 per kg.

7.1 Marked og pris

For 2018 viser prognosen per mai balanse etter at eggproduksjonen er redusert med ca. 560 tonn ved førtidsslakting i vår og sommer. Overskudd av egg fra høner i miljøbur er den største utfordringen for eggmarkedet. På bakgrunn av markedets krav må produsenter med miljøinnredning omstille produksjonen til frittgående løsninger.

I Figur 7-1 vises utviklingen i tilførsler til eggpakkeri og engrossalg av egg.

Figur 7-1 Utvikling i tilførsler eggpakkeri og engrossalg av egg siden 2008.

7.1.1 Markedssituasjonen 2017

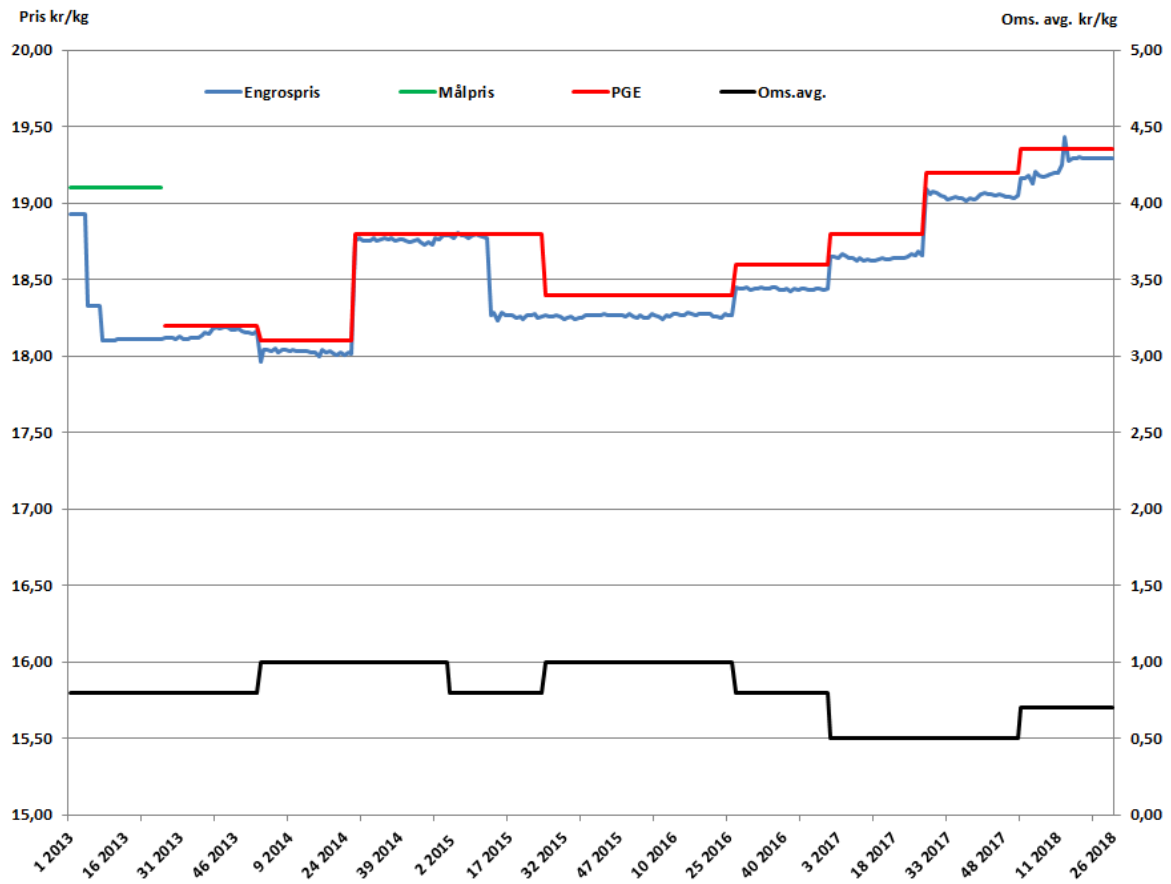
Uttak av nærmere 600 tonn egg som følge av utslakting av verpehøner før tiden ga tilnærmet balanse i eggmarkedet i 2017. Til tross for en økning i tilførslene gjorde et godt salg det ikke nødvendig med ytterligere førtidsslakting. Tilførslene og salget økte med henholdsvis 2,5 og 2,0 prosent fra året før.

7.1.2 Prognosen for 2018

For 2018 viser prognosen om lag markedsbalanse etter at produksjonen er redusert med 560 tonn som følge av utrangering av verpehøner før tiden. I dette ligger en prognosert økning i tilførslene på vel 1 %. Det forventes en mindre økning i engrossalget av egg i 2018, etter 2 år med relativt stor økning. Omsetningsrådet har godkjent bruk av førtidsslakting tilsvarende inntil 1 000 tonn egg. Næringen står overfor en ytterligere omstilling mot mer egg fra frittgående høner.

7.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 7-2 vises utviklingen i målpris, planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift. Prisprognose fra uke 18 i 1. halvår 2018.

Figur 7-2 Utviklingen av målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift for egg fra 2013 – 1. halvår 2018

Som det framgår av figuren, ble den planlagte gjennomsnittlige engrosprisen justert ned i forhold til tidligere målpris i 2013, men økte igjen 2. halvår 2014 av hensyn til produsentenes økonomi (se også 7.3.2). For å hindre nyetablering ble engrosprisen redusert fra 2. halvår 2015. På grunn av store lagernivåer på egg og eggprodukter sommeren og høsten 2015 ble avregningsprisen for Norturas produsenter justert ned med 30 øre per kilo for å finansiere nødvendig eksport. Bedring i markedet for egg har medført at engrosprisen er justert opp med til sammen 95 øre fra 1. halvår 2016 til og med 1. halvår 2018.

Omsetningsavgiften har på grunn av betydelig reguleringskostnad ligget på eller opp mot én krone per kg egg fra 2014. For andre halvår 2016 ble avgiften redusert med 20 øre per kg og

ytterligere ned 30 øre til 50 øre per kg fra 1. januar 2017. Med noe lavere behov for midler til markedsregulering var fondet for omsetningsavgift blitt unødig stort, og det var naturlig å redusere omsetningsavgiften. Fra 2018 er omsetningsavgiften på 70 øre per kg egg for å balansere med behov til markedsregulering.

7.1.4 Markedsutviklingen for egg

Fra 1. januar 2012 ble det forbud mot å holde høner i tradisjonelle bur. Alternativene ble da miljøberikede bur eller frittgående systemer. Fordelingen var i de nærmeste årene tilnærmet lik på frittgående høner og høner i miljøbur

Eggsektoren preges av svært tydelige markedskrav fra sentrale aktører om egg fra frittgående høner, og det fører til behov for utfasing av eggproduksjon i miljøbur. For den enkelte kjede er situasjonen at Rema bare har solgt frittgående siden omleggingen i 2012. Bunnpris varslet i 2017 at de har besluttet å gå over til frittgående. NorgesGruppen vil fase ut miljøburegg i løpet av 2019. Coop uttaler at de fortsatt vil ta inn miljøburegg, men de kan selvsagt ikke garantere hvor lenge. De signaliserer at kundenes etterspørsel skal avgjøre og at eventuelle endringer må skje slik at produsentene har forutsigbarhet. Det er naturlig at alle kjeder vil følge endringer i markedet generelt.

Utviklingen mot frittgående er en internasjonal trend. Undersøkelser viser at forbrukere har svært lite kunnskaper om de ulike produksjonsformene. Det pågår også en debatt om hva som reelt er best for dyrevelferden; frittgående høner eller høner i miljøbur. Enkelte viser til at kjedenes krav er "kjedemakt", og de mener forbrukerne ikke har valgt. Samtidig må kjedene tolke forbrukerpreferanser for å forberede seg. Det ansees som vanskelig å stå imot dette og Nortura må derfor tilstrebe at markedets etterspørsel dekkes.

I Industrimarkedet er det også lagt fram krav om eggprodukter framstilt av egg fra frittgående høner. Storhusholdning vil ha en større andel frittgående, men samtidig signaliseres det ønske om noe egg fra miljøinnredning ut fra prishensyn. Dette er endring fra tidligere, hvor industrimarkedet har benyttet egg som er mindre ettertraktet i dagligvaremarkedet og slik har det vært avsetning for alle typer egg.

Foreløpig er det ikke mulig å tilfredsstille etterspørselen etter egg fra frittgående høner ettersom Nortura produsere ca. 65 % egg fra frittgående høner og ca. 35 % egg fra høner miljøbur. Eggprodusentene i Nortura er i gang med en omfattende omstilling av innredningstype.

7.1.5 Import av egg innenfor importkvotene

Importen varierer med markedssituasjonen i Norge. I perioden fra medio 2011 til medio 2012 var det en del import av egg. Etter det har det vært lite import; 330 tonn i 2014 og 202 tonn i 2015, 698 tonn i 2016, 488 tonn i 2017 og 90 tonn hittil i år. Det er god tilgang på norske egg i høst og det er forventet begrenset import resten av 2018. Importen til Norge kommer i all hovedsak fra Skandinavia, pga. salmonellarisikoen. Importerte egg benyttes normalt i eggprodukter.

Importen til Norge skjer innenfor WTO- og EU-kvotene. Det er noe utenlands bearbeiding basert på norske egg, som f.eks. “langegg” som kommer i tillegg.

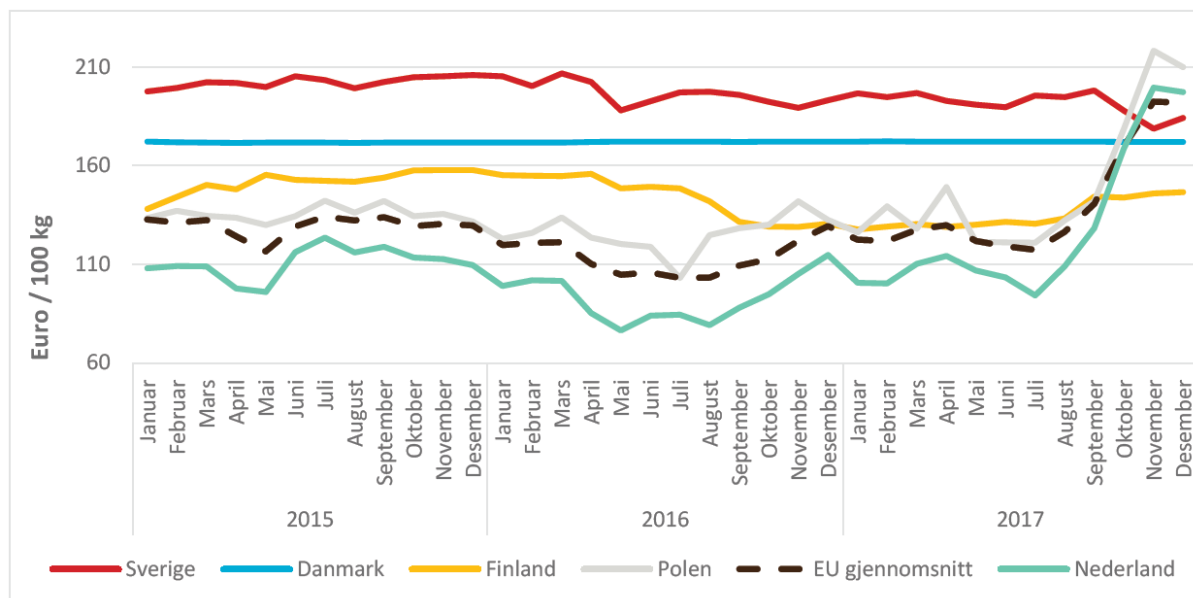
7.1.6 Verdensproduksjon og handel med egg⁴⁰

De internasjonale prisene på egg har begrenset påvirkning for prissettingen på konsumegg ettersom det er en svært liten andel av verdens produksjon av egg som blir solgt på det internasjonale markedet.

Handelen med egg har alltid vært begrenset ettersom egg er ferskvare og handelen har vært begrenset til mellom nabolandene i EU. En endring det siste året er at USA har økt eksporten av egg til EU, og har også har begynt å eksportere til blant annet Sør-Korea. USA har tatt over Ukrainas eksport til EU når det gjelder egg og eggprodukter. Dette skyldes importforbud i EU fra Ukraina grunnet fugleinfluensa.

Prisene i EU steg kraftig fra juli 2017 som er vist i Figur 7-3. Den viktigste årsaken til dette er bruk av insektsmiddelet Fipronil som i august viste seg å forgifte eggene. Fipronil ble brukt for å gjerne midd og lus fra hønene. Da dette ble oppdaget ble store mengder egg tilbakekalt fra butikker i flere EU-land, noe som førte til prisøkning. Hvor lenge prisøkningen pga. Fipronil vil vare er usikkert, men prisene falt litt i slutten av desember 2017.

⁴⁰ Landbruksdirektoratets rapport “Omverdenrapport 2017; Omverdenen til norsk landbruk og matindustri”, utgitt februar 2018.

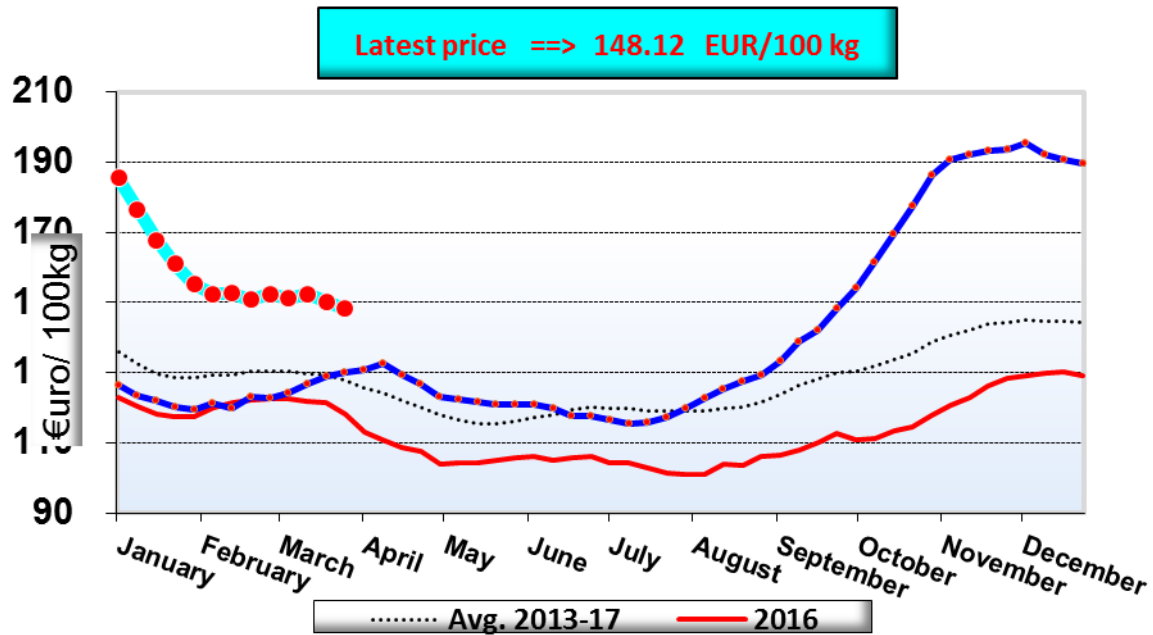

Figur 7-3 Utvikling i pris på ferske skallegg i EU i perioden 2014-2016, i euro per 100 kg⁴¹

En annen faktor som har ført til prisøkning på egg i EU er fugleinfluensautbruddet som startet høsten 2016 og innen januar 2017 var det registret i 17 land. Det ble registret flere tilfeller i februar og mars før situasjonen roet seg. I juli 2017 ble det registret nye tilfeller av viruset. EU satt i gang en rekke tiltak for å hindre spredning av viruset og i de mest alvorlige tilfellene er det behov for å destruere flokker og dermed faller produksjonen av egg. EUs produksjon av egg utgjør 15 prosent av verdens egg produksjon, mens 60 prosent produseres i Asia.

Figur 7-4 nedenfor viser utviklingen i pris i Euro for EU sett under ett. I 2017 har prisutviklingen for egg fulgt gjennomsnittet for årene 2013-2017 frem til september hvor prisen økte betydelig ut året. Hittil i år har prisene falt noe, men ligger fortsatt godt over gjennomsnittsprisen for 2013 til 2017. Prisen for egg i EU per uke 13 ligger 13,8 prosent høyere enn i samme uke i fjor.

⁴¹ Landbruksdirektoratets rapport "Omverdenrapport 2017; Omverdenen til norsk landbruk og matindustri", utgitt februar 2018.

Source: MSs notifications (Commission Implementing Regulation (EC) 2017/1185)

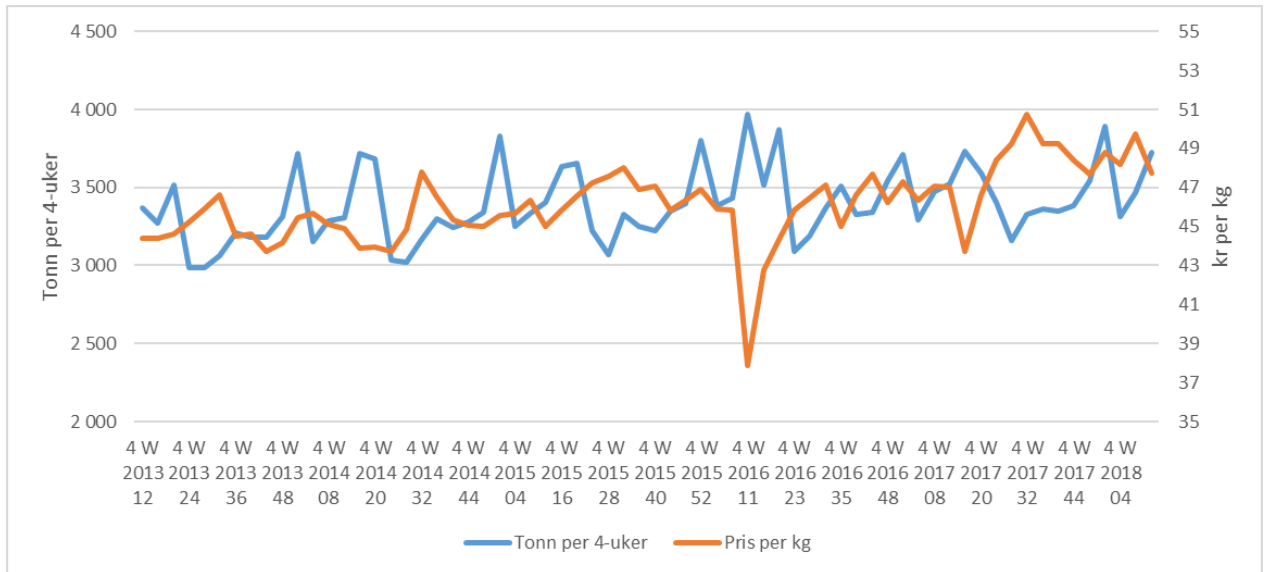
Figur 7-4 Utvikling i pris på egg i EU, gjennomsnitt av alle medlemsland – t.o.m. uke 13⁴²

7.2 Priser og prisdannelse for egg

Både tall fra Nielsen og SSB viser at forbrukerprisene på egg ikke alltid følger engrosprisendringene. I fjor minket prisforskjellen mellom merkevare og EMV, noe som ser ut til å ha økt salget av merkevareegg. Videre er det fortsatt en vridning mot egg fra frittgående høner.

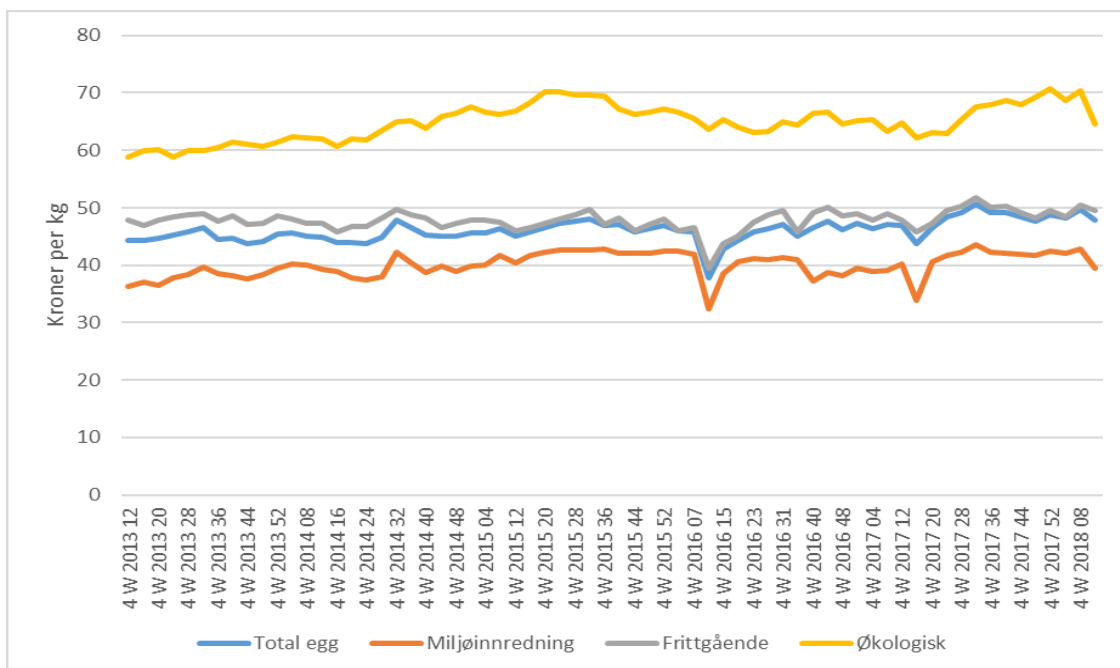
Figur 7-5 viser det totale salget av egg og prisen per kg. Etterspørselen etter egg varierer en del gjennom året med høysesong rundt påske, mai, august og jul. Omsatt volum året sett under ett er svakt økende. Forbrukerprisen på egg er interessant ettersom prisen ikke har blitt redusert som følge av at engrosprisen ble satt ned i mars 2015. I etterkant av dette økte faktisk prisen på egg før den falt noe igjen inn mot jul. Det store prisdroppet i uke 11 2016 skyldes priskrigen på egg til påske.

⁴² EU-kommisjonen (2018); http://ec.europa.eu/agriculture/eggs/presentations/index_en.htm Egg Market presentations and prices, 11.04.2018

Figur 7-5 Utviklingen av volum og pris for egg i dagligvaremarkedet 2013 – mars 2018.

Figur 7-6 viser prisutviklingen på egg i dagligvarehandelen fordelt på egg fra ulike produksjonsformer.

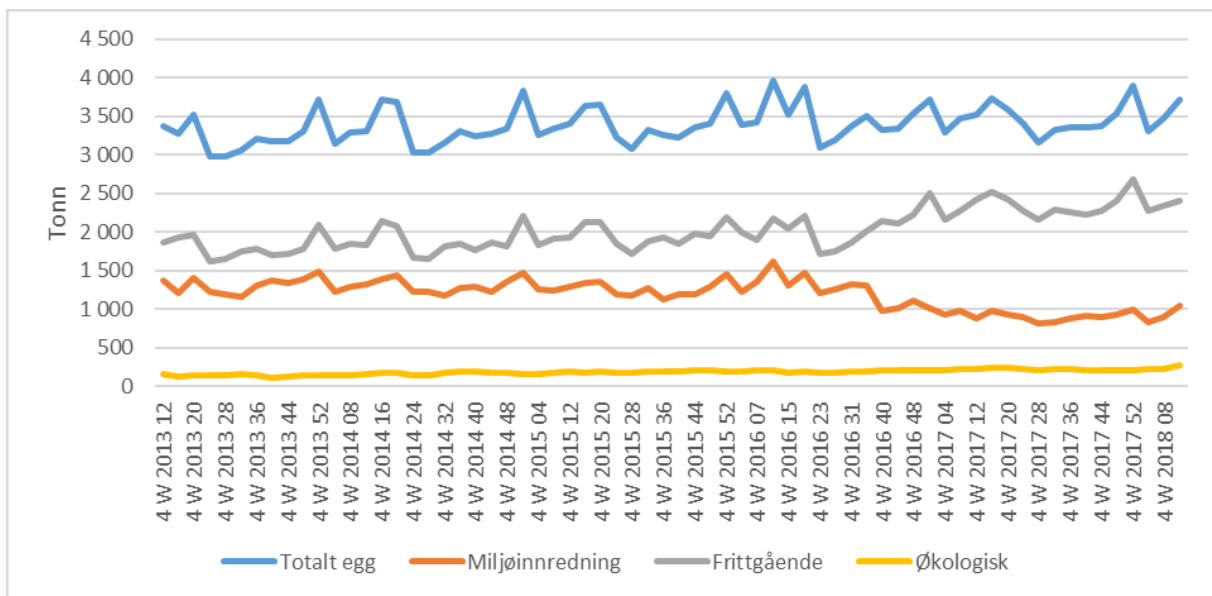
Figur 7-6 Utviklingen av prisen på ulike typer egg i dagligvaremarkedet.

Naturlig nok er økologiske egg priset høyere enn egg fra frittgående og fra miljøinnredning. Prisforskjellen ble noe mindre i løpet av 2016, men det ser ut til at prisen har økt i sistehalvår av 2017.

Differansen mellom egg fra frittgående og egg fra miljøinnredning har lenge vært større i butikk enn hva tilfellet er på produsent- og engrosprisnivå. Den siste tiden har prisforskjellen blitt mindre. Enkelte dagligvarekjeder vil bare ha egg fra frittgående høns.

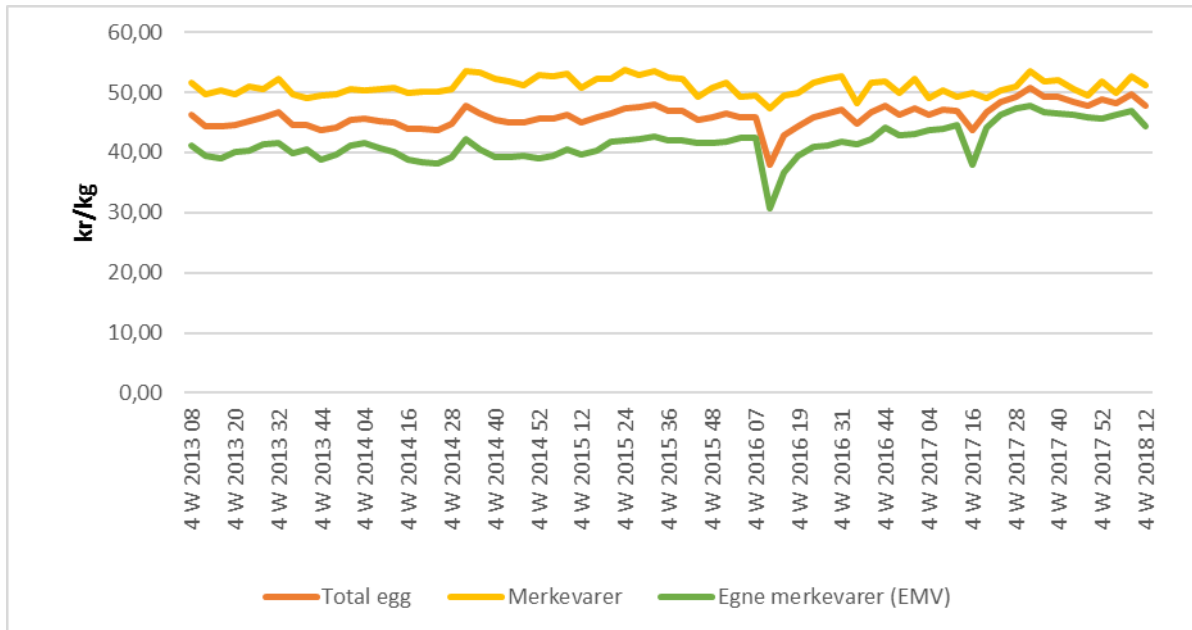
I tilknytning til påsken 2016 var det priskrig på egg som synes godt i Figur 7-6. Det var ett fall i prisen for alle typer egg bortsett fra økologiske. Det var også en nedgang i pris ved påsken i 2017.

Figur 7-7 nedenfor viser utviklingen i omsatt volum for egg med fordeling på driftstyper.

Figur 7-7 Utviklingen av volum av ulike typer egg i dagligvaremarkedet.

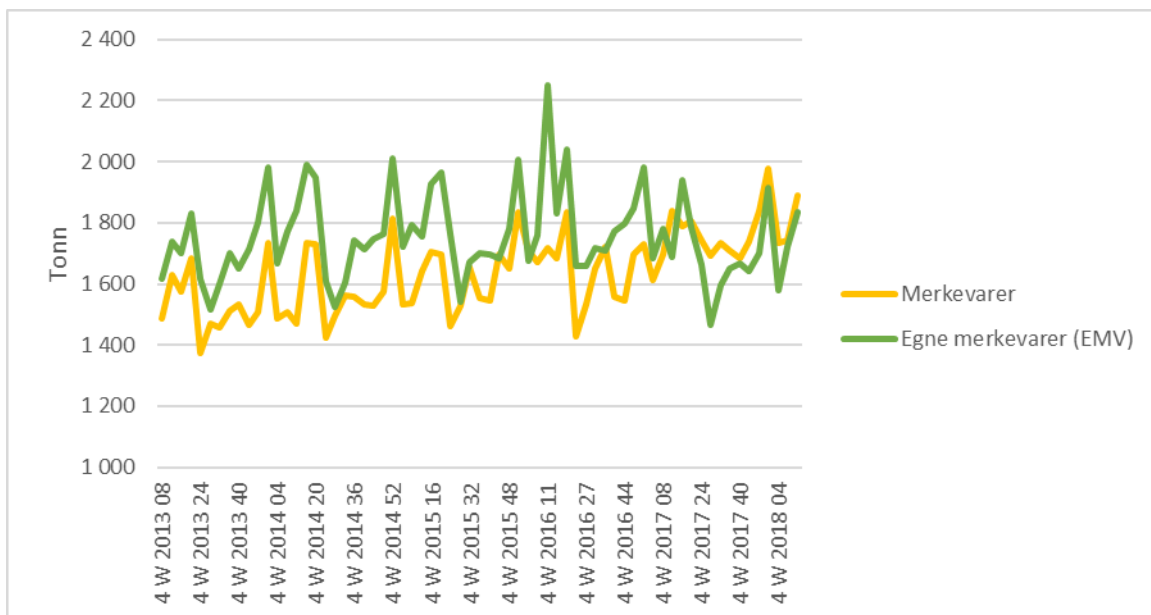
Figur 7-8 viser prisutviklingen av egg fordelt på EMV-varer og merkevarer.

Figur 7-8 Prisutviklingen av egg solgt som dagligvarenes EMV og merkevarer.

EMV-eggene i dagligvarehandelen har lavest pris med om lag 45 kr per kg og merkevarer har høyest pris med om lag 50 kr per kg. Prisforskjellen er mindre enn tidligere. Prisutviklingen er relativt lik for EMV-varer og merkevarer. Men det er noen små forskjeller som vises tydelig i uke 11 i 2016 og uke 16 i 2017 ved påsken hvor EMV eggene ble satt ned, mens det ikke var noen reduksjon for merkevare eggene.

Figur 7-9 viser utviklingen av volumet av egg i dagligvare fordelt på EMV og merkevarer.

Figur 7-9 Utviklingen i volumet av egg i dagligvaremarkedet fordelt på dagligvarenes egne merkevarer (EMV) og merkevarer.

Fra begynnelsen av 2013 har det vært omsatt et større volum egg som EMV enn som merkevarer. Størrelsesforholdet mellom dem har vært ganske konstant frem til andre halvår i 2017, hvor salget av egg fra merkevarene har vært like stort som for EMV egg og i perioder faktisk større salg av merkevare egg. I samme periode har prisforskjellen blitt om lag 5 kroner mindre som kan være årsaken til at merkevaresalget har økt.

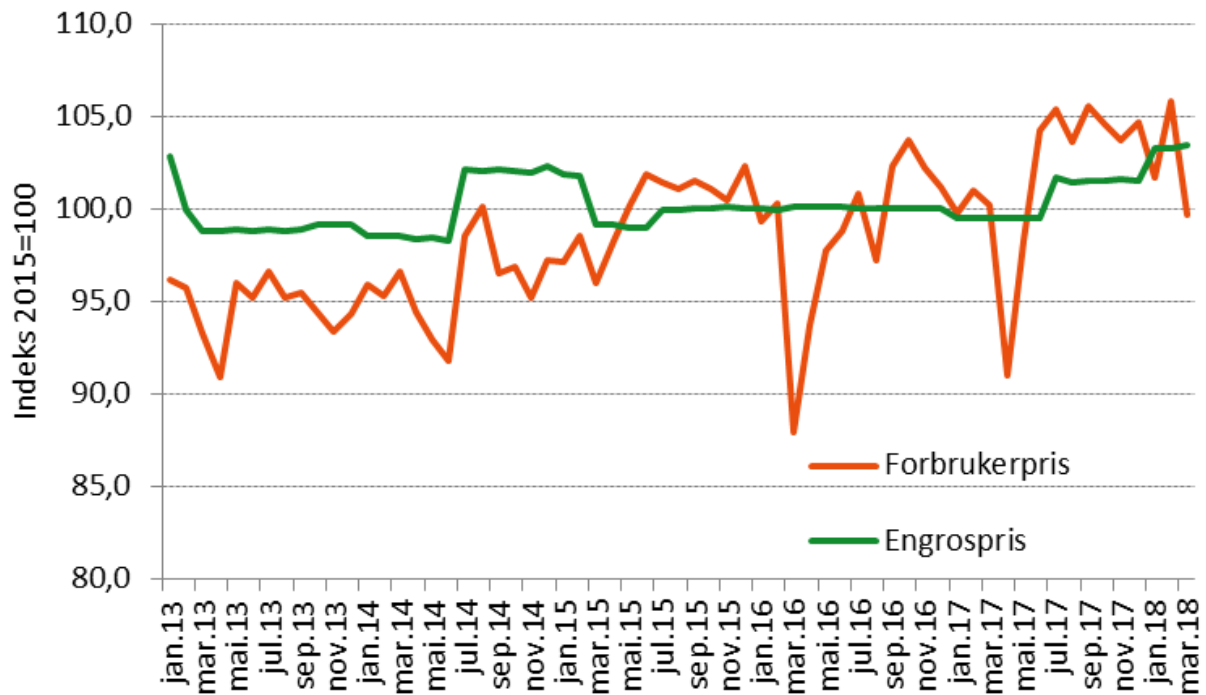
Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) gjelder for representantvaren; A egg over 53 gram, sortert på brett. Størrelsene M, L og XL vektes etter andel av mottatte egg. I tillegg vektes egg fra høner i miljøinnredning, egg fra frittgående høner og Solegg. Planlagt gjennomsnittlig engrospris skal fastsettes for egg generelt og skal ikke skille mellom driftsformer. Fordelingen mellom frittgående og miljø er på tilnærmet 65 / 35, og en endring i prisen vil slå ut tilsvarende på planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Endringer i eggmarkedet med større andel egg fra frittgående høner bidrar med uvanlig mye usikkerhet om prisutvikling og mulig forbrukseffekt. Siden frittgående egg er dyrere, vil en større andel frittgående gi en høyere eggpris samlet. I tillegg kommer effekten av økt pris for egg fra frittgående høner ut mot forbruker. Imidlertid er priselastisiteten for egg lav. Effekten av priser vises i størst grad av prisforskjeller mellom eggvarianter, og det styres også i stor grad av dagligvarekjedene. I avsnitt 6.2 vises at utviklingen av forbrukerpris i butikk ikke alltid samsvarer med endringer i engrosprisen. Reell prisøkning mot forbruker er avhengig av dagligvarekjedenes oppfølging og bruk av egg som kampanjevare. Selv om konsekvensene av en generell prisøkning muligens ikke blir så stor, kan det være stor usikkerhet knyttet til forbrukerne sine reaksjoner på at de billigste eggene mer eller mindre forsvinner fra butikkene.

Produksjon av egg med frittgående høner krever noe mer arbeid og har høyere kostnader enn eggproduksjon i miljøinnredning. Fra 2012 var prisen på egg fra frittgående høner ca.kr 1,- høyere enn buregg. Økt etterspørsel etter frittgående har ført til en vridning i pris for å stimulere til omlegging, og prisdifferansen mellom buregg og frittgående er i dag kr 1,80 pr kg for størrelsene L og M.

7.2.1 Forbrukerpriser og utvikling i engrospriser

Figur 7-10 viser utviklingen i forbruker- og engrospriser på egg. Den viser større variasjon i forbrukerpris enn engrospris, men de beveger seg oftest i samme retning når det skjer større endringer i engrospris. De to siste årene har forbrukerprisen fulgt engrosprisen om man ser bort fra prisfall til påske.

Figur 7-10 Indeksert sammenstilling av utviklingen i forbruker- og engrospriser på egg⁴³

Jfr. Resultatkontrollen, har forbrukerprisene økt med 3 prosent fra 2016 til 2017⁴⁴.

Engrosprisene økte med 0,5 prosent, mens produsentprisene økte med 4,1 prosent sammenlignet med året før. Dette er tall for årene sett under ett og ikke løpende som er framstilt i avsnittet over.

⁴³ NILF og beregninger utført av SSB for NILF-
http://nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_egg_pa_forbruker-og_engrosniva-figur, 25.04.2017

⁴⁴ BFJ – Resultatkontrollen, april 2018.

7.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det ble bygd mange nye hus og det ble gjort store investeringer i bransjen i årene fram mot 2012. Mange produsenter har derfor fortsatt stor gjeldsbelastning og tilhørende høye finansielle kostnader.

Markedskravene om betydelig utfasing av egg fra miljøinnredning betyr enda en stor omstilling for mange eggprodusenter. Det er behov for å øke prisdifferansen mellom egg fra miljø og frittgående systemer for å møte markedets krav om å fase ut egg fra miljøinnredning.

7.3.1 Struktur og produksjon i ulike innredninger

Omleggingen i 2012 medførte at en stor andel av produsentene investerte i nye hus og driftsapparat i årene fram mot 2012. De bygde med kapasitet for å produsere opp mot konsesjonsgrensen på 7500 høner, og produksjonen økte derfor betydelig.

Produsenter som har tegnet prognoseavtale med Nortura har en gjennomsnittsbesetning i år på 7503 høneplasser, rett i overkant av konsesjonsgrensen⁴⁵. Det er en stor økning fra 2011 hvor gjennomsnittlig besetning var på ca. 5 500 verpehøns.

Eggproduksjonen i Nortura er fordelt med ca. 65% frittgående og 35% miljø. Det var lenge kun en svak økning av andel frittgående siden omleggingen i 2012, men entydige markedskrav om frittgående medfører nå omfattende omstilling. Nortura har pr i dag ca. 150 hønehus med miljøinnredning. Ny innredning for et konsesjonshus kommer på mellom 1,5 til 2 mill. kr. Samlet kan det være et investeringsbehov på opp mot 300 mill. kr. I forhold til en omstilling mot frittgående må det også tas hensyn til muligheten hos oppalere som produserer unghøner.

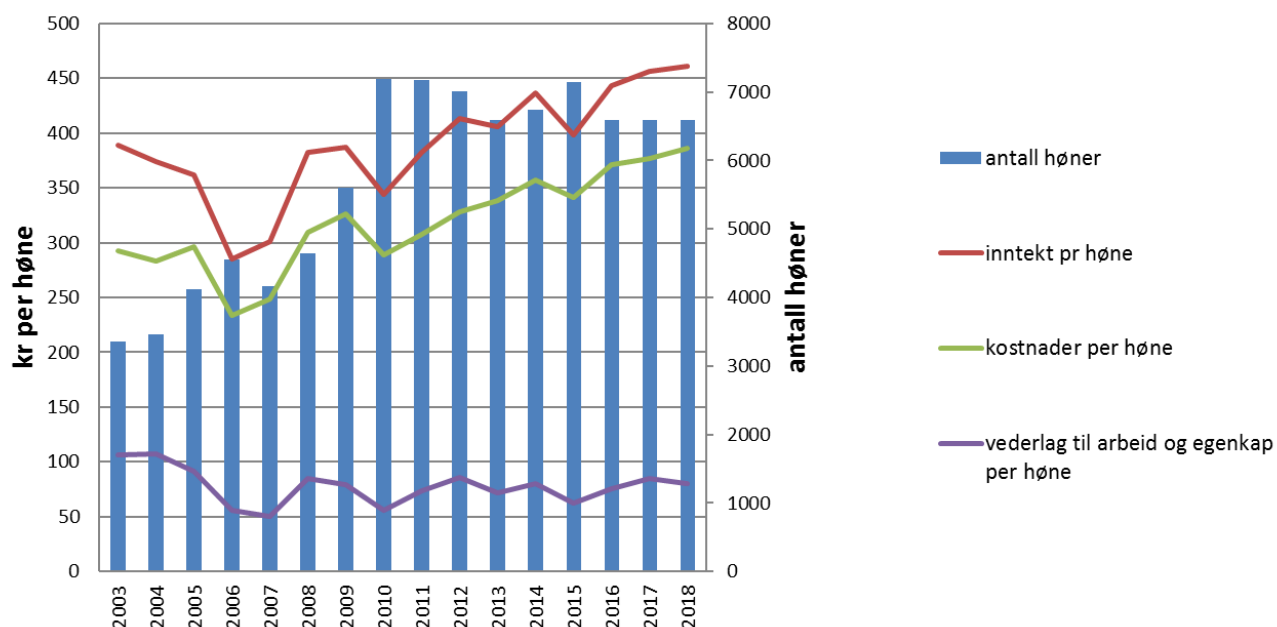
7.3.2 Resultat for referansebruk 6 – korn og egg⁴⁶

Tallene for referansebruk 6 viser at inntektene per har økt noe fra 2015 til 2017, noe det også er forventet å gjøre for 2018. Kostnadene er antatt å fortsette å øke i 2018 slik de i hovedsak har gjort siden 2010. Vederlaget til arbeid og egenkapital per høne har vist en fallende utvikling de senere årene, men økte fra 2015 til 2017. For 2018 er det forventet en nedgang i vederlag til arbeid og egenkapital før jordbruksavtalen på kr 4,90 per høne eller 6 prosent.

⁴⁵ Gjennomsnittlig besetningsstørrelse er over dagens konsesjonsgrense fordi det finnes enkelte produsenter som hadde flere enn 7500 høner når konsesjonsgrensen ble til, og de trengte ikke redusere sine besetninger.

⁴⁶ Referansebruk 6 (BFJ) består i 2018 av 6596 høner og 266 dekar korn. Inntektene fra kornproduksjonen er også inkludert i tallene som figuren er basert på. Tallene er fra før resultatet av jordbruksavtalen 2018 forelå.

Endringer i bondens inntekt henger i stor grad sammen med endringer i engrosprisen. Se kapittel 7.1.3 for mer om pris.

Figur 7-11 Inntekter, kostnader mm per høne plass før resultatet av jordbruksavtalen 2016.⁴⁷

7.3.3 Dekningsbidrags- og lønnsomhetskalkyler i eggproduksjonen

Tabell 7-1 viser Norturas kalkyler for dekningsbidrag i produksjon av egg i hhv. januar 2016, 2017 og 2018.

⁴⁷ 2015 er regnskapstall, 2016 er fremregna tall og 2017 er prognose.

Tabell 7-1 Utvikling i kostnader, inntekter og dekningsbidrag i produksjon av egg fra 2016-2018.

	jan.16 Miljø- innredning	jan.17 Miljø- innredning	jan.18 Miljø- innredning	jan.16 Frittående aviar	jan.17 Frittående aviar	jan.18 Frittående aviar
Forutsetninger:						
Antall høner satt inn	stk 7 500	7 500	7 500	7 500	7 500	7 500
Eggproduksjon per innsatt høne	kg 22,40	23,20	23,40	21,90	22,40	22,90
Unghøne	kr/stk 47,00	48,00	48,50	48,00	49,00	49,50
Kraftfôrpris (FKA, Østlandet)	kr/kg fôr 3,87	3,85	3,91	3,88	3,86	3,92
Diverse variable kostnader pr. 4-ukersperiode	kr 0,22	0,23	0,23	0,28	0,29	0,29
Dekningsbidrag:						
Eggleveranser	kr 298	kr 329	kr 329	kr 310	kr 338	kr 361
Kvantumstillegg	kr 11	kr 12	kr 12	kr 11	kr 11	kr 11
Etterbetaling	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -
Distriktstill. (eks knekk og blod)	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -
Sum produksjonsinntekter	kr 309	kr 341	kr 340	kr 321	kr 348	kr 373
Unghøne	kr 47	kr 48	kr 49	kr 48	kr 49	kr 50
Fôr	kr 173	kr 174	kr 184	kr 178	kr 177	kr 181
Avliving	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2
Utrangeringstillegg	kr -2	kr -2	kr -2	kr -2	kr -2	kr -2
Sum produksjonskostnader	kr 221	kr 223	kr 233	kr 227	kr 227	kr 231
Dekningsbidrag 1 per høne og omløp	kr 88	kr 118	kr 108	kr 94	kr 122	kr 141
Dekningsbidrag 1 per høne og år	kr 72	kr 93	kr 85	kr 76	kr 96	kr 111
Diverse variable kostnader	kr 13	kr 14	kr 14	kr 17	kr 18	kr 18
Dekningsbidrag 2 per høne og omløp	kr 75	kr 104	kr 94	kr 77	kr 104	kr 123
Dekningsbidrag 2 per høne og år	kr 61	kr 82	kr 74	kr 62	kr 82	kr 97
Produksjonstillegg (satser for Sør-Norge)	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7
Dekningsbidrag 2 per høne og år inkl. prod.tillegg	kr 68	kr 89	kr 81	kr 69	kr 88	kr 104
Dekningsbidrag 2 per år inkl. produksjonstillegg	kr 510 048	kr 663 866	kr 603 990	kr 518 011	kr 663 043	kr 779 534
Investerings:						
Investeringsår	2015	2016	2018	2015	2016	2018
Investering	kr 6 000 000	kr 6 000 000	kr 6 300 000	kr 6 000 000	kr 6 000 000	kr 6 300 000
Egenkapital	kr 1 500 000	kr 1 500 000	kr 1 575 000	kr 1 500 000	kr 1 500 000	kr 1 575 000
Tilskudd	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -
Rest	kr 4 500 000	kr 4 500 000	kr 4 725 000	kr 4 500 000	kr 4 500 000	kr 4 725 000
Nedbetalingstid, år	20 %	20	20	20	20	20
Restverdi	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Rentesats	5,8 %	5,6 %	5,6 %	5,8 %	5,6 %	5,6 %
Årlig kapitalkostnader	kr 380 668	kr 374 516	kr 393 241	kr 380 668	kr 374 516	kr 393 241
Vedlikehold og forsikring (1,5 % av byggesum)	kr 90 000	kr 90 000	kr 94 500	kr 90 000	kr 90 000	kr 94 500
Rest til arbeid	kr 39 680	kr 199 350	kr 116 248	kr 47 342	kr 189 527	kr 291 793
Arbeid, timer per år	1 500	1 500	1 500	1 800	1 800	1 800
Lønnseverne per time	kr 26	kr 133	kr 77	kr 26	kr 110	kr 162

Produksjonsinntektene per kilo egg har det siste året målt fra januar i fjor styrket seg med 0,71 kr/kg for frittgående produksjon. Økningen skyldes i stor grad at avregningsprisen i gjennomsnitt har økt med 0,60 kr/kg i perioden. Bedring i sorteringsresultat har i tillegg gitt en økning på 0,11 kr/kg. Engrosprisen har økt med til sammen 0,90 kr/kg, men effekten dempes av at omsetningsavgiften har økt med 0,20 kr/kg.

For miljøinnredning er produksjonsinntektene per kilo egg redusert med 0,14 kr/kg i samme periode. Gjennomsnittlig avregningspris er redusert med 0,15 kr/kg. Reduksjonen er dermed dempet med 0,01 kr/kg som følge av bedring i sorteringsresultat. Engrosprisen for egg fra miljøinnredning har bare økt med 0,10 kr/kg.

Produksjonen per innsatt høne er økt for begge driftsformene. Produksjonsinntektene per høne har dermed økt med 25 kr for frittgående, mens det er en reduksjon på 1 kr for miljøinnredning.

Fôrforbruket er redusert for frittgående høner, men økt for høner i miljøinnredning. Kraftfôrpris og pris for unghøner har økt for begge driftsformer. Til sammen gjør dette at produksjonskostnadene har økt med 10 kr for miljøinnredning og med 4 kr for frittgående.

Dette gir utslag i en endring på dekningsbidrag 2 per høne per år på henholdsvis $\div 8$ kr/høne/år for miljøinnredning og $+ 15$ kr/høne/år for frittgående. Inkludert produksjonstillegget utgjør det en endring i dekningsbidrag 2 per år på henholdsvis $\div 9$ og $+ 17$ prosent. I kroner utgjør dette ca. $\div 60\,000$ kr for miljøinnredning og $+ 116\,500$ kr for frittgående produksjon. Det gir en lønnsevne per time på 77 kr for miljøinnredning og 162 kr for frittgående.

Vedlegg

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på storfe					
Representantvare ung okse					
		Oppnådd pris	avvik fra PGE	PGE	endring % årlig endring
2. halvår	2009	48,84	-0,04	48,88	1,10
1. halvår	2010	47,45	-0,13	47,58	-1,30
2. halvår	2010	47,99	-0,09	48,08	0,50
1. halvår	2011	48,61	-0,09	48,70	0,62 2,4 %
2. halvår	2011	49,32	-0,08	49,40	0,70
1. halvår	2012	50,66	-0,04	50,70	1,30 4,1 %
2. halvår	2012	52,15	-0,05	52,20	1,50
1. halvår	2013	52,83	-0,17	53,00	0,80 4,5 %
2. halvår	2013	54,87	-0,13	55,00	2,00
1. halvår	2014	54,88	-0,32	55,20	0,20 4,2 %
2. halvår	2014	55,44	-0,06	55,50	0,30
1. halvår	2015	57,03	0,03	57,00	1,50 3,3 %
2. halvår	2015	57,43	-0,07	57,50	0,50
1. halvår	2016	58,52	-0,18	58,70	1,20 3,0 %
2. halvår	2016	59,09	-0,11	59,20	0,50
1. halvår	2017	59,69	-0,31	60,00	0,80 2,2 %
2. halvår	2017	59,92	-0,08	60,00	0,00
1. halvår	2018			60,50	0,50 0,8 %
2. halvår	2018			60,30	-0,20

Målpris og planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på lam					
Representantvare lam					
Avtaleår/halvår		Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	endring % årlig endring
2009/2010	målpris	57,44	-0,31	57,75	2,48
2010/2011	målpris	58,64	-0,51	59,15	1,40 2,4 %
2011/2012	målpris	60,66	-0,12	60,78	1,63 2,8 %
2012/2013	målpris	62,95	-0,05	63,00	2,22 3,7 %
2. halvår 2013	PGE	65,76	-0,44	66,20	3,20
1. halvår 2014	PGE	67,84	-0,16	68,00	1,80 7,9 %
2. halvår 2014	PGE	68,66	-0,04	68,70	0,70
1. halvår 2015	PGE	70,67	0,17	70,50	1,80 3,7 %
2. halvår 2015	PGE	70,46	-0,04	70,50	0,00
1. halvår 2016	PGE	69,43	-0,17	69,60	-0,90 -1,3 %
2. halvår 2016	PGE	67,09	-0,51	67,60	-2,00
1. halvår 2017	PGE	64,60	0,00	64,60	-3,00 -7,2 %
2. halvår 2017	PGE	63,66	-0,94	64,60	0,00
1. halvår 2018	PGE			64,60	0,00 0,0 %
2. halvår 2018	PGE			64,60	0,00

Målpris og planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på egg					
Representantvare egg					
Avtaleår/halvår		Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	endring % årlig endring
2009/2010	målpris	16,44	-0,10	16,54	1,58
2010/2011	målpris	17,06	-0,18	17,24	0,70 4,2 %
2011/2012	målpris	18,67	-0,05	18,72	1,48 8,6 %
2012/2013	målpris	18,63	-0,47	19,10	0,38 2,0 %
2. halvår 2013	PGE	18,15	-0,05	18,20	-0,90
1. halvår 2014	PGE	18,03	-0,07	18,10	-0,10 -5,2 %
2. halvår 2014	PGE	18,76	-0,04	18,80	0,70
1. halvår 2015	PGE	18,48	-0,32	18,8*	0,00 3,9 %
2. halvår 2015	PGE	18,26	-0,14	18,40	-0,40
1. halvår 2016	PGE	18,26	-0,14	18,40	0,00 -2,1 %
2. halvår 2016	PGE	18,44	-0,16	18,60	0,20
1. halvår 2017	PGE	18,64	-0,16	18,80	0,20 2,2 %
2. halvår 2017	PGE	19,05	-0,15	19,20	0,40
1. halvår 2018	PGE			19,35	0,15 2,9 %
2. halvår 2018	PGE			19,25	-0,10
*pris satt ned til 18,30 fra 16. mars					